

RONALD G. ROBERSON

VÝCHODNÍ KŘESŤANSKÉ CÍRKVE

(překlad jer. Petr Novák)

I. ASYRSKÁ CÍRKEV VÝCHODU

Není přesně známo, kdy křesťanství zapustilo své kořeny v horní Mezopotámii. Jisté je, že tomu tak bylo již v polovině 2 století. Ačkoli se jednalo o multietnickou církev, ustřední místo v ní vždy zaujímali Asyřané. Její geografická poloha způsobila, že vešla ve známost jednoduše jako „církev Východu“.

Kolem roku 300 byli zdejší biskupové zorganizováni do církevní struktury pod vedením katolíkose, biskupa hlavního města Perského království Seleucie - Ktesifontu. Ten později obdržel dodatečný titul patriarcha.

V 5. století zdejší církev tíhla k radikální antiochijské christologii, jenž byla formulována Theodorem z Mopsuestie a Nestoriem a vedla k rozchodu s církví římského imperia. Stalo se tak jednak díky značnému přílivu nestoriánských křesťanů do Persie, který byl vyvolán odmítnutím nestoriánské christologie efeským sněmem (431) a následným vypuzením nestoriánů z říše za císaře Zenona (474 – 491). Navíc se perští křesťané potřebovali odlišovat od oficiální církve imperia, se kterým byla Persie často ve válce. Takto si mohli podržet svou křesťanskou víru a zároveň se vyhnout podezřením z toho, že spolupracují s římskými nepřáteli.

Místní směry konané v 5. století rovněž rozhodly, že celibát (tj. volba biskupů z mnišského stavu, pozn. překl.), není povinností ani pro biskupy. Do začátku 6. století bylo značné množství biskupů a patriarchů ženatých. Poté bylo přijato usnesení o volbě biskupů z mnišstva. Kněžím bylo vždy povoleno se ženit, dokonce i po vysvěcení.

Církev Východu byla vždy menšinou v převážně zoroastriické Persii, avšak po mnohá staletí vzkvétala. Vzdělávacím centrem byla vynikající škola v Nisibis.

Misijním působením se církev rozšířila do dalekých krajů Indie, Tibetu, Číny a Mongolska. To pokračovalo i po obsazení domácího mesopotámského území muslimskými Araby v 7. století.

Poté co se Bagdád stal roku 766 novým hlavním městem, byl sem přemístěn i patriarchát. V roce 1318 existovalo 30 metropolitních stolců a 200 podřízených eparchií. Za Tamerlánovy invaze koncem 14. století, byli téměř všichni tito křesťané vyhlazeni. V 16. století byli redukováni na malou komunitu Asyřanů na území dnešního východního Turecka. Církev byla dále oslabena vytvořením katolické (uniatské pozn. překl.) větve, známé pod názvem Chaldejská katolická církev.

Za 1. světové války Assyřané strádali masovými deportacemi a masakry ze strany Turků, kteří je obviňovali z podpory Britů. Asi jedna třetina assyrské populace zmizela. Většina jejich příslušníků uprchla na jih do Iráku, v naději, že budou ochráněni Brity. V roce 1933, kdy skončil britský mandát v Iráku, vyústily srážky asyrských a iráckých oddílů, v nové masakry a dalšímu rozptýlení komunity. Irácké úřady zbavily poté asyrského patriarchu Mar Simona XXIII. občanství a vyhostily jej. Uchýlil se do exilu v San Francisku, ve státě Kalifornie v USA.

V roce 1964 vznikl v církvi spor vyvolaný rozhodnutím patriarchy o přijetí gregoriánského kalendáře. Jeho pravou příčinou však byla osoba Mar Simona a staletá praxe volby patriarchy, jíž byl i on zvolen. Od roku 1450 byl tento úřad dědičný, v jedné rodině obvykle předávaný ze strýce na synovce. To mělo často za následek nastolení nekvalifikovaných vůdců, kteří byli někdy zvoleni velmi mladí. Sám Mar Simon byl zvolen ve 12 letech. Odpůrci patriarchy také zastávali mínění, že patriarcha musí žít spolu se svou komunitou v Iráku.

Opozice proti Mar Simonovi byla podporována Mar Thomasem Darmo, assyrským metropolitou Indie, který při své cestě do Bagdádu v roce 1968 vysvětil tři nové biskupy. Ti poté vytvořili synod a zvolili jej za patriarchu proti Mar Simonovi. Mar Thomas Darmo zemřel následujícího roku a po něm nastoupil na bagdádský stolec Mar Addai.

V roce 1973 Mar Simon resignoval na patriarchát a oženil se. Jelikož nemohl žádný jeho nástupce získat souhlas, biskupové jemu podřízení jej požádali, aby vzdor svému manželství, znovu převzal úřad. Uprostřed těchto vyjednávání byl 6. listopadu 1975 Mar Simon zabit při atentátu v San Jose v Kalifornii. Patriarchou byl roku 1976 zvolen teheránský biskup, který přijal jméno Mar Dinkha IV. a přenesl svou rezidenci do Spojených Států.

Mar Dinkha dal svým zvolením jasně najevo ukončení éry patriarší dynastie. To odstranilo hlavní důvod rozkolu mezi dvěma skupinami, čítajícími dnes přibližně stejný počet biskupů. Ačkoli

roztržka není dnes ještě úplně překonána, vzájemná setkání mezi biskupy obou skupin učinila podstatný pokrok směrem k vyřešení sporu.

Na setkání v Austrálii v roce 1994 přijal posvátný synod asyrské církve řadu závažných rozhodnutí, týkajících se života této církve. Biskupové ustavili komisi, pod vedením biskupa Bawai Soro, pro mezicírkevní vztahy, rozvoj vzdělání a přípravu teologických dialogů s jinými církvemi a vzdělávací programy pro vyučování náboženství. Synod také oficiálně ustavil eparchii východu USA jako patriaršální eparchii se sídlem v Morton Grove, Illinois.

Milníkem ve vztazích s římskokatolickou církví byl podpis společné christologické deklarace mezi Mar Dinkhou IV. a papežem Janem Pavlem II. 11. listopadu 1994 ve Vatikánu. Prohlášení potvrzuje, že katolíci a asyřané jsou „dnes spojeni ve vyznání stejné víry v Syna Božího...“ a uvažuje o široké pastorační spolupráci mezi oběma církvemi, zvláště v oblasti katechizace a výchovy budoucích kněží. Papež a patriarcha také ustavili smíšenou komisi pro teologický dialog s úkolem překonat překážky, které dosud brání plnému společenství.

Asyřané přijímají pouze první dva Všeobecné církevní směry a oficiálně se přidržují nestoriánské doktriny, podle které existují v Kristu dvě přirozenosti a dvě „gnoma“ (syrský termín bez řeckého ekvivalentu vztahující se k individuální konkrétní přirozenosti), v jedné osobě. Synod biskupů požaduje, aby jejich církve nebyla označována jako nestoriánská, protože tento termín byl používán v minulosti jako ponižující. Asyřané nejsou v plném společenství s žádnou jinou církví.

Zdá se, že východosyrský obřad asyrské církve prošel zvláštním vývojem ze starobylé syrské edesské liturgie. Mohl v sobě uchovat i starý perský ritus, který se nezachoval. Bohoslužby jsou dodnes konány převážně v syrštině.

Patriarcha vede eparchii východu Spojených Států (8908 Birch Avenue, Morton Grove, Illinois, 60053), biskup Maar Aprim Khamis je představeným západní eparchie Spojených Států (680 Minesota Avenue, San Jose, California 95125). Mar Bawai Soro (sídlicí v San Jose) udržuje biskupský dohled nad dvěma farnostmi v Seatlu, stát Washington a v Sacramentu, Kalifornie. Celkově existuje v USA 16 farností. Mar Emanuel Josef je biskupem Kanady, kde jsou čtyři farnosti a dvě misie (165 Thistle Down Boulevard, Etobicoke, Ontario M9V 1J7). Věřící Asyrské církve Austrálie a Nového Zélandu jsou organizováni ve třech farnostech a dvou misiích, vede je Mar Meelis Zaia (P. O. Box 621, Fairfield NSW 2165). Existuje také jedna farnost v Londýně pod jurisdikcí Mar Odisho Oraha, sídlícího ve Švédsku.

Území jurisdikce : Irák, Irán, Syrie, Libanon, Severní Amerika Austrálie, Indie

Hlava : Mar Dinkha IV. (nar 1935, zvolen 76)

Titul : Katolikos - Patriarcha Církve Východu

Počet věřících : 400 000

TOMÁŠOVI KŘEŠŤANÉ

Když koncem 15. století dorazili do Indie Portugalci, našli zde křesťanskou komunitu, jejíž členové tvrdili, že je založil apoštol Tomáš, když po smrti a vzkříšení Kristově evangelizoval Indii. Komunita žila na jihozápadním pobřeží v místech dnešního státu Kerala a byla plně integrována v indické společnosti jako zvláštní kasta. Měla plné společenství s asyrskou církví Východu, která v raných stoletích pravidelně posílala své biskupy do Indie, aby světili kněze a diakony. V 8. století získala Indie svého metropolitu, jenž zaujímal 10. místo v assyrské hierarchii. Jelikož metropolité většinou nemluvili místním jazykem, vykonával zde skutečnou pravomoc indický kněz s titulem „ Arcidiakon celé Indie“, který byl faktickým civilním a náboženským představeným celé komunity před příchodem Portugalců.

Portugalská kolonizace byla začátkem nešťastné historie latinizačního tlaku, jenž vyvolal nepokoj a rozkoly mezi Tomášovými křesťany. Jejich potomci, jichž je dnes asi 5 mil., jsou dnes rozděleni do pěti orientálních křesťanských církví, včetně asi 15 000, kteří dodnes přísluší k asyrské církvi východu.

Další zajímavostí Tomášových křesťanů je přítomnost zvláštní etnické skupiny známé jako „ Southists“ ,neboli „ Knanaya“ . Její původ je tradičně odvozován od komunity 72 židokřesťanských rodin, které přišly do Indie z Mezopotámie roku 345 po Kristu. Existují historické fakta, potvrzující toto podání. Potomci příchozích rodin, které neuzavíraly smíšená manželství s domácími obyvateli, čítají dnes asi 200 000 a jsou rozděleni do dvou etnických eparchií dislokovaných ve státě Kerala. Jedna z nich podléhá syrsko - malabarské katolické církvi a druhá syrskému ortodoxnímu patriarchátu.

II. ORIENTÁLNĚ ORTHODOXNÍ (PRAVOSLAVNÉ) CÍRKVE

Termín „Orientální pravoslavné církve“ je dnes užíván k pojmenování skupiny 6 starobylých východních církví, které, ačkoli jsou ve vzájemném společenství, jsou plně nezávislé a mají mnoho rozličných tradic.

Společným prvkem těchto církví je odmítnutí christologických definic Chalcedonského sněmu, stvrzujících existenci dvou nerozdílných a nesplyvajících přirozeností v jedné osobnosti Pána Ježíše Krista. Tvrzení, že Kristus má dvě přirozenosti, bylo pro ně přehnaným zdůrazněním duality v Kristu a oslabením jednoty jeho osobnosti. V současné době odmítají klasickou monofyzitskou pozici Eutychovu, který tvrdil, že Kristovo lidství bylo pohlceno do jeho jediné božské přirozenosti. Dávají přednost formulaci svatého Cyrila Alexandrijského, který mluví o „jedné vtělené přirozenosti Slova Božího“ (mia fysis tu Theu Logu sesarkomeni).

V době po Chalcedonském sněmu odmítala jeho závěry značná část křesťanů Byzantského imperia. Dnes se však jejich počet výrazně zmenšil. Některé z těchto církví totiž existovaly po staletí na územích s nekřesťanskou většinou, nověji zase některé z nich strádaly po desítky let pod komunistickými režimy.

Tyto církve, protože odmítly chalcedonské definice, bývají často nesprávně nazývány jako „monofyzitské“, podle řeckého termínu označujícího jedinou přirozenost. Skupina je také označována jako „menší východní církve“, „starobylé orientální církve“, „nechalcedonské církve“ či „předchalcedonské církve“. Dnes se mezi teology a představiteli církví obou stran obecně připouští, že christologické rozdíly mezi orientálními pravoslavnými (ortodoxními) a těmi, kdo přijímají Chalcedon, byly jenom slovního charakteru a že ve skutečnosti obě strany vyznávají tutéž víru v Krista užívající odlišné formulace.

II. A. Arménská apoštolská církev

Stará Armenie se nacházela v dnešním východním Turecku a v sousedících okolních oblastech bývalého Sovětského Svazu a Iránu. Tato země se stala prvním národem, který přijal křesťanství za své státní náboženství. Stalo se tak po obrácení krále Tiridata III. ke křesťanské víře skrze sv. Řehoře Prosvětitele začátkem 4. století. Brzy potom byla postavena katedrála v Ečmiadzinu,

kteřá zůstala centrem arménské církve až do dnešních dnů. Obecně se má za to, že kolem roku 406 vynalezl mnich sv. Mesrob arménskou abecedu a umožnil překlad bible do tohoto jazyka.

Roku 506 odmítl arménský synod christologické učení Chalcedonského sněmu, na kterém nebyl přítomen žádný arménský biskup. V tomto období se místní církve soustřeďovala především na odvrácení nestoriánských tendencí sousední církve Perského imperia. Dlouhotrvající zranitelná pozice uprostřed dvou nepřátelských říší, římské a perské, nakonec v 11. století přivodila pád Arménského království. Mnoho Arménů potom uprchlo do Kilikie (jih centrální Malé Asie), kde bylo zřízeno nové arménské království. Zde navázali Arméni rozsáhlé kontakty s latinskými křižáky. Nové království zaniklo ve 14. století. Arméni byly rozptýleni, ale přežili, se vzdorem proti cizí nadvládě. Jejich národní identita se soustředila kolem vlastního jazyka a vlastní církve.

Koncem 19. a začátkem 20. století utrpěli Arméni v Turecku serií masakrů, které stály život velkého množství z nich. Obecně se soudí, že v důsledku této tragédie zahynulo 1,5 až 2 miliony Arménů. Ti, kteří přežili, uprchli do sousedních zemí a do Istambulu.

Dnes je Arménská apoštolská církev soustřeďena v republice Arménie, která vyhlásila svou nezávislost 23. září 1991. Svaté město Ečmiadzin, dávná residence arménského katolikos, se nachází nedaleko hlavního města Jerevanu. Zhroucení sovětského komunismu vytvořilo nové podmínky pro renesanci starobylé církve v její domovině. Byly zřízeny nové farnosti a eparchie, založeny nové organizace, vydána nová periodika, náboženské vzdělávání bylo uvedeno do škol. Církve trpí nedostatkem duchovních a cítí se ohrožena novými aktivitami jiných náboženských organizací, působících nyní volně v zemi. Za války s Azerbajdžánem o Armény obydlený Náhorní Karabach se vytvořila katastrofální ekonomická situace a tím i mnohá strádání Arménského obyvatelstva. V únoru 1993 katolikos Vasken a hlava islámské komunity v Azerbajdžánu společně potvrdili, že náboženské rozdílnosti nemohou být příčinou konfliktu.

Arménská liturgie odráží syrskou, jeruzalémskou a byzantskou tradici. Když se v 5. až 7. století formovala vlastní arménská liturgická tradice, uplatňovaly se výrazné liturgické vlivy syrské a jeruzalémské. Potom následovalo období byzantinizace a konečně ve středověku období vlivu latinských zvyklostí.

Ačkoli je katolikos v Ečmiadzinu uznáván všemi arménskými věřícími za duchovní hlavu jejich církve, objevily se během staletí tři další arménské jurisdikce. Dva katolikosáty jsou správně nezávislé, zatímco dva autonomní patriarcháty jsou podřízeny Ečmiadzinu. Katolikosát Ečmiadzin má jurisdikci na celém území bývalého SSSR a nad většinou diaspory, včetně Iráku,

Indie, Egypta, Sudánu, Etiopie, Evropy, Austrálie a obou Amerik. To představuje asi 5 milionů věřících. Patriarchát jeruzalemský má své ústředí v městském monastýru sv. Jakuba a je zodpovědný za posvátná místa, která jsou ve správě Arménské církve. Zahrnuje asi 10 000 arménských věřících v Izraeli a v Jordánsku a je pod pastýřským vedením patriarchy Torkoma Manoogiana (nar. 1919, zvolen 1990). Patriarchát konstantinopolský má jurisdikci nad těmi Armény, kteří zůstali v Turecku a na ostrově Krétě. V roce 1914 měl patriarchát celkem asi 1 900 000 věřících, 12 arcibiskupství, 27 biskupství s 2 900 farnostmi, 1 900 škol a 460 mnišských komunit. Dnes zůstalo ve vlastním patriarchátu asi 60 000 věřících v Istanbulu a ještě asi 10 000 v Anadolii. Patriarcha Karekin II. Kazandjian (nar. 1927), byl zvolen roku 1990.

Katolikosát Kilikijský nyní sídlí v Antelias, v Libanonu, vykonává jurisdikci v Libanonu, Syrii, Iránu, Řecku a na Kypru a má asi 800 000 věřících. Po volbě kilikijského katolíkose Karekina Sarkissiana, za katolíkose všech Arménů v Ečmiadzinu v dubnu 1995, se stal katolikosem kilikijským arcibiskup Aram Keshishian (nar. 1947). Kilikie měla v historii napjaté vztahy s Ečmiadzinem, to se odrazilo i v existenci dvou oddělených jurisdikcí v Severní Americe. Volba z roku 1995 však může usnadnit překonání problémů.

Arménská apoštolská církev má v současné době pět seminářů: Kervorkianův seminář v Ečmiadzinu a Vasgenův seminář v Sevanu jsou v Armenii. Dále funguje seminář Kilikijského katolikosátu v Bikfaya, Libanon, seminář sv. Jakuba v Jeruzalemě a seminář sv. Nersesse v New Rochelle v New Yorku, který je přiřčen k Pravoslavnému semináři sv. Vladimíra poblíž Crestwoodu NY.

Ečmiadzinský katolikosát má biskupy po celé diaspoře. Arméni ve Spojeném Království, kde jsou tři farnosti, pastýřsky vede arcibiskup Yegisch Gizirian (St. Sarkis Church, Iverna Gardens, London W8 6TP). Arcibiskup Aghan Baliozian je primasem Austrálie a Nového Zélandu (Holy Resurrection Armenian Church, 10 Marquarie Street, PO Box 694, Chatswood NSW 2067). Farnosti jsou v Sydney a Melbourne. V Severní Americe je eparchie východu USA (st. Vartan s Cathedral, 630 Second Avenue, New York N.Y. 10016) vedena arcibiskupem Khajang Barsamianem, představeným západní eparchie je arcibiskup losangelesský, Vatche Hovsepian (2215 East Colorado Boulevard, Pasadena California 91107). Celkem je v USA 65 farností. Kanadská eparchie (615 Stuart Avenue, Montréal, Québec H2V 3H2) má pět farností a je pod pastýřskou správou arcibiskupa Hovnana Derderiana.

Kilikijský katolikosát má ve Spojených Státech rovněž dvě eparchie. Představeným východu USA a Kanady je arcibiskup Mesrob Ashdjian (138 East 39th Street, New York, NY 10016). Západní oblasti jsou spravovány arcibiskupem Datevem Sarkissianem (4401 Russel Avenue, Los Angeles, CA 90027). Celkem je v USA 33 farností a 4 v Kanadě.

Území jurisdikce : Arménie, široká diaspora

Hlava : Katolikos Karekin I. (nar. 1932, zvolen 1955)

Titul : Nejvyšší patriarcha a katolikos všech Arménů

Residence : Ečmiadzin, Arménie

Počet věřících : 6 000 000

II. B. Koptská ortodoxní církev

Založení církve v Egyptě je úzce spjato se sv. Markem evangelistou, jenž byl podle tradice umučen v Alexandrii roku 63 po Kristu. Egypt se postupně stal křesťanským a Alexandrie velmi důležitým teologickým centrem. Byli to právě egyptští mniši, kteří jako první uvedli do církve modely křesťanské mnišské tradice, vyrostlé z duchovního prozření raných pouštních otců.

Církev na tomto území odmítla christologické učení Chalcedonského sněmu, částečně také jako výraz odporu protii vládě z Byzance. Persekuce, jež měly vynutit jeho schválení, pouze utvrdily odpor. Postupně se tak vydělila církev „Koptská“, (z arabského příp. řeckého slova označujícího „egyptské“), církev se svou vlastní teologií a liturgickou tradicí. Od 5. do 9. století sídlil řecký, (pravoslavný pozn. překl.), patriarcha ve městě Alexandrii, koptský v pouštním monastýru sv. Makaria.

Po arabské invazi r. 641 se počet Koptů pomalu zmenšoval, až se stali kolem roku 850 v Egyptě menšinou. Arabština nahradila koptštinu jako oficiální jazyk v 8. století. Islámská správa se vyznačovala dlouhými obdobími útisku, ale také obdobími relativní svobody, během kterých církev znovu vzkvétala a vytvářela vynikající teologická a duchovní díla, psaná v arabštině.

Koptové, kteří jsou nejpočetnějším křesťanským společenstvím na Předním Východě, jsou dodnes nezanedbatelnou menšinou obyvatelstva Egypta. Existují spolehlivé důkazy, které svědčí o tom, že oficiálně uváděné údaje o jejich počtu jsou podhodnocovány. Papež Šenuda III. v únoru 1995 oznámil, že jím vedená církev čítá 8 milionů věřících.

V Egyptě funguje mnoho samostatných koptských škol a vzkvétá zde hnutí nedělních škol. V současnosti probíhá silící obnova monasticismu. Mnoho mladých monachů, obývajících starobylé monastýry, se dnes zabývá zemědělstvím a publikační činností. Aktuálně je funkčních 12 monastýrů s 600 mnichy a šest ženských konventů s asi 300 mniškami. Největší koncentrace monastýrů je ve Wadi Natrum asi 60 mil severozápadně od Kaira.

Hlavní seminář Koptské církve je v Kairu při katedrále sv. Marka. Zde získala vzdělání asi polovina kněží dnes působících v duchovní správě. Také zde probíhají večerní kursy Písma a teologie pro laiky. Koptský institut Vyšších Studií, založený v roce 1954, je součástí patriarchálního komplexu, představuje významné ekumenické centrum pro studium koptské křesťanské tradice.

Dnešní růst islámského fundamentalismu v Egyptě vyvolal nové problémy pro Koptskou církev. V důsledku antikoptských vystoupení koncem 70. let internoval prezident Sadat v roce 1981 papeže Šenudu III. do domácího vězení v jednom z pouštních monastýrů. Byl propuštěn v roce 1985. Všeobecně se mělo za to, že toto propuštění bylo výsledkem snahy vlády ukázat nestrannost v jednání s konfliktními skupinami. Nicméně takovéto vměšování do záležitostí Koptské církve znepokojilo mnoho egypských křesťanů, aktivita islámských fundamentalistů, zdá se, vzrůstá.

Koptská liturgie vyrostla z původního řeckého obřadu alexandrijského. Od 4. století rozvíjí své vlastní zvyklosti. Tento proces probíhal hlavně v monastýrech, dodnes má koptská liturgie mnoho monastických prvků. Slouží se jak koptsky, tak arabsky.

V Severní Americe existuje eparchie Koptské církve podřízená papeži Šenudovi III. Má 51 farností v USA a 15 v Kanadě. Další informace můžete získat na adrese Rev. Jacob Ghaly, Virgin Mary Coptic Orthodox Church, 41 Main Street South, Spring Valley, New York 10977. V Austrálii existuje 14 farností, taktéž pod přímým vedením papeže Šenudy III. Sekretariát Coptic Board of Deacons sídlí na adrese Wollongong Road, Arncliffe, NSW 2205.

Existuje také šest koptských komunit v Británii a jedna v Irsku. Tajemníkem The Coptic Church Council je Dr. Fuad Meggaly, 509 Duncan House, Dolfín Square, London SW1.

19 června 1994 přijala Koptská ortodoxní církev malinkou Ortodoxní církev Britských ostrovů do své jurisdikce jako kopskou eparchii s jurisdikcí Spojeného Království a Irska. Byla přejmenována na „The British Otrtodox Church“. Její hlava metropolita Seraphim z Glanstonbury, přijal nové jméno Abba Seraphim El Souriani. The British Orthodox Church zůstala poněkud odlišná od kopských ortodoxních komunit na Britských ostrovech, které podléhají přímé jurisdikci papeže Šenudy III.

Území jurisdikce : Egypt a diaspora v Evropě, Africe, Austrálii a obou Amerikách

Hlava : Papež Šenuda III. (nar. 1923, zvolen 1971)

Titul : Papež Alexandrijský, Patriarcha stolce sv. Marka

Sídlo : Kairo, Egypt.

Počet věřících : 3 900 000

II. C. Etiopská ortodoxní církev

Podle starobylé tradice byl prvním velkým hlasatelem sv. evangelia Etiopanům sv. Frumentios, vysvěcený na biskupa sv. Athanasiem alexandrijským. On spolu s dalšími koptskými misionáři poloviny 4. století přivedl k víře mnoho obrácených, včetně krále. Ačkoli bylo pohanství ještě dosti rozšířeno, křesťanství se stalo oficiálním náboženstvím země.

Koncem 5. století přišlo do země „Devět svatých“ a započali zde misionářskou práci. Nejspíše byli syrského původu a opustili svou zemi kvůli nesouhlasu s chalcedonskou christologií. To spolu s tradičními svazky s koptskou církví v Egyptě pravděpodobně vysvětluje původ odporu etiopské církve proti Chalcedonu. Devíti Svatým vděčí tato církev za uvedení monastické tradice do Etiopie a za podstatný příspěvek k rozvoji geesské náboženské literatury, překladů bible a náboženských děl do tohoto klasického jazyka. Monastýry se rychle rozšířily po celé zemi a staly se důležitými intelektuálními centry.

Etiopská církev dosáhla svého zenitu v 15. století, kdy produkovala tvořivou teologickou a duchovní literaturu a vyvíjela rozsáhlou misionářskou činnost.

Zvláště negativní zkušenost z kontaktů s portugalskými římskokatolickými misionáři přivedla etiopskou církev do staletí izolace, ze které se teprve v současnosti vymaňuje.

Zdejší církev je vyjímečná zachováváním některých židovských praktik, jako obřizky, zachováváním jídelních předpisů a sobotního Sabatu stejně jako neděle. Je to pravděpodobně způsobeno faktem, že prvotní křesťanství přišlo do Etiopie přes jižní Arabii přímo z Palestiny. V církvi existovaly zvláštní názory na christologii, které nebyly oficiálně přijaty. Vyskytla se i škola, která zastávala učení o tom, že jednota Kristovy božské a lidské přirozenosti se uskutečnila Kristovým posvěcením ve křtu.

Starobylý etiopský jazyk geesský byl tradičně používán v liturgii, jež je alexandrijského (koptského) původu a je ovlivněna syrskou tradicí. Dnes je na farnostech stále více používán překlad do současného amhairského jazyka. Stále pokračuje silná monastická tradice.

Z dávných dob bývali všichni biskupové v Etiopii egyptští Koptové, jmenovaní koptským patriarchátem. Po mnoho století byl vskutku jediným biskupem v Etiopii koptský metropolita. Lidovým hlasováním byli roku 1929 zvoleni 4 rodilí Etiopané za pomocníky koptského metropolity. Roku 1951 byl zvolen místním duchovenstvem a laiky první etnický Etiopan metropolitou etiopským. V roce 1959 potvrdil Koptský patriarchát nezávislost etiopské církve a povýšil její hlavu do hodnosti patriarchy.

Etiopská ortodoxní teologická fakulta, Trinity College, byla do roku 1974, kdy byla vládou uzavřena, součástí univerzity v Addis Abebě. V témže roce si církev založila teologickou kolej sv. Pavla – Saint Paul Theological College v Addis Abebě, aby zajistila teologické vzdělávání kandidátů kněžství. Od dávných dob je běžné, že mnoho etiopských mužů usiluje o vysvěcení, v roce 1988 bylo napočítáno 250 000 kleriků. Ve snaze zajistit jim odpovídající teologické vzdělání bylo nově zřízeno šest Středisek pro výchovu duchovenstva v různých částech země. Od každé farnosti se nyní očekává plnění programu nedělní školy.

Zvláště v posledních letech se od etiopské církve očekává, že aktivně poslouží lidem v nouzi. Církev podporuje pomoc uprchlíkům a obětem sucha, byla vybudována řada jí sponzorovaných sirotčinců.

Etiopská ortodoxní církev byla státním náboženstvím země až do marxistické revoluce roku 1974, která svrhla císaře. Do čela vlády se dostal plukovník Mengistu Haile Mariam. Brzy po revoluci byla provedena oficiální odluka státu a církve a většina církevní půdy byla znárodněna. Tím začala kampaň proti všem náboženským skupinám v zemi.

Po pádu komunistické vlády v květnu 1991 byl patriarcha Merkorios (zvolen 1988) obviněn z kolaborace s Mengistovým režimem. V září téhož roku byl nucen pod tlakem resignovat na úřad patriarchy. 5. června 1992 zvolil posvátný synod Abunu Paula pátým etiopským patriarchou. V době marxistického režimu byl sedm let vězněn (bylo to po sesazení patriarchy Theophila roku 1976). Tento patriarcha, nakonec zavražděný ve vězení (1979), jej tajně bez státního souhlasu v roce 1975 vysvětil na biskupa. Biskup Paulos byl propuštěn roku 1983 a strávil zbývající léta nesvobody ve Spojených Státech. Patriarcha Merkorios uprchl do Keni, odmítl volbu Paula a požadoval svou zpětnou instalaci do úřadu. Ještě do začátku roku 1995 nebyl tento spor vyřešen.

V říjnu 1994 předsedal patriarcha Paulos znovuotevření Semináře sv. Trojice - Trinity Theological College v etiopské metropoli. Kolej začala svůj provoz s 50 studenty na interním studiu a se 100 studenty diplomového studia teologie.

Celkový počet členů, uváděný níže, vyplývá ze statistik uváděných Světovou radou církví. Některé důvěryhodné zdroje v Etiopii věří, že skutečný počet přesahuje 30 milionů. Je to založeno na výpočtu, podle kterého tvoří příslušníci Etiopské ortodoxní církve okolo 60 procent celkové populace čítající 55 milionů.

V Australii zajišťuje spojení s etiopskou komunitou Fr. Melake Tabor Teshoma Zerihun v 9/129 The Parade, Ascot Vale 3032. Tři farnosti ve Velké Británii jsou spravovány biskupem Yohannesem (253B Landbroke Grove, London W10 6HF).

Ve Spojených Státech neuznal arcibiskup Yesehaq volbu patriarchy Paula a přerušil spojení a patriarchátem. V důsledku toho jej posvátný synod suspendoval a rozhodl také o rozdělení existující arcidieceze západní polokoule na tři jurisdikce (USA a Kanada, Latinská Amerika a Karibská oblast, Západní Evropa). Jmenoval Abunu Mathiase novým arcibiskupem Spojených Států a Kanady (P.O. Box 77262, Washington DC 20013). Arcibiskup Yesehaq má dosud podporu mnoha etiopských věřících na Americkém kontinentě. Sídlí na adrese : 140 -142 West 176th, Bronx, NY 10451. Celkově žije na západní polokouli asi 90 000 ortodoxních Etiopanů včetně značného počtu konvertitů v západní Indii.

Území jurisdikce : Etiopie a malá diaspora

Hlava : Patriarcha Paulos (nar. 1935, zvolen 1992)

Titul : Patriarcha Etiopské ortodoxní církve

Residence : Addis Abeba, Etiopie

Počet věřících : 16 000 000

II. D. Syrská ortodoxní církev

Vznik syrské církve lze vysledovat až k prvokřesťanské komunitě v Antiochii, která je vzpomínána v knize Skutků apoštolských. Antiochie se stala jedním z největších center křesťanství v prvních stoletích. Chalcedonský sněm roku 451 však vyvolal rozdělení komunity. Koncilní učení bylo byzantskou císařskou správou prosazeno ve městech, zatímco na venkově bylo většinou odmítnuto.

V 6. století edesský biskup Jakob Baradai, aby zajistil víru těch, kteří odmítali Chalcedon proti císařské moci, vysvětil mnoho biskupů a kněží. Proto tato církev vešla ve známost jako „jakobitská“. Má svou vlastní liturgii (nazývá se „Západosyrská“ nebo „Antiochijská“), vlastní tradice a užívá obecného syrského jazyka. Vytvořilo se i několik komunit mimo Byzantské imperium, a to v Persii.

Když toto území dobyli nejprve Peršané a potom Arabové, skončila etapa potlačování ze strany Byzance a vytvořily se podmínky pro další rozkvět Syrské církve. Ve středověku nastalo velké oživení syrského ortodoxního vzdělání, tato komunita disponovala kvetoucími teologickými, filosofickými, historickými a vědeckými ústavami. Na vrcholu měla tato církev dvacet metropolitních stolců, 103 eparchií sahajících daleko na východ do Afghánistánu. Z této doby existují rovněž doklady o syrských ortodoxních komunitách bez biskupských struktur až z dalekého Turkestanu a Sinkiangu.

Mongolská invaze za Tamerlana koncem 14. století, při které byla většina syrských chrámů a monastýrů zničena, znamenala začátek dlouhého úpadku. Církev utrpěla těžké ztráty opět během 1. světové války i po ní, a to v důsledku persekucí a masakrů ve východním Turecku. To vedlo k všeobecnému rozptýlení komunity.

Syrské ortodoxní obyvatelstvo je dodnes v pohybu. V 50. a 60. letech mnozí emigrovali z Iráku a Syrie do Libanonu. Na území Iráku došlo k přesídlení z okolí Mosulu na severu do Bagdádu. Největší úbytek komunity byl zaznamenán na jihu Turecka, kde zůstalo jen málo ortodoxních

Syřanů. Již dříve v tomto století emigrovalo mnoho Syřanů do západní Evropy a Ameriky z ekonomických a politických důvodů.

Syrská církev má silnou monastickou tradici, nemnoho monastýrů dodnes přežilo v jihovýchodním Turecku a v jiných oblastech předního východu. Nově byl založen monastýr v Nizozemí, jediný svého druhu v diaspoře.

Syrští patriarchové sídlili v Antiochii do roku 1034. Potom měli residenci v monastýru Mar Barsauma (1034 - 1293), v monastýru Der ez-Zafaran (1293 – 1924), v Homsu v Syrii (1924 – 1959) a nakonec v Damašku (od r. 1959).

Teologické vzdělávání je dodnes částečně zajišťováno monastýry. Avšak hlavním teologickým institutem patriarchátu je Seminář sv. Efrema Syrského. Byl založen roku 1939 v iráckém Mosulu, v 60. letech byl přenesen do Libanonu. Nové budovy byly vybudovány v Atchanehu poblíž Bejrutu a to roku 1968. Vypuknutí občanské války v Libanonu si vynutilo přesunutí studentů do syrského Damašku. Nové hmotné zázemí pro seminář sv. Efrema syrského se buduje v Sayedniya u Damašku. Seminář byl otevřen na podzim roku 1995.

Od poloviny 17. století je součástí Syrského patriarchátu autonomní církev v Indii dnes nazývaná „Malankara Orthodox Syrian Church“, kterou vede katolikos Mar Basileos Paulos II (nar 1915, zvolen 1975). Viz následující kapitolu.

Syrská Ortodoxní Arcidieceze USA a Kanady (49 Kipp Avenue, Lodi, New Jersey 076644) byla založena arcibiskupem Mar Athanasiem Yeshue Samuelem v roce 1957. Ten zemřel 16. dubna 1995 a jeho nástupce nebyl v době publikace této knihy ještě jmenován. Arcidieceze má 18 úředních farností a 4 misijní společenstva, je obsluhována 17 kněžími a šesti výpomocnými duchovními. V roce 1993 vydělil syrský patriarcha farnosti indických věřících ze Syrské arcidieceze a ustanovil Malankarskou arcidiecezi Syrské ortodoxní církve v Severní Americe pod pastýřským vedením metropolitou Mar Nicovolose Zachariaha (175 Ninth Avenue, New York, New York 10011). Ta zahrnuje 23 farností obsluhovaných 25 kněžími. Arcibiskup Mar Timotheos Aphrem Aboodi je patriarším vikářem pro Australii (PO Box 257, Lidcombe 2141), kde existuje šest chrámů.

Území jurisdikce : Syrie, Libanon, Turecko, Israel,

Indie, diaspora

Hlava : Patriarcha Ignatius Zakka I.Iwas (n.1933, zv.1980)

Titul : Syrský ortodoxní patriarcha Antiochijský a celého Východu

Residence : Damašek, Sýrie

Počet věřících : 250 000 plus 1 000 000 v Indii

II. E. Malankarská ortodoxní syrská církev

V polovině 17. století vyvrcholila nespokojenost většiny Tomášových křesťanů s latinizací své církve Portugalci (viz kapitolu Asyrská církev). Přerušili spojení s katolickou církví. Vůdci těchto odpůrců se pokoušeli obnovit spojení s Asyrskou církví Východu, ale jejich pokusy nebyly úspěšné. Potom roku 1665 přislíbil syrský patriarcha, že vyšle biskupa k vedení komunity, a to pod tou podmínkou, že vůdci odporu a všichni jejich následovníci přijmou syrskou christologii a západosyrský obřad. Tato skupina byla postupně spravována jako autonomní církev syrského patriarchátu.

Roku 1912 vznikl v komunitě rozkol, když její podstatná část deklarovala samu sebe jako autokefální církev a prohlásila obnovení starobylého katolikosátu Východu v Indii. Tento postup nebyl akceptován těmi, kdož zůstali loajální syrskému patriarchovi. Spor mezi dvěma stranami byl urovnán rozhodnutím indického nejvyššího soudu, který rozhodl, že pouze autokefální katolikosát a biskupové ve společenství s ním mají legální status (1958). Avšak roku 1975 exkomunikoval a sesadil syrský patriarcha katolikose a jmenoval jiného, což mělo opět za následek další rozkol. Očekává se, že nejvyšší indický soud by měl v roce 1995 podat smířlivé řešení sporu. Určit velikost těchto dvou skupin je velmi obtížné a bouřlivě diskutované na obou stranách. Mnoho z vnějších pozorovatelů má za to, že asi polovina z celkového počtu 2 milionů orientálních ortodoxních patří k autokefální církvi, druhou polovinu tvoří věřící podléhající Syrskému ortodoxnímu patriarchátu.

Ve státě Kerala jsou ještě dvě další církve odvozující svůj původ od komunity malankarských ortodoxních. Částečně díky aktivitě anglikánských misionářů vzniklo uvnitř místní církve reformní

hnutí. Jeho přívrženci postupně vytvořili „Mar Thoma Syrian Church of Malabar“, která ve značné míře zachovala orientální liturgickou praxi a etos. Tato církev, jejíž biskupská

posloupnost je odvozena od Syrské ortodoxní církve, má sklon k přejímání reformované teologie a je od roku 1974 v komuniu s anglikánskou provincií. V současnosti má okolo 700 000 členů.

Koncem 18. století vysvětil jeden syrský prelát místního mnicha na biskupa, avšak ten odmítl akceptovat malankarského metropolitu. Zmíněný biskup přesídlil na sever a založil skupinu svých následovníků ve vesnici Thozhiyoor. Tato církev dnes čítá necelých 10 000 věřících, její název je „The Malabar Independent Syrian Church of Thozhiyoor“. Ačkoli si tato skupina udržuje orientální dědictví, má styky s církví Mar Thomy a stále více také s anglikánským společenstvím.

Malankarská ortodoxní syrská církev spravuje Ortodoxní teologický seminář v Kottayamu, založený začátkem 19. století. Nyní má asi 75 studentů a nově se buduje společně s „Sohhia Centre“, centrem pro školení laiků. Církev rovněž spravuje řadu kolejí, škol, nemocnic a sirotčinců. Místní církev má také prostou monastickou tradici. Existují čtyři mnišské komunity, 11 komunit pro celibátní kněze a laiky bez definitivních mnišských slibů. Diakonii a modlitbě slouží také 10 ženských mnišských komunit.

V Severní Americe je metropolitou Matthews Mar Barnabas (80-34 Commonwealth Boulevard, Belerose, New York 11426). V jeho jurisdikci je 56 farností s 56 kněžími. Ve Velké Británii kontaktujte Fr. K.A. George, 154 Bramley Road, London N14 4HU. Existuje také farnost v Austrálii, kontakt na ni : Fr. Skariah v 73 Little George Street, Fitzroy VIC 3065.

Území jurisdikce : India a malá diaspora

Hlava : Basilius Mar Thoma Matthews II (n.1915, zv.1991)

Titul : Katolikos Východu, Katolikos ap. stolce sv. Tomáše

Residence : Kottayam, stát Kerala, Indie

Počet věřících : 1 000 000

II. F. Eritrejská ortodoxní církev

Eritrea, ležící podél jihozápadního pobřeží Rudého moře, byla ve starověku křesťanským královstvím Aksumským. Jeho úpadek začal v 7. století v době muslimské invaze, následně se na

tomto území vytvořilo nové Etiopské království. Oblast si zachovala určitou míru nezávislosti až do 16. století kdy byla ovládnuta ottomanskou mocí. Eritrea byla italskou kolonií od r. 1890 do r. 1941, kdy ji ovládli Britové. V roce 1952 vstoupila ve federaci s Etiopií. Jako etiopská provincie byla anektována v roce 1962. Dlouhá snaha o sebeurčení vyvrcholila v deklaraci nezávislosti 24. května 1993.

V červnu 1993 požádali biskupové země s podporou vlády koptského patriarchu Šenuda III. o oddělení od etiopské ortodoxní církve a přidělení autonomního statutu. Posvátný synod Koptské ortodoxní církve odpověděl 28. září 1993 příznivě na tuto žádost a pověřil asi deset kandidátů přípravou na biskupskou službu v eritrejské církvi v koptských monastýrech. 19. června 1994 vysvětil papež Šenuda III. pět z nich na biskupy v Kairu.

Proces konstituování nezávislé eritrejské církve je v souladu s Etiopskou ortodoxní církví. Začátkem září 1993 patriarcha Paulos a arcibiskup Filip (biskup v Eritreji) potvrdili oddělení této církve a zároveň vyjádřili přání úzké spolupráce. V únoru 1994 byl souhlas stvrzen v Addis Abebě opětným prohlášením autokefálního statutu jak etiopské tak eritrejské církve. Současně byl uznán primát cti koptské církve mezi orientálními ortodoxními církvemi v Africe.

Eritrejská ortodoxní církev má přibližně 1 500 chrámů, 22 monastýrů a 15 000 kněží.

Území jurisdikce : Eritrea

Hlava : Arcibiskup Filip (nar.1905, arcb. asmarským od roku 1991)

Titul : Arcibiskup eritrejský

Residence : Asmara,Eritea

Počet věřících : 1 700 000

III: PRAVOSLAVNÁ CÍRKEV

Pravoslavní křesťané považují sami sebe za jednu církev, a to v tom smyslu, že sdílí stejnou víru a sv. tajiny, stejně tak jako byzantskou liturgickou, kanonickou a duchovní tradici. Všichni pravoslavní považují sedm prvních všeobecných sněmů za normu učení a církevního života. Množství pozdějších sněmů je považováno za reflexi původní víry. Ačkoli je nejčastěji

zmiňována jako Pravoslavná církev, je toto společenství také nazýváno jako Východní pravoslavná církev na rozdíl od Orietálních pravoslavných (ortodoxních) církví popsanych v předchozím díle.

Na úrovni církevního práva je Pravoslaví společenstvím církví, které uznávají cařihradského patriarchu za prvního mezi rovnými. Je považován za prvního podle cti a symbolické centrum všech pravoslavných církví, ačkoli nemá pravomoc zasahovat do věcí místních církví vně patriarchátu. Patriarchát konstantinopolský (známý též jako patriarchát ekumenický) požívá určité priority mezi ostatními pravoslavnými církvemi. Pohlíží na tento status jako na službu, která zajišťuje mechanismus fungování konciliarity a vzájemné zodpovědnosti mezi pravoslavnými církvemi. Tato role zahrnuje svolávání církve a koordinaci jejích aktivit, jakož i občasně zásahy v zájmu nalezení řešení specifických problémů.

Rozkol mezi pravoslavnou a katolickou církví byl výsledkem staletí trvajících procesu odcizování těchto společenství. Událost exkomunikace mezi konstantinopolským patriarchou a papežskými legáty byla pouze vrcholem tohoto procesu. Každá pravoslavná církev má navíc svou vlastní historii ohledně roztržky s Římem. Například nikdy formálně nedošlo k rozdělení mezi Římem a patriarchátem antiochijským, ačkoli Antiochie sdílela obecné byzantské stanovisko ke schismatu. Dnes panuje široká shoda o existenci závažných neteologických faktorů, které hrály svou roli v postupném odcizování mezi východem a západem. Sem patří ztráta pravidelného kontaktu, která byla vyvolána politickým vývojem a neschopnost rozumět řecky či latinsky v jednotlivých církvích. Patří sem také věroučné otázky, zvláště v rozdílném pojmání podstaty církve. Nejzávažněji se to týkalo otázky věčného vycházení sv. Ducha (dodatek filioque ve vyznání západní církve) a role římského biskupa jako prvního biskupa v církvi.

Uskutečnily se dva významné pokusy k obnovení plného společenství mezi římskokatolíky a pravoslavnými a to na II. sněmu v Lyonu v roce 1274 a na ferraro-florentském sněmu v letech 1438 - 1439. Ačkoli byla unie formálně prohlášena oběma stranami, byla rozhodně odmítnuta většinou pravoslavného obyvatelstva. Mnoho století vzájemné izolace skončilo až v současnosti. Oficiální mezinárodní dialog mezi oběma církvemi je na vzestupu od roku 1980.

III. A. Autokefální pravoslavné církve

Dnes existuje 13 místních pravoslavných církví obecně uznávaných za autokefální, což znamená samosprávných.

Autokefální církve disponuje právem řešit všechny své interní záležitosti ve své kompetenci. Je oprávněna volit si své představitele včetně patriarchy, arcibiskupa či metropolity, který je hlavou církve. Ačkoli všechny autokefální církve fungují nezávisle, zůstávají vzájemně v plném svátostném a kanonickém spojení. Mezi autokefální církve patří čtyři starověké východní patriarcháty (konstantinopolský, alexandrijský, antiochijský a jeruzalemský), a dále devět dalších místních církví, jež povstaly za staletí.

Není však absolutní shoda v tom, které církve disponují autokefalitou. Konstantinopolský patriarchát uplatňuje své výlučné právo udělovat autokefalitu a má společně se starobylými patriarcháty a církvemi ruskou, srbskou, rumunskou, bulharskou, gruzínskou, kyperskou, řeckou, polskou a albánskou autokefální status. Avšak moskevský patriarchát udělil ze své vlastní iniciativy autokefální církvi dnešní České republiky a Slovenské republiky a navíc také svým farnostem v Severní Americe, tato církve nese název Pravoslavná církev v Americe (OCA, pozn. překl.).

Devět z těchto autokefálních pravoslavných církví jsou patriarcháty, zbývající jsou vedeny arcibiskupy či metropolity.

III. A.1. Patriarchát konstantinopolský

V novozákonní době byla řecká kultura převládající kulturou východní části římské říše. Prvotní růst církve započal misionářskou aktivitou sv. ap. Pavla a postupně vedl k postupné christianizaci řecké civilizace. Císař Konstantin zahájil proces, který vedl k přijetí křesťanství za státní náboženství za císaře Theodosia na konci 4. století. Konstantin také přenesl říšské hlavní město z Říma do malého řeckého města Byzantionu, které roku 330 přejmenoval na Konstantinopol, neboli Nový Řím. Církve ve starém Římě byla však stále považována za první mezi místními, církvemi za níž následovaly Alexandrie a Antiochie.

Pro svůj status nového hlavního města říše význam konstantinopolské církve rychle vzrůstal. 3. kánon 1. cařihradského sněmu (2. ekumenického pozn. překl.), postavil biskupa hlavního města podle cti na druhé místo hned za biskupa starého Říma, protože se jedná o Nový Řím. Ve svém 28. kánonu, který je předmětem sporů, stanovil sněm v Chalcedonu (451), rozšíření hranic konstantinopolského patriarchátu a jeho jurisdikci nad biskupy „mezi barbary“, což bylo rozdílně vykládáno jako území vně byzantského imperia, nebo jako prostředí neřecké. V každém případě konstantinopolský patriarcha předsedal dalších 1000 let církvi na východě imperia a jeho misijní působení přineslo křesťanskou víru v byzantské podobě množství lidu na sever od hranic imperia. Katedrála Boží Moudrosti byla centrem náboženského života východního křesťanského světa.

Rozkol mezi Římem a Cařihradem se vyvíjel dlouhá období a za jeho vyvrcholení bývá ve starší literatuře označována vzájemná exkomunikace roku 1054 mezi patriarchou Michalem Kerulariem a papežským legátem kardinálem Humbertem. Pro řadové obyvatele imperia se však rozkol uplatnil jako realita až po dobytí Cařihradu křižáky (1204) za čtvrté křížové výpravy.

I po pádu Cařihradu do rukou Turků (1453), patriarcha zůstal hlavou multinárodnostní pravoslavné komunity v turecké (otomanské) říši a podržel si své postavení prvního mezi pravoslavnými patriarchy. Turecké panství dalo patriarchovi určitou autoritu nad řeckými patriarcháty alexandrijským, antiochijským a jeruzalémským, které se nacházely rovněž na území ottomanské říše.

V 19. století byla společně s konstituováním nezávislého řeckého státu ustavena také jeho vlastní autokefální církve. Po první světové proběhla velká výměna obyvatelstva mezi Řeckem a Tureckem. Protiřecké demonstrace v roce 1950 vyvolaly další vlnu odchodů Řeků z Turecka. V současné době je jich tam již velmi málo.

V současnosti zahrnuje patriarchát čtyři až pět tisíc Řeků, kteří zůstali v Turecku včetně obyvatel některých částí Řecka (Hora Athos, autonomní církve na Krétě, Dodekanéské ostrovy). V jeho jurisdikci se nacházela důležitá teologická škola na ostrově Chalki v blízkosti Cařihradu, než byla roku 1971 zavřena tureckou vládou. Patriarchát spravuje některé teologické akademické instituce v Řecku, patří sem např. monastýrská škola sv. Jana Teologa na Patmu, Patriarchální institut patristických studií v Soluni a Krétská pravoslavná akademie. V roce 1993 jmenoval posvátný synod patriarchátu Pravoslavný institut patriarchy Athenagora v Berkley (Kalifornie) oficiálním patriarším institutem. Patriarchát také provozuje Pravoslavné centrum v Chambesy nedaleko Ženevy.

Monastýrská komunita na Athosu je, ačkoli leží v Řecku, pod jurisdikcí cařihradského patriarchátu. Řecká ústava uznává administrativní autonomii monastýrů a civilní správa na poloostrově, jmenovaná řeckou vládou, se nevměšuje do vnitřních záležitostí monastýrů. Osudy Athosu se v posledních letech mění. Zatímco roku 1913 zde bylo 6 345 mnichů, poklesl jejich počet v roce 1980 na 1191. Přílivem mladých mnichů vzrostl v současnosti jejich počet asi na 1 300 (rok 1995). Rozhodnutím vlády z poloviny 60. let začaly monastýry měnit svůj typikon z idioritmického k koinobitskému. V tomto období zde bylo 11 koinobitických (kinovia) a 9 idioritmických komunit. Od roku 1992, kdy poslední idioritmický monastýr Pantokrator přešel k koinobitickému typikonu, zde není ani jedna idioritmická komunita. Hora Athos má po staletí mnohonárodnostní charakter s mnoha mnichy pocházejícími ze slovanských a románských církví, stejně jako Řeky. Pád komunistických režimů opět vytvořil podmínky k příchodu mnichů z těchto zemí. Nejnověji je řecká vláda obviňována z pokusů omezovat příliv neřeckých mnichů na Athos.

V prosinci 1989 zprovoznil nové administrativní sídlo ve Phanaru, které stojí na místě původního ze 17. století zničeného ohněm roku 1941. Teprve roku 1987 dala turecká vláda svolení k znovuvystavění budovy. Patriarchát využil ochoty vlády k znovuzískání neužívaného komplexu teologických škol na Chalki a organizuje zde důležité církevní akce.

Patriarcha Bartoloměj I. vnesl novou energii do svého úřadu v církvi i navenek. Dvakrát svolal všechny biskupy patriarchátu k setkání ve Phanaru. V březnu 1992 svolal všechny hlavy autokefálních církví do Istanbulu a oznámil svůj záměr svolat je znovu v září 1995 na ostrově Patmu. Ekumenický patriarcha promluvil k evropskému parlamentu ve Štrasburku v dubnu 1994, navštívil většinu autokefálních církví a roku 1995 Řím. Od ledna 1994 se patriarchovi ve spolupráci s patriarchálním institutem v Soluni podařilo obnovit vydávání teologické revue „Ortodoxia“, která vycházela pravidelně od roku 1926 do roku 1963. Z patriarchovy iniciativy byla otevřena Pravoslavná kancelář v sídle evropského společenství v Bruselu (od 10. 1. 1995).

Situace řeckého etnika v Istanbulu zůstává svízelná, je to vidět z přítomných událostí jako je zneuctění řeckého hřbitova v Istanbulu nebo sporů kolem řeckých škol. V květnu 1994 byly v objektu patriarchie objeveny 3 bomby, které byly zneškodněny těsně před výbuchem. Konrad Raiser, generální tajemník Světové rady církví napsal turecké premierce Tansu Cillerové (4. 11. 1993) svůj názor na porušování některých základních práv řecké menšiny v zemi. Zmínil růst veřejného nepřátelství k Řekům v Turecku a absenci škol pro menšiny. Vyzval tureckou vládu k

ochraně řecké menšiny před náboženskou intolerancí, k zajištění práva na jazyk a kulturu, vyvarování se zneužití menšiny jako rukojmí v mezinárodních sporech a projevení dobré vůle ve věci znovuotevření teologické školy na Chalki.

V březnu 1995 poskytl patriarcha interview tureckým novinám, poznamenal v něm, že vláda se staví indiferentně k útokům na majetek pravoslavných a vyjádřil politování nad odmítáním znovuotevření teologické školy na Chalki ze strany vlády.

I za těchto okolností patriarcha odmítá plány na přemístění do jiného města, např. řecké Soluně. Připomněl, že kromě krátkého přerušení ve 13. století, patriarchát vždy sídlil ve starobylém Konstantinopolu. Navíc by mohl přesun do Soluně vyvolat identifikaci s Řeckem, zatímco setrvání v Istambulu, na křižovatce mnoha civilizací a jazyků, umožňuje patriarchátu stát nad národními zájmy. Patriarcha opravdu energicky odmítl vyhrocený nacionalismus jako hnutí, škodlivé pravoslaví a světovému míru. Z těchto důvodů patriarcha dovozuje, že sídlo patriarchátu v sekulárním státě s muslimskou většinou je výhodné pro pravoslavnou církev.

Patriarchát je řízen permanentně zasedajícím synodem pod předsednictvím patriarchy. Synod je tvořen dvanácti aktivními metropolity, jejichž jurisdikce je na území Turecka. Od roku 1923, kdy byl zrušen smíšený úřad, neexistuje přímý podíl laiků na správě patriarchátu.

Pod jurisdikcí ekumenického patriarchátu jsou pravoslavní Řekové v diaspoře a dále jako množství podřízených jurisdikcí rozličného etnického původu (viz kapitola III. C.).

Arcibiskup thyatirský a Velké Británie má úřad v Thyateira House, 5 Craven Hill, W2 3EN Londýn. Existují čtyři monastýry a sto farností a kaplí v Británii a jedna farnost v Dublinu, Irsko.

Arcibiskup Stylianos vede společenství řeckých pravoslavných věřících v Australii (sídlo 242 Cleveland Street, Redfern, Sydney, NSW 2016). Australská arcidieceze zahrnující 120 farností a 8 monastýrských komunit otevřela v roce 1986 St. Andrews Greek Orthodox Theological Scholl v Sydney. Řečtí pravoslavní na Novém Zélandu (7 farností) jsou společně s komunitami v Indii, Koreji, Japonsku, Singapuru, Indonésii, Hong Kongu a na Filipínách v pastorační péči metroplity Dionýsie (365 Broadway, Miramar, Wellington, N. Z.).

Řecká pravoslavná arcidieceze v Severní a Jižní Americe je vedena arcibiskupem Iakovem (10 East 79th Street, New York, N.Y. 10021). V USA je devět eparchií a 520 farností. V Kanadě mají pravoslavní Řekové 75 farností v eparchii Toronto, kterou vede biskup Sotirios (40 Donlands Avenue, Toronto. Ontario M4J 3N6). Arcidieceze Severní a Jižní Ameriky provozuje Hellenic College / Holly Cross Greek Orthodox School of Theology v Brookline, Massachusetts.

Území jurisdikce : Turecko, Řecko, obě Ameriky, Západní Evropa, Austrálie

Hlava : Patriarcha Bartoloměj I. (nar.1940, zvolen 1991)

Titul : Arcibiskup Konstantinopole / Nového Říma, Ekumenický patriarcha

Residence : Istanbul (Konstantinopolis), Turecko

Počet věřících : 3 500 000

III. A.2. Patriarchát alexandrijský

V době před chalcedonským sněmem byli křesťané v Egyptě příslušníky jediného patriarchátu. Spory kolem chalcedonského christologického učení však vedly k rozdělení mezi většinou, která jeho učení odmítla (Koptská ortodoxní církev) a převážně řeckou menšinou, která jej přijala. Řecký pravoslavný patriarchát je pokračovatelem druhé skupiny. V 7. století bylo v Egyptě asi 17 až 18 milionů Koptů a asi 200 000 těch, kteří přijali Chalcedon (většinou císařských úředníků, vojáků, obchodníků a dalších Řeků). V tomto období užívaly obě skupiny starobyloou alexandrijskou liturgii, avšak řecký patriarchát ji postupně nahrazoval liturgií byzantskou. Alexandrijský rítus zde vymizel do 12. století.

S arabským vpádem a odchodem byzantského vojska r. 642 byli Řekové v Egyptě vystaveni persekucím, protože udržovali vztahy s Byzancí. Složitá situace se ještě zhoršila po tureckém záboru Egypta v roce 1517. Po něm alexandrijští patriarchové opustili Alexandrii a sídlili v Konstantinopoli. Teprve roku 1846 po volbě patriarchy Hierothea patriarchové opět trvale přebývali v Alexandrii.

Začátkem 20. století posílila patriarchát početná imigrace Řeků a pravoslavných Arabů do Egypta a dalších částí Afriky.

Dnes má patriarchát jurisdikci nad všemi pravoslavnými v Africe. Celkem existuje pro etnické Řeky a Araby asi 200 farností, patriarchát disponuje stem kněží a deseti diakony.

Ve 30. letech se rozvinulo spontánní hnutí domorodých Afričanů pod vedením bývalého anglikána Reubena Spartase k pravoslaví. Ten dosáhl plného společenství s řeckým pravoslavným patriarchátem roku 1946. Pod jeho vedením byly konstituovány farnosti ve

východní Africe a spojeny v arcidiecezi irinupolskou se sídlem v Nairobi (roku 1958). Tato skupina je nyní obsluhována rostoucím domácím duchovenstvem, zahrnujícím 3 biskupy a 120 kněží. Existuje 113 farností v Keni, 29 v Ugandě a 9 v Tanzanii. V listopadu 1994 vytvořil posvátný synod patriarchátu samostatnou eparchii pro Ugandu a zvolil pomocného biskupa irinopulského Theodore Nagiamu prvním metropolitou. Byl to první černošský biskup zvolený za hlavu eparchie v celém pravoslavném světě.

Patriarchát je řízen na základě souboru směrnic původně přijatých na konci 19. století. Ty ustanovují synodální systém správy naproti dřívějšímu výlučnému vedení patriarchou, předepisují také volbu patriarchy jak duchovenstvem, tak i laiky. Posvátný synod, složený nejméně ze 7 metropolitů, se musí scházet nejméně jednou za rok, obvykle se tak děje jednou za půl roku.

V roce 1995 měl patriarchální seminář Makaria III. kyperského v Nairobi okolo 40 studentů z Východní Afriky. Existují dvě řecká mnišská společenství a dvě složená z Arabů. Celkový počet věřících patriarchátu tvoří asi 100 000 pravoslavných černochoů a 150 000 dalších většinou etnických Řeků.

Území jurisdikce : Egypt a zbytek Afriky

Hlava : Papež Parthenios III (nar. 1919, zvolen 1987)

(od r. 1997 papež Petr II.)

Titul : Papež a patriarcha alexandrijský a celé Afriky

Residence : Alexandrie, Egypt

Počet věřících : 250 000

III. A.3. Patriarchát antiochijský

Antiochie byla velmi významným centrem starověkého světa, právě zde byli, podle knihy Skutků, nazváni Ježíšovi následovníci křesťany. Později se Antiochie stala centrem patriarchátu, který zahrnul všechny křesťany v rozlehlých východních provinciích římského imperia a okolí.

Chalcedonský sněm přivodil schizma v patriarchátu. Větší skupina, která sněm odmítla, vytvořila později syrskou ortodoxní církev. Tato církev, (antiochijský patriarchát), byla vytvořena těmi, kdo Chalcedon přijali, většinou Řeky a helenizovanou částí domorodé populace. V této situaci zastihlo Antiochii obsazení arabskou invazí v srpnu roku 638. Řekové byli chápáni jako spojenci byzantského nepřítele a byli na dlouhou dobu vydáni persukucím. Patriarchální stolec byl v 7. a první polovině 8. století často neobsazen, případně řízen patriarchou, který zde neměl residenci.

Byzantinci získali opět vládu nad městem v roce 969 a až do roku 1085, kdy Antiochii dobyli seldžučtí Turci, patriarchát prosperoval pod byzantskou správou. V tomto období byla západosyrská liturgie postupně nahrazována byzantskou liturgií. Tento proces byl ukončen ve 12. století.

V roce 1098 dobyli Antiochii křižáci a zřídili v Syrii na téměř dvě století latinské království. Byl založen latinský patriarchát, zatímco linie řeckých patriarchů pokračovala v exilu.

Po dobytí Antiochie egyptskými Mameluky v roce 1268 se řecký patriarcha opět mohl vrátit na tato území. Vzhledem k tomu, že Antiochie sama byla dávno před tím redukována na malé městečko, byl patriarchát ve 14. století natrvalo přemístěn do Damašku. Území bylo odňato Mamelukům ottomanskými Turky v roce 1517 a zůstalo pod tureckou kontrolou do konce první světové války.

V tomto období byla velká většina věřících arabská. V roce 1898 byl sesazen poslední řecký patriarcha a roku 1899 byl zvolen arabský nástupce. Tak dostal patriarchát plně arabský charakter. Od čtyřicátých let je na postupu obnovné hnutí, do něhož se zapojila část mládeže.

Patriarchát založil v roce 1970 Teologickou akademií Sv. Jana Damašského, která se nachází v libanonském Tripoli. Roku 1988 byla oficiálně začleněna do Balamandské university.

Posvátný synod antiochijského patriarchátu se skládá z patriarchy a všech aktivních metropolitů. Schází se neméně jednou za rok, jeho funkcí je volba patriarchy a ostatních biskupů, ochrana čistoty víry a vynášení trestů proti případným porušením církevní kázně. Navíc se svolává společný sněm složený z posvátného synodu a laických zástupců. Schází se dvakrát ročně a je zodpovědný za finanční, vzdělávací, právní a administrativní záležitosti. Při volbě nového patriarchy vybere tři kandidáty, ze kterých potom posvátný synod zvolí jednoho.

Současný patriarcha je aktivní v ekumenickám hnutí, je také zapojen do snah po obnovení jednoty všech, kteří odvozují svoje kořeny ze starověkého ještě nerozděleného antiochijského

patriarchátu. Maje toto na mysli, setkal se patriarcha 22. 6. 1991 ze syrským orientálně ortodoxním patriarchou Ignatiem Zakkou I. Iwasem. Společně podepsali dokument vybízející k „úplnému a vzájemnému respektování mezi dvěma církvemi“. Dále dokument zakazuje převádění věřících z jedné církve do druhé, uvažuje o společných setkáních posvátných synodů, jakmile budou připravena, a přípravu směrnic pro interkomunio věřících a dokonce pro společné eucharistické sloužení duchovních obou církví.

V posledních letech existuje početná imigrace do zemí nového světa. Byly založeny eparchie v Severní Americe, Argentině a Brazílii. V severní Americe je Antiochijská pravoslavná křesťanská arcidieceze vedena metropolitou Philipem Salibasem (358 Mountain Road, Englewood, New Jersey 07631). Arcidieceze má 160 farností v USA a 10 v Kanadě. Tato jurisdikce zahrnuje vikariát západního obřadu, složený převážně z bývalých episkopálních (anglikánských) farností, který má asi 10 000 členů. Přesně je to tzv. „Antiochijská Evangelikální Ortodoxní Misie“ založená školním křižáckým hnutím pro Krista (Campus Crusade for Christ).

Australskou pravoslavnou eparchii vede biskup larisský Gibran (Box 120, Randwick, NSW 2031). Má čtyři farnosti.

Existuje také jedna církevní obec v Londýně, Anglie. Navíc je ve Velké Británii skupina bývalých anglikánů s asi 700 členy, kteří tvoří devět skupin nazývaných „Poutníci k Pravoslaví“ (Pilgrimage to Orthodoxy). Ti žádají o přijetí do pravoslavné církve pod jurisdikcí antiochijského biskupa v Paříži, který vysvětil v dubnu 1995 dva bývalé anglikánské kněze z této skupiny. Jsou očekávána i další svěcení. Tři z těchto společenství užívají byzantský obřad, ostatní upravenou formu západní liturgie.

Území jurisdikce : Syrie, Libanon, Irák, Kuvait, Irán, obě Ameriky, Austrálie

Hlava : Patriarcha Ignatius IV. (nar. 1920, zvolen 1979)

Titul : Patriarcha antiochijský a celého Východu

Počet věřících : 750 000

III. A. 4. Patriarchát jeruzalémský

Jeruzalém, spojený se životem Pána Ježíše, měl pro křesťany vždy velký význam. Když se křesťanské víře dostalo širšího přijetí v římském imperiu, význam Jeruzaléma poklesl. Císař Konstantin, velmi nakloněný křesťanství, dal ve 4. století vybudovat na posvátných místech velkolepé baziliky. Do Palestiny proniklo z Egypta i mnišské hnutí a tak zde kvetly mnohé monastýry, zvláště v poušti mezi Jeruzalémem a Mrtvým mořem.

Na sněmu v Chalcedonu bylo rozhodnuto povýšit církev v Jeruzalémě na patriarchát (451). Tak byly tři církevní provincie asi s šedesáti eparchiemi vyděleny z antiochijského patriarchátu, kam původně patřily. Pod byzantskou správou Jeruzalém prosperoval, jelikož byl cílem nesčetných křesťanských poutníků.

Tato prosperita však skončila invazí Peršanů (614) a Arabů roku 637. Mnoho křesťanských chrámů a monastýrů bylo zničeno a většina obyvatelstva postupně přijala islám.

V roce 1099 byl Jeruzalém dobyt křižáky, kteří zde zřídili království, trvající celé století. V tomto období byl zřízen latinský patriarchát, zatímco řečtí patriarchové působili v exilu a obvykle sídlili v Konstantinopoli. Řečtí patriarchové se vrátili do Jeruzaléma nebo jeho blízkosti až po zhroucení křižáckého království.

Jeruzalém padl do rukou seldžuckých Turků (1187), ale brzy byl zabrán egypskými Mameluky. Otomanští Turci získali kontrolu nad městem roku 1517. Během 400 let otomanské správy proběhlo mezi křesťanskými skupinami mnoho zápasů o získání kontroly nad posvátnými místy. V polovině 19. století Turci potvrdili nad většinou z nich řeckou správu. Toto opatření zůstalo nezměněno během britského mandátu, který začal roku 1917, i následnou jordánskou a izraelskou správou.

Patriarchát je řízen posvátným synodem za předsednictví patriarchy. Jeho členů nesmí být více než 18, všichni jsou kleriky a jsou jmenováni patriarchou. Navíc existuje smíšený sbor umožňující laikům přispívat k rozhodovacím procesům patriarchátu.

Skutečnost, že hierarchie patriarchátu je řecká, zatímco věřící jsou Arabové, je v poslední době zdrojem sporů. Od roku 1534 byli všichni patriarchové etničtí Řekové. Dnes jsou patriarcha a biskupové vybíráni z Bratrstva Božího hrobu, jeruzalémské mnišské komunity, založené v 16. století, dnes čítající 90 řeckých a 4 arabské členy. Ženaté duchovenstvo je vybíráno výhradně z

místní arabské populace. To objasňuje, proč užívaná byzantská liturgie je v monastýrech sloužena řecky a na farnostech arabsky.

Dlouhotrvající napětí pramenící z této situace se opět odkrylo v květnu 1992, kdy byl založen Arabský pravoslavný iniciativní výbor prosazující arabizaci patriarchátu, jako jedinou cestu, která může uchovat autenticitu pravoslavného svědectví v tomto regionu. Od té doby se také hovoří o otázce využívání majetku církve cizinci a o ostatních finančních záležitostech patriarchátu. Je požadováno, aby církevní účetnictví bylo veřejné. Výbor také tvrdí, že řecká hierarchie vykazuje malý zájem o vzdělávání dětí arabské pravoslavné komunity, což dokládá snížením počtu škol ze šesti v roce 1967 na tři v současnosti. V září 1994 skupina upozornila na to, že situace spěje ke konfrontaci. Aktivity výboru jsou však patriarchou Diodorem a posvátným synodem vytrvale odmítány spoukazem na svobodu hierarchie a historicky řecký charakter patriarchátu.

Jeruzalémský patriarchát zaujímá negativní postoj k ekumenickému hnutí. V roce 1989 odvolal své zástupce z bilaterálních dialogů, do nichž je zapojena pravoslavná církev. Patriarchát vyhlásil, že ostatní křesťané využívají dialogů k proselytismu. Pravoslavná církev disponuje skutečnou plností víry a nemá potřebu účastnit se těchto rozhovorů.

Ve dnech 30. a 31. 6. 1993 svolal konstantinopolský patriarcha Bartoloměj I. do Istambulu velký synod řecky mluvících pravoslavných církví. Shromáždění biskupové prošetřovali obvinění patriarchy Diodora ve věci podpory nekanonických akcí jako zasahování do záležitostí pravoslavné církve v Americe a Africe. Dále jeho jmenování dvou biskupů pro Australii, podporu rozkolných starokalendářních skupin i nepřátelský postoj vůči ekumenickému patriarchátu a obecně jeho tendenční postoje, ohrožující jednotu Pravoslaví. Synod sesadil dva biskupy a laicizoval čtyři kněze jeruzalémské jurisdikce v Austrálii. Ačkoli tímto bylo formálně přerušeno společenství s jeruzalémským patriarchou a potvrzeno, že si za své činy zaslouží sesazení, synod rozhodl odložit jeho sesazení ve víře, že se „zřekne destruktivních aktivit“. Patriarcha Diodoros následně požádal o prominutí, a druhý synod, konaný v Istambulu 14. prosince 1993, s ním obnovil společenství.

Území jurisdikce : Israel a Jordánsko

Hlava : Patriarcha Diodoros I. (nar. 1923, zvolen 1981) Titul : Řecký pravoslavný patriarcha jeruzalémský

Residence : Jeruzalém

Počet věřících : 260 000

III.A.5. Ruská pravoslavná církev

Koncem 10. století vyslal podle legendy kyjevský velkokníže Vladimír poselstva do různých stran světa, aby obhlédli místní náboženství a zjistili, která by bylo nejvhodnější pro jeho království. Když se poselstvo vrátilo, doporučilo víru Řeků popisem svaté liturgie v katedrále sv. Sofie slovy: „Nevěděli jsme, zda jsme v nebesích nebo na zemi“. Po křtu knížete Vladimíra bylo roku 988 pokřtěno množství jeho poddaných ve vodách Dněpru. Tak se byzantské křesťanství stalo vírou tří národů odvozujících svůj původ z Kyjevské Rusi: Ukrajinců, Bělorusů a Rusů.

Křesťanský Kyjev na čas vzkvétal, pak ale vstoupil do období úpadku, který vyvrcholil roku 1240, kdy bylo město zničeno vpádem Mongolů. V důsledku mongolského plenění se velké množství lidu uchýlilo severněji. Ve 14. století vyrostlo nové centrum pod vedením Moskvy, sem přenesli svou residenci kyjevští metropolitové. Později se sama Moskva prohlásila metropolitním stolcem.

V době, kdy Konstantinopol padl pod Turky (1453), Rus setřásla mongolské jařmo a stala se nezávislým státem. Protože o prvním Římu se prohlásilo, že upadl do hereze, nový pak do rukou Turků, začali někteří Rusové prohlašovat Moskvu za „Třetí Řím“, který převzal tradici Pravoslaví (ortodoxie) a římské civilizace. Car (cesar) byl nyní vůdce a ochránce pravoslaví, tak jako jimi bývali byzantští císařové. Ruská církev začala současně rozvíjet svůj vlastní ikonografický a architektonický styl a svou vlastní teologickou a duchovní tradici.

V polovině 17. století církev postihlo schisma, když patriarcha Nikon upravil řadu ruských liturgických zvyklostí podle vzoru řecké církve. Ti, kdož odmítli podřídit se reformě a setrvali na specificky ruských tradicích, vešli ve známost jako „starověrci“.

Ruský pravoslavný patriarchát byl oficiálně prohlášen Konstantinopolí roku 1589, roku 1721 byl však zrušen Petrem Velikým. Církev byla pak řízena posvátným synodem s omezeními, která ji přivedla pod přísný státní dohled. V tomto období, zvláště v 19. století proběhlo velké oživení ruské pravoslavné teologie, duchovnosti a monasticismu.

V srpnu 1917 po abdikaci cara, avšak před bolševickou revolucí, započal synod ruské pravoslavné církve v Moskvě. Obnovil Ruský patriarchát a zvolil do úřadu moskevského metropolitu Tichona. Avšak dříve než synod skončil, dověděl se o zavraždění kijevského metropolity, začalo pronásledování. V prvních letech svého patriarchátu patriarcha Tichon otevřeně kritizoval komunisty, po ročním vězení zmírnil svůj veřejný postoj.

Patriarcha Tichon a jeho nástupce patriarcha Sergij vypracovali *modus vivendi* s vládnoucí mocí. Jím se řídily vztahy státu a církve za komunismu: Ruská pravoslavná církev na veřejnosti podporovala vládu ve všech záležitostech, stát ji pak dovolil působit ve velmi omezené sféře, vymezené v praxi na liturgickou modlitbu. Pronásledování mělo v různých obdobích různé formy. Téměř všichni teologové a vůdčí osobnosti církve byli ve 20. letech buď donuceni k emigraci, nebo ve 30. letech popraveni. Podmínky se poněkud zlepšily za druhé světové války a v posledních letech Stalinova života, za Chruščeva se roce 1959 pronásledování opět zintenzívnilo.

Po revoluci, a v další vlně za Chruščeva v letech 1959 až 1962, bylo zavřeno mnoho chrámů. V roce 1914 bylo registrováno 54 457 chrámů, avšak koncem 70. let jich bylo jen asi 6 800. Počet funkčních monastýrů (1498 v r. 1914) klesl na dvanáct, 57 teologických seminářů provozovaných v roce 1914 bylo redukováno na tři v Moskvě, Leningradě (St. Peterburgu) a Oděse. Teologické akademie se udržely jen ve dvou prvně jmenovaných místech.

Po roce 1990 se díky reformám, uvedeným do pohybu Michailem Gorbačovem, se situace ruské pravoslavné církve začala dramaticky měnit. Koncem roku 1994 vyhlásil patriarcha Alexij II., že na území bývalého Sovětského Svazu je 15 985 chrámů, obsluhovaných 12 841 kněžími a 1 402 diakony. Jím spravovaná církev má nyní tři duchovní akademie (Moskva, St. Peterburg a Kyjev), 14 seminářů a celkově 47 škol a asi 4 000 studenty. Již existuje nebo vzniká celkem 281 monastýrských společenství.

Dále byl v říjnu 1992 otevřen Moskevský Teologický Institut sv. Tichona pro vzdělávání pravoslavných věřících. V prvním ročníku bylo mezi víceméně stejně zastoupenými muži a ženami na 650 posluchačů. 24. února založila Ruská pravoslavná církev Univerzitu sv. Jana Teologa jako pokračovatelku tradice ruského humanitního vzdělávání, která nabízí hloubkové studium teologických disciplín.

V prosinci 1993 zveřejnilo výzkumné centrum veřejného mínění (National Opinion Research Center) univerzity v Chicagu výsledky ankety, která dokládá neobvyklý růst náboženské víry v Rusku. Ukázalo se, že v Boha věří něco mezi polovinou a třemi čtvrtinami Rusů, podle toho, jak

byla otázka položena. Jedenáct procent se označilo za pravoslavné už v době, kdy vyrůstali, v současné době se považuje za pravoslavné 28%, což dokládá více než dvojnásobný nárůst členstva Ruské pravoslavné církve. Sklon k teismu je nejsilnější ve věkové skupině 17-24 let, ve které se 30% obrátilo od ateismu k víře v Boha. Udivujících 75% dotázaných má „ velké množství důvěry v církev“. Jiný výzkum, prováděný Všeruským Centrem pro výzkum veřejného mínění v srpnu 1994, ukázal, že 52% dotázaných se považuje za věřící, avšak pouze 2% dotázaných navštěvují bohoslužby alespoň jednou za týden.

V současnosti se ruská církev snaží přizpůsobit prudkým změnám ve společnosti. Striktně prosazuje zákaz duchovním podílet se na politickém životě, zdá se, že se rozvíjejí těsnější vztahy s ruskou armádou. Patriarchát důrazně protestuje proti proselitickým aktivitám jiných náboženských skupin v zemi a podporuje zákon omezující činnost takových skupin. Zákon byl přijat parlamentem, ale nebyl podepsán prezidentem Jelcinem. Na podzim 1994 přislíbila ruská vláda finanční pomoc na znovuvybudování katedrály Krista Spasitele, obrovské stavby z 19. století, zbořené Stalinem v roce 1931. Základní kámen položil patriarcha 7. ledna 1995.

V době od 29. listopadu do 2. prosince 1994 se v Moskvě uskutečnil synod všech biskupů Ruské pravoslavné církve. Patriarcha Alexij řekl, že církev prošla od posledního synodu v roce 1992 velmi složitým obdobím, měla problémy týkající se liturgické praxe, účinné teologické a pastorační výchovy a církevní služby pro společnost. Synod odmítl požadavek konzervativních sil v moskevském patriarchátu, vyzývající k vystoupení ze všech ekumenických organizací, odsoudil však misionářskou činnost prováděnou v Rusku americkými metodisty, evangelikály, presbyteriány a jistými jihokorejským protestanty. Biskupové rozhodli věnovat velké usilí katechizaci a evangelizaci ruského obyvatelstva. Sestavili rovněž odbornou komisi, která má posoudit otázky liturgické praxe a připravit text liturgie lépe srozumitelný pro věřící.

Nejvyšší autoritou Ruské pravoslavné církve je místní sněm. Je periodicky svoláván a skládá se z biskupů, ostatních duchovních a laiků. Každodenní správu církve vykonává posvátný synod. Skládá se z patriarchy a šesti eparchiálních biskupů, z nichž tři jsou stálými členy a tři jsou občasnými členy synodu. Jestliže je potřeba, patriarcha může k rozhodnutí o závažných věcech svolat celou hierarchii.

Postupný rozpad komunistického systému a Sovětského Svazu vyvolal v moskevském patriarchátu odstředivé snahy narušující jednotu. Po změnách se v lednu 1990 sešel v Moskvě synod biskupů a rozhodl udělit omezenou autonomii pravoslavné církvi na Ukrajině a v

Bělorusku. Z obou byly vytvořeny exarcháty moskevského patriarchátu s prozatímními názvy „Ukrajinská Pravoslavná Církev“ a „Běloruská Pravoslavná Církev“. Po rozpuštění Sovětského Svazu 25. prosince 1991 a vyhlášení nezávislosti nástupnických států udělil patriarchát podobný autonomní status pravoslavným církvím v Estonsku, Lotyšsku a Moldově.

Pravoslavná církev na Ukrajině požadovala větší samostatnost, a proto ji další synod biskupů, konaný 27. října 1990, udělil „nezávislost a samosprávu“ a zrušil pojmenování „Ukrajinský exarchát“. Církev zůstala autonomní s kyjevským metropolitou, který byl členem posvátného synodu moskevského patriarchátu. Po vyhlášení ukrajinské nezávislosti 24. 8. 1991, začal kyjevský metropolita Filaret usilovat o úplné oddělení od Moskevského patriarchátu. To bylo samozřejmě odmítnuto biskupským synodem ruského patriarchátu na zasedání v dubnu 1992, kdy synod sesadil Filareta a jmenoval kyjevským metropolitou Volodymira (Sabodana), rostovského metropolitu. To se stalo v květnu 1992. V červnu patriarchát suspendoval Filareta a prohlásil jej za laika. Filaret se přidal k nekanonické Ukrajinské autokefální církvi.

Další problém byl v nově nezávislé republice Moldova, která byla známa jako Bessarabie a byla do roku 1812 a potom v letech 1918 až 1944 součástí Rumunska. Přestože moskevský patriarchát udělil moldovské eparchii autonomní status, rozhodl se posvátný synod Rumunské pravoslavné církve rekonstruovat na tomto území metropolii bessarabskou. V důsledku toho jsou nyní pravoslavní v Moldově rozštěpeni mezi dvě konkurující si jurisdikce. Rumunský pravoslavný patriarcha Teoktist plánoval tento bod na rozhovory s Moskvou v květnu 1995.

V Estonsku existovala autonomní církev pod konstantinopolským patriarchátem od roku 1923 do doby, kdy byla pohlcena moskevským patriarchátem roku 1945 po anexi Estonska Sovětským svazem. Po obnovení nezávislosti Estonska v roce 1991 bylo vyzýváno k znovuoobnovení této církve, mající své vedoucí představitelky ve stockholmském exilu. Později estonská vláda oficiálně uznala její zákonnou kontinuitu odvozenou z meziválečného období. Posvátný synod Moskevského patriarchátu vyjádřil 5. 10. 1994 podporu své autonomní eparchii v Estonsku a ohradil se proti nebezpečí zaboru jejího majetku na farnostech a velkém ženském monastýru Zvěstování v Pjuchtici. Celkově existuje v Estonsku 80 farností s asi 40 000 věřícími, polovina z nich je estonského jazyka, osm je dvojjazyčných a zbytek je ruskojazyčných. 50 farností podporuje znovuoobnovení autonomní církve pod Konstantinopolem. V únoru 1995 navštívila delegace konstantinopolského patriarchátu jak Estonsko, tak moskevský patriarchát a snažila se

problém vyřešit. Později se patriarcha Bartoloměj zasazoval o vytvoření autonomní eparchie pod Konstantinopolem.

Farnosti v Severní Americe pod moskevským patriarchátem jsou spravovány biskupem zaraiským Pavlem Ponomarjovem (15 East 97th Street, New York, New York 10029). Dvacet pět farností patriarchátu v Kanadě (všechny v Albertě a Saskatchewanu) spadají pod pastorační správu kaširského biskupa Marka (St. Barbara Church, 10105 96th Street, Edmonton, Alberta T5H 2G3). Patriarchát má 20 církevních obcí v Británii, jež vede surožský biskup Anthony Bloom (67 Ennismore Gardens, London SW7 1NH). Nově má Moskva také dvě farnosti v Australii. Spojení je na Fr. Peter Hill, Glen Iris VIC 3146.

O ruském pravoslaví viz též kapitoly : Pravoslavná církev v Americe (III.A .15), Ruská pravoslavná arcidieceze v západní Evropě (III.C.3) a Ruská zahraniční církev (III.D.2).

Území jurisdikce : Rusko a státy bývalého Společenství nezávislých států

Hlava : Patriarcha Alexij II. (naroz. 1929, zvolen 1990)

Titul : Patriarcha moskevský a celé Rusi

Residence : Moskva, Rusko

Počet věřících : 60 000 000

III. A.6. Srbská pravoslavná církev

V Srbsku je původ křesťanství nejasný. Je známo, že v 7. století byli podél dalmatského pobřeží aktivní latinští misionáři. Od 9. století pracovali v Srbsku byzantští misionáři, vyslaní císařem Basilem I. Makedoncem. Srbské obyvatelstvo se stalo postupně zcela křesťanským.

Částečně díky své geografické poloze srbská církev na čas kolísala mezi Římem a Cařihradem, nakonec však přilnula k Byzanci. V roce 1219 byl sv. Sáva ustanoven prvním arcibiskupem autokefální srbské pravoslavné církve patriarchou konstantinopolským, přebývajícím v nikejském exilu za křižácké okupace svého města.

Srbské království dosáhlo svého vrcholu za vlády Stevana Dušana, který rozšířil srbskou vládu i na Albánii, Thessálii, Epirus a Makedonii. Roku 1346 se ustavil srbský patriarchát v Pěči, Konstantinopol uznal tento stav věcí roku 1375.

Srbové byli poraženi Turky roku 1389 a následkem toho byli postupně integrováni do ottomanského imperia. Srbský patriarchát byl Turky zrušen roku 1459 a obnoven jimi teprve roku 1557. Opět byl zrušen roku 1766, kdy byla prosazena vůdčí role řeckého patriarchy nad všemi pravoslavnými žijícími pod tureckou vládou.

Vznik nezávislého srbského státu v roce 1830 byl doplněn uznáním autonomní pravoslavné metropole, založené v Bělehradě. Roku 1879 uznal konstantinopolský patriarcha srbskou církev za autokefální. V roce 1918 byl vytvořen mnohonárodnostní stát Jugoslávie. To vytvořilo podmínky ke splnutí vícera pravoslavných jurisdikcí na území Jugoslavie, (bývalých autonomních metropolí bělehradské, karlovacké, bosenské, černohorské a eparchie dalmatské), v jednu srbskou pravoslavnou jurisdikci. V roce 1920 bylo tato unie schválena Konstantinopolem a církev dosáhla titulu patriarchát.

Srbská církev těžce utrpěla za II. světové války zvláště v regionech kontrolovaných Nezávislým fašistickým chorvatským státem. Celkově ztratila asi 25% chrámů a monastýrů a asi jednu pětinu duchovenstva. V důsledku ustavení komunistické vlády v Jugoslavii roku 1945 musela srbská církev pracovat v nových vztazích ke státu. Titova roztržka se Sovětským Svazem v roce 1948 a zlepšení vztahů se Západem vedly k větší toleranci náboženství a situace církve se zlepšila. Propracované metody zasahování nicméně pokračovaly státní podporou rokolou uvnitř srbské církve (viz Makedonská pravoslavná církev, III.D.5.).

Po rozpadu Jugoslávie se Srbská pravoslavná církev začala více zapojovat do politických záležitostí. Důkladně odsoudila protináboženské praktiky minulého režimu. V květnu 1992 se začala distancovat od Miloševićovy vlády. Volala po míru v Bosně a Hercegovině a její hierarchie energicky podporovala usilí srbské menšiny zde i v Chorvatsku k dosažení politické unie se Srbskem.

Srbští pravoslavní biskupové se sešli ve dnech 1.až 4. listopadu 1994 v Banja Luce v Srby držené části Bosny. Shromáždění vydalo prohlášení o tom, že mnoho Srbů se teď nachází v nových republikách mimo Srbsko, je to výsledkem umělého vytvoření hranic totalitním režimem, který prosadil z administrativních důvodů. Jako takové nejsou považovány za konečné. Shromáždění důrazně odmítlo jak mezinárodní sankce proti Jugoslávii, tak i sankce jugoslávské

vlády vůči Srbům v Bosně. Odsoudilo také mezinárodní mírový plán znamenající pro Srby „rozřezání jejich živého národního organismu“ a „nespravedlivé rozdělení území“. Shromáždění slíbilo vytrvat spolu se srbskými lidmi „na kříži, na který byli přibiti“ .

Nejvyšší autoritou srbské církve je posvátný sbor biskupů, skládající se ze všech eparchiálních biskupů. Stálý synod biskupů, složený z patriarchy a čtyř biskupů řídí každodenní fungování církve. Církev má teologický institut v Bělehradě (založený roku 1921), čtyři semináře a školu pro vzdělávání mnichů. Patriarchie a další eparchie provozují patnáct vydavatelství.

Roku 1913 byla zformována srbská pravoslavná eparchie v Severní Americe. Tato komunita však prodělala roku 1963 rozštěpení kvůli hodnocení vztahů srbského patriarchátu k jugoslávské komunistické vládě. Ti, kteří měli za to, že tyto vztahy se rovnají kolaboraci, ustavili Svobodnou srbskou pravoslavnou církev, později známou jako metropole Nové Gračanice, která přerušila všechny kanonické vztahy s Bělehradem. Teprve roku 1991 za patriarchy Pavla se obě skupiny usmířily, ačkoli na čas ještě existují dvoje církevní struktury.

Jurisdikce Nové Gračanice je vedena metropolitou Irenejem (P.O. Box 371, Grayslake, Illinois 60030). Severoamerická eparchie, která je částí Srbského patriarchátu je reprezentována metropolitou Christopherem (St. Sava Monastery, Box 519, Libertyville, Illinois 60048). Kanadská eparchie je v pastorační péči biskupa George (5a Stockbridge Avenue, Toronto Ontario M8Z 4M6). Celkem existuje 52 farností ve Spojených Státech a 10 v Kanadě. Biskup Luka (P.O. Box 172, Brunswick East, Victoria 3057) řídí 17 farností v Austrálii a na Novém Zélandu. Ve Velké Británii existuje 22 církevních obcí v jurisdikci biskupa Dositeje britského a skandinávského, který sídlí ve Švédsku.

Území jurisdikce : Jugoslavie a její bývalé republiky, Západní Evropa, Severní Amerika, Austrálie

Hlava : Patriarcha Pavle I. (nar. 1914, zvolen 1990)

Titul : Arcibiskup péčský, metropolita bělehradský a karlovac ký, patriarcha Srbů

Residence : Bělehrad, Jugoslávie

Počet věřících : 8 000 000

III. A.7. Rumunská pravoslavná církev

Rumunská pravoslavná církev je jistou výjimkou mezi pravoslavnými církvemi, protože jediná existuje s latinskou kulturou. Rumunština je románským jazykem přímo odvozeným z jazyka vojáků a osadníků, kteří zabrali Dacii a smísili se místním obyvatelstvem po jejím dobytí císařem Trajánem roku 106 po Kristu.

Křesťanství na tomto území je možno odvozovat z apoštolských dob, avšak historie jeho vývoje v tisíciletí po odchodu Římanů roku 271 není úplně jasná. Jistě zde působili jak latiské, tak byzantské misie. V každém případě rumunský národ byl ve 14. století, kdy se projevila rumunská státnost ve Valašsku a v Moldávii, pevně spjat s pravoslavnou křesťanskou vírou. Místní sněm schválil liturgické sloužení v rumunštině v roce 1568.

Další století dokládají rozvoj vlastní rumunské teologické tradice vzniklé i přes závislost Valaška a Moldavie na ottomanském imperiu v 16. až 19. století. Dvě státní centra byla sjednocena v jedno knížectví v roce 1859, plnou nezávislost Rumunsko získalo roku 1878. Konstantinopolský patriarchát, vykonávající jurisdikci nad Rumuny v době vlády ottomanské říše, uznal roku 1885 autokefální status rumunské církve. Sedmihradsko (Transilvanie), zahrnující velký počet pravoslavných Rumunů, byla do rumunského království integrována po I. světové válce, kdy byla rumunská církev povýšena na patriarchát (roku 1925).

Ustavení komunistické vlády v Rumunsku po II. světové si výžádalo nový *modus vivendi* mezi církví a státem. Rumunská pravoslavná církev přijala ve všeobecnosti politiku úzké spolupráce s vládou. Jakoli sporné by toto rozhodnutí mohlo být, církev byla schopna aktivní a smysluplné existence ve státě. Od 50. let probíhalo silné hnutí duchovní obnovy. Většina chrámů byla ponechána otevřených, existovalo mnoho funkčních monastýrů, avšak veškeré aktivity církve byly pod silným státním dohledem. Fungovalo šest seminářů a dva teologické instituty (v Sibiu a Bukurešti). Patriarchie vydávala tři a každá z pěti metropollií po jednom teologickém časopisu velmi dobré úrovně. Vycházela důležitá teologická díla.

Po svržení vlády Nicolae Ceausesca v prosinci 1989 byla církevní hierchie jednotlivě z mnoha stran kritizována za spolupráci s komunistickým režimem. Patriarcha Teoktist resignoval na svůj úřad v lednu 1990, následně byl v dubnu opět posvátným synodem ustanoven. V současnosti, jak se zdá, rumunská pravoslavná církev stabilizovala svou pozici a pokouší se udržet si vzestup své aktivity.

Podle statistik z února 1995 má rumunský patriarchát 22 eparchií s 12 546 chrámy, (včetně 43 nových postavených v roce 1994), a 8 941 farností. Co se týká duchovenstva, sloužilo celkem 31 biskupů, 8 727 kněží a 41 diakonů. 160 kněží (50 na plný úvazek) pracovalo jako nemocniční duchovní, 33 jako vězeňští duchovní, 41 v domovech důchodců a 65 v sirotčincích. Existovalo 28 seminářů s celkově 5 524 studenty, včetně monašek a laiků. Vysokoškolské studium teologie je součástí státního univerzitního systému na 14 fakultách pravoslavného bohosloví po celé zemi. Celkově bylo 3 206 mužských posluchačů a 2 419 žen. Navíc existovalo 12 škol pro vedoucí církevního zpěvu (kantory), kde bylo celkově 451 posluchačů. Monašský život je udržován ve 216 mužských monastýrech a skitech s 2244 mnichy a v 135 ženských s celkovým počtem 3 937 mnišek. Eparchie vydávají 33 církevních periodik. Podle rumunských pramenů z roku 1992 se 87% populace identifikovalo jako pravoslavní. Průzkum, konaný koncem března 1995, ukázal, že rumunská populace si církve váží, 82% dotázaných označilo její činnost za „dobrou nebo velmi dobrou“.

V roce 1993 obnovil rumunský patriarchát svou jurisdikci na územích, která byla v meziválečném období součástí Rumunska: Severní Bukovinou (nyní Ukrajina) a Bessarabií, jejíž největší část je nyní nezávislou republikou Moldova. Pravoslavná církev v Moldově byla od II. světové války součástí Ruské pravoslavné církve, nyní jí byl Moskvou udělen autonomní status. Moldavští pravoslavní věřící jsou tak rozděleni mezi dvě konkurující si jurisdikce. Rumunský pravoslavný metropolita bessarabský Petru si 13. ledna 1995 stěžoval v Radě Evropy na diskriminaci, protože jeho jurisdikce není uznána parlamentem Moldovy.

Nejvyšší autoritou v záležitostech kanonických a duchovních je posvátný synod, složený ze všech biskupů v zemi. Jejich shromáždění se koná nejméně jednou za rok. Ve zbývajících době řídí každodenní fungování církve stálý posvátný synod složený z patriarchy a aktivních metropolitů. V záležitostech finančních a administrativních je nejvyšší autoritou národní církevní sněm, vytvořený z jednoho duchovního a dvou laiků za každou eparchii a z členů posvátného synodu.

Mimo Rumunsko má patriarchát čtyři eparchie a dva vikariáty s celkovým počtem 167 farností, které jsou obluhovány 170 kněžími. Eparchie v Severní Americe je vedena arcibiskupem Viktorinem Ursache (Romanian Orthodox Archdiocese in America and Canada, 19959 Riopelle Avenue, Detroit, Michigan 48203). Ta má 13 farností v USA a 21 v Kanadě. Rumunští pravoslavní ve Velké Británii jsou obsluhováni Fr. P. Pufulete , 8 Elsynge Road, Battersea London SW 18. Pro komunitu v Austrálii, čítající 5 farností, je kontaktní osobou Fr. Gabriel

Popescu, PO Box 558, Campsie NSW 2194. Exarchou pro všechny pravoslavné Rumuny v zahraničí byl jmenován posvátným synodem metropolita banátský Nicolae Corneanu.

Další rumunská pravoslavná jurisdikce je součástí Americké pravoslavné církve (viz III.A. 15). Jejím představeným je biskup Nathaniel Popp (Romanian Orthodox Episcopate of America, Vatra Romaneasca, 2522 Grey Tower Road, Jackson, Michigan 49201). Jurisdikce má 41 farností v USA a 16 v Kanadě. V roce 1993 se dvě rumunské pravoslavné jurisdikce dohodly navázat v plnosti normální církevní vztahy, které ukončily desetiletí nepřátelství.

Území jurisdikce : Rumunsko, Západní Evropa a Severní Amerika

Hlava : Patriarcha Teoktist I. (nar. 1915, zvolen 1986)

Titul : Arcibiskup bukurešťský, metropolita ungro-valašský, patriarcha Rumunské pravoslavné církve

Residence : Bukurešť, Rumunsko

Počet věřících : 19 800 000

III.A. 8. Bulharská pravoslavná církev

Přítomnost křesťanství na území moderního Bulharska se táhne do raných století, například biskupský sněm v Serdice (nyní Sofii) se konal v roce 341. Území bylo potom zabráno kmeny Bulharů, kteří ačkoli byli pohany, jistě již měli kontakty s křesťanskými misionáři. Rozhodujícím momentem pro rozvoj křesťanství mezi Bulhary byl křest knížete Borise I. z rukou byzantského biskupa roku 865, jenž vedl k postupné christianizaci bulharského lidu. Bulharsko kolísalo v určitém čase mezi Římem a Konstantinopolem a stalo se předmětem velkých sporů mezi těmito církvemi. Nakonec se Bulharsko rozhodlo pro Konstantinopol a byzantskou civilizaci.

V 10. století se Bulharsko stalo velmi mocným. Roku 927 byl Konstantinopolem uznán jeho kníže za císaře (cara) Bulharů, arcibiskup preslavský za patriarchu bulharské církve. Když však Byzanc opět nabyla sil, vpadla roku 971 do bulharské říše. Patriarcha opustil Preslav a přenesl svou residenci do Ochridu v Makedonii. Byzantinci dobyli Makedonii v roce 1018 a redukovali patriarchát na autokefální arcibiskupství.

Znovu získalo Bulharsko nezávislost v roce 1186 ustavením druhého carství v Tarnovu. Po dlouhých vyjednáváních přijala bulharská církev roku 1204 supremaci papeže. Tento stav skončil rokem 1235, kdy bulharský car uzavřel spojenectví s Řeky namířené proti latinskému království v Konstantinopoli. Byzantský patriarcha uznal opět druhý bulharský pravoslavný patriarchát.

S nástupem turecké nadvlády v roce 1393 ztratila bulharská církev autokefální charakter a byla integrována konstantinopolským patriarchátem. Ottomanská vláda dovolila roku 1870 znovuoobnovení národní bulharské církve ve formě autonomního exarchátu. Konstantinopol na to tvrdě zareagoval a prohlásil bulharskou církev za schismatickou (1872). Tato roztržka trvala dále i po vyhlášení Bulharska knížectvím (1878) a nezávislým královstvím (1908). Až roku 1945 ekumenický patriarcha uznal bulharskou církev za autokefální a ukončil rozkol. Sofijský metropolita si v roce 1953 přisvojil titul patriarcha a byl jako takový potvrzen Konstantinopolem roku 1961. V době komunistické vlády, která začala rokem 1944, sledovalo bulharské vedení podobnou politiku jako Sovětský Svaz. Církev tak byla odsouzena hrát převážně pasívní roli ve společnosti.

Bulharská pravoslavná církev ještě nevybředla z neklidu, vyvolaného kolapsem komunistického systému. Nová vláda zřídila roku 1991 ministerstvo pro náboženské záležitosti, které začalo iniciovat reformy církevních úřadech země. V březnu 1992 rozhodlo o nelegálnosti volby patriarchy Maxima (1971), protože byl jmenován za komunistické vlády nekanonickými prostředky. To vyvolalo rozdělení mezi biskupy, z nichž tři, pod vedením nekropského metropolity Pimena veřejně vyzvali k Maximovu sesazení. V lednu 1993 navštívila Sofii delegace ekumenického patriarchátu, aby se pokusila spor urovnat, což nemělo úspěch. Současně v tomto čase ministerský předseda připustil, že pokus o sesazení Maxima byl pochybený. Dnes má patriarcha Maxim se státní správou dobré vztahy. V polovině roku 1995 byli rebelující biskupové vyzváni ke smíření s patriarchátem, avšak doba souladu ještě nenastala.

Bulharský pravoslavný posvátný synod, složený z patriarchy a eparchiálních biskupů, se schází dvakrát ročně a je nejvyšší rozhodovací instancí církve. Synod biskupů složený z patriarchy a čtyř biskupů, volených na čtyři roky, se schází nepřetržitě a řídí aktuální cíkevní záležitosti.

Po pádu komunismu byla vytvořeny nové teologické fakulty. V současnosti existují pravoslavné semináře v Plovdivu a Sofii. Teologické fakulty jsou na univerzitě v Sofii a na Univerzitě sv. Cyrila a Metoděje ve Veliko Tarnovu. V roce 1994 bylo v zemi 3 200 bulharských pravoslavných

farností spolu s 500 kaplemi, které obsluhovalo 2 000 farních kněží. Navíc existuje 123 fungujících monastýrů s celkem 200 mnichy a mniškami.

Metropolita Ameriky, Kanady a Austrálie Joseph sídlí na 550-A West 50th Street, New York, New York 10019. Celkově existuje v USA 23 farností, v Kanadě dvě. Komunita v Austrálii je dosažitelná skrze Fr. Todor Popoff v Saint Petka Church, 1 Merlin Road, Fulham Gardens, SA 5024. Kontakt na bulharské pravoslaví ve Velké Británii zprostředkuje Fr. Simeon Spassov Iliev, 24 Queen s Gate Gardens, London SW7.

Další bulharská pravoslavná eparchie je součástí Americké pravoslavné církve (viz III.A. 15). Vede ji biskup Kyrill, jehož adresa je 519 Brynhaven Drive, Toledo, Ohio 43616. Zde je 13 farností v USA a tři v Kanadě.

Území jurisdikce : Bulharsko, malá diaspora v Evropě a v Americe

Hlava : Patriarcha Maxim (nar. 1914, zvolen 1971)

Titul : Sofijský metropolita, patriarcha celého Bulharska

Residence : Sofie, Bulharsko

Počet věřících : 8 000 000

III. A. 9. Gruzínská pravoslavná církev

Gruzie, ležící v kavkazských horách na východním okraji Černého moře, je civilizací sahající až do starověku. Byla to misionářská aktivita sv. Niny, mladé otrokyně z Kappadokie, která největším dílem přispěla k přijetí křesťanství za státní náboženství v Iberii (východní Gruzie) roku 337. Západní Gruzie, tehdy součást římského imperia, se stala křesťanskou postupně do 5. století.

V Iberii se sloužila jeruzalémská liturgie sv. Jakuba, a to nejprve řecky a od 6. století gruzínsky. V západní Gruzii se vždy užívala byzantská liturgie, která přešla z řečtiny na gruzínštinu někdy v 8. nebo 9. století. Východní Gruzie přijala byzantskou liturgii brzy po sloučení obou částí v jediné království a katolikosát (1008).

Církev v Iberii patřila nejprve pod antiochijský patriarchát, však za krále Vahtang Gorgaslana byla ustavena nezávislá církev. Gruzínci v Iberii na čas spolu se sousedními Armény odmítali učení Chalcedonského sněmu (451), později se však s nimi rozešli a akceptovali Chalcedon (607).

Od 6. století začalo v Gruzii vzkvétat mnišství, svého zenitu dosáhlo v 8. a 9. století. Monastýry se staly důležitými středisky misijních a kulturních činností. Gruzínci založili monastýr Ivirion na hoře Athos, kde bylo přeloženo mnoho významných děl z řečtiny do gruzínštiny.

Od 11. do 13. prožívala Gruzie zlatý věk, během něhož se rozvinula bohatá křesťanská literatura v gruzínštině. Skončil však devastací země za Džingichánových nájezdů ve 13. století a za Tamerlánovy invaze v 15. století. V období od r. 1500 do r.1800 prožívala Gruzie éru kulturní renesance, a to hlavně proto, že si dva rivalové, Otomané a Peršané, vzájemně bránili v převzetí plné kontroly nad zemí. Rozvinuly se nové kontakty s Ruskem a Západem.

Roku 1801 byla Gruzie anektována Ruskem, když pak roku 1811 patriarcha zemřel, Rusové patriarchát zrušili. Gruzínská církev byla řízena ze Sankt Petěrburgu posvátným synodem skrze zvláštního exarchu. 30 eparchií bylo redukováno na 5, gruzínština byla zatlačována v seminářích i v liturgii a nahrazována ruštinou nebo církevní slovanštinou.

Po bolševické revoluci nabyla Gruzie krátce nezávislosti. Gruzínská církev využila příležitosti a vyhlásila znovunabytí autokefality a obnovení patriarchátu (1918). To bylo akceptováno Moskvou v roce 1943. Ekumenický patriarcha potvrdil 4. března 1990 obojí, tj. autokefální status i gruzínský patriarchát.

Situace církve pod Sověty byla podobná situaci ruské pravoslavné církve: zatímco roku 1917 fungovalo 2 455 chrámů, bylo jich v polovině osmdesátých let fungujících pouze 80 spolu s čtyřmi či pěti monastýry a seminářem. V ekumenické a mezinárodní politice sledovala gruzínská církev moskevský patriarchát.

Reformní politika Michaila Gorbačova v Sovětském Svazu se dotkla církve v Gruzii. Bylo znovuotevřeno mnoho chrámů, 1. října 1988 byla formálně zahájena výuka na Gruzínské pravoslavné teologické akademii ve Tbilisi. 150 posluchačů studovalo v oborech teologie, křesťanská antropologie a křesťanské umění. Dnes existuje další křesťanská akademie v Gelati, dále tři semináře, ve Tbilisi, Batumi a Akhaltsikhe. Každá eparchie má vybudovano centrum pro katechety a misionáře pracující na reevangelizaci národa.

Proces obnovy se zintenzívněl po dosažení gruzínské nezávislosti (1991). Povolání pro kněžství jsou zde hojná, začíná obnova monašského života, otevírá se nových chrámů. V roce 1994 se udával počet chrámů a kaplí gruzínské pravoslavné církve na 450. 280 farností bylo obsluhováno 422 kněžími, existovalo 13 monastýrů se 100 mnichy a 9 ženských monastýrů se 78 monaškami. Křest gruzínskému prezidentu Eduardu Ševarnadze v Gruzínské pravoslavné církvi koncem roku 1992 je symbolický pro možnost rozšíření role církve ve společnosti nové, nezávislé republiky. Gruzínská pravoslavná církev dosáhla v roce 1994 také souhlasu vlády k požadavku výuky náboženství na veřejných školách, a to podle programu vypracovaného ve spolupráci s církví. Se státní účastí se počítá při stavbě nově projektované katedrály sv. Trojice ve Tbilisi.

Území jurisdikce : Gruzie, malá diaspora

Hlava : Katolikos Ilia II. (nar.1932, zvolen 1977)

Titul : Katolikos – Patriarcha celé Gruzie

Residence : Tbilisi, Gruzie Počet věřících :3 000 000

III. A.10. Kyperská pravoslavná církev

Církev na Kypru odvozuje svůj původ z apoštolských dob, podle knihy Skutků apoštolských (13,4-13), byl ostrov evangelizován sv. Pavlem a Barnabášem. Protože byl ostrov částí východní správní provincie, jejímž centrem byla Antiochie, uplatňovali zde v tomto období svou jurisdikci patriarchové antiochijské, kteří jmenovali místního arcibiskupa. Sněm v Efezu (451) však rozhodl o nezávislosti církve s právem volby arcibiskupa Kypru místním sborem kyperských biskupů. Od poloviny 7. do poloviny 10. století docházelo k častým nájezdům Arabů, které šířily zkázu po celém ostrově. Kvůli arabské hrozbě evakuoval císař Justinián II. v letech 688-695 křesťanské obyvatelstvo z ostrova a většinu z něj usídlil v novém městě u Dardanel, zvaném Nea Justiniana. Sem přesídlil i arcibiskup Kypru a přijal dodatečný titul Arcibiskup Nové Justinianie, kterého užívá doposud. Rozhodným vítězstvím byzantského císaře Nikefora II. Foky (963-969), začalo období míru, během něhož byly opraveny chrámy a monastýry a církev vzkvétala. V 11. a 12.

stoletích zde však vzrůstala nespokojenost s tyranskou vládou ambiciózních byzantských správců, kteří využívali Kypru jako východiska odporu proti císařům v Konstantinopoli.

V roce 1191 byl ostrov ovládnut anglickým králem Richardem Lví Srdce, který sem přišel s křížovou výpravou. Po několika měsících Richard prodal ostrov templářským rytířům. Ti jej opět prodali roku 1192 Francouzi Guy de Lusignan, uprchlému králi křižáckého státu v Jeruzalemě. Téměř 300 let se na Kypru držela jeho dynastie se západním typem feudální společnosti. Brzy zde byla na úkor pravoslavné hierarchie ustavena zřízena latinská hierarchie. Od roku 1260 byli pravoslavné monastýry majetkem latinských biskupů, počet pravoslavných biskupů byl redukován z 15 na 4, přičemž všichni byli podřízeni autoritě nového latinského arcibiskupa na Kypru. Na ostrově zřídilo své kláštery několik západních řádů, často na konfiskovaném majetku pravoslavné církve. Po dobytí Kypru Benátkami (1489) se situace poněkud změnila.

Roku 1571 ostrov podlehl otomanským Turkům, ti zrušili feudální systém, vyhostili latinskou hierarchii a uznali opět pravoslavnou hierarchii. Pravoslavným bylo dovoleno znovu si zvolit svého arcibiskupa, ponechali si však jen čtyři biskupství, která jim kdysi dovolili mít latinici. Jako i jinde v otomanském imperiu, stali se pravoslavní biskupové současně civilními i duchovními vůdci svého řeckého lidu. Proto když vypukla řecká revoluce v roce 1821, byli biskupové podezírání ze sympatií k řecké věci. Téhož roku byli všichni biskupové a mnoho dalších předních reprezentantů církve předvoláno do místodržitelova paláce a zabiti gardou. Potom byla na ostrov vyslána nová hierarchie antiochijským patriarchátem. Tito biskupové měli možnost poněkud zlepšit situaci řecké komunity, která však i teď strádala pod velmi těžkými daněmi.

V roce 1878 pronajala ostrov od Turků Velká Británie, která jej roku 1914 protiprávně anektovala. Mezi řeckou většinou na Kypru se brzy rozšířilo politické hnutí, jehož cílem byla „ enosis“ , neboli spojení s Řeckem. Představitelé pravoslavné církve byli zapojeni v tomto hnutí, držíce se tradiční role v politických záležitostech. Jakmile Británie udělila ostrovu nezávislost v roce 1960, byl zvolen jeho prvním presidentem arcibiskup Makarios III. Srážky mezi řeckou a tureckou komunitou vyvrcholily tureckou invazí na ostrov roku 1974. Byla vytvořena „ Severokyperská turecká republika“. Mnoho chrámů a monastýrů bylo buď zničeno, nebo ponecháno takovému osudu. Pravoslavným byl na tomto území úplně zakázán přístup do chrámů a monastýrů. Až 30. listopadu 1994 bylo dvěma kněžím dovoleno sloužit sv. liturgii v monastýru sv. Ondřeje na karpasském výběžku ostrova, byl to jediný případ za 20 let.

Církev na Kypru zažila krizi v dubnu 1973, kdy tři místní metropolitové žádali sesazení arcibiskupa Makariose, protože považovali jeho prezidentskou roli za neslučitelnou s funkcí biskupa. Avšak v červnu byli sami tito tři metropolitové sesazení „vrchním synodem“, složeným z biskupů patriarchátů alexandrijského, antiochijského, jeruzalémského a biskupů řecké církve. Byli jmenováni noví biskupové. Počet eparchií na Kypru se potom zvětšil ze čtyř na šest.

Kyperská církev má v současnosti osm mužských monastýrů s 59 mnichy a 14 ženských komunit se 128 monaškami. Přední mužskou komunitou je monastýr Kikko ležící v horách Trodosu. Jeho mniši podporují církevní seminář, Teologickou Školu Barnabáše apoštola v Nikosii.

Území jurisdikce : Kypr

Hlava : Arcibiskup Chrisostomos (nar. 1927, zvolen 1977)

Titul : Arcibiskup Nové Justiniánie a celého Kypru Residence: Nicosia, Kypr Počet věřících : 442 000

III. A.11. Řecká pravoslavná církev

Řecké povstání proti turecké nadvládě začalo roku 1821 a vyvrcholilo uznáním malého Řeckého státu Tureckem roku 1832 po evropské intervenci. Pravoslavná církev hrála v revoluci přední roli a tvrdě za to platila: Patriarcha konstantinopolský Řehoř V. a řada metropolitů byli brzy po vypuknutí povstání Turky oběšeni jako zrádci.

Nová řecká vláda vyjádřila navzdory tradičnímu spojení nechuť k tomu, aby pravoslavná církev v Řecku zůstala pod jurisdikcí patriarchy konstantinopolského, jehož stolec zůstal na ottomanském území. Z tohoto důvodu roku 1833 deklarovala řecká církev svou autokefalitu a podřídila se autoritě pětičleného stálého synodu biskupů a krále, jenž byl prohlášen hlavou církve. Autokefální status církve byl potvrzen roku 1850 Konstantinopolem v patriarchálním Tomosu, kterým byl arcibiskup aténský označen za stálou hlavu synodu biskupů.

K Řecku byla později jako reparace připojena další otomanská území, jejichž pravoslavné eparchie byly přičleněny k nové řecké církvi. Pravoslavní na přičleněném území v severním

Řecku, získaném na Turcích roku 1912, podléhali do roku 1928 přímé jurisdikci ekumenického patriarchátu, kdy byli „prozatímně“ předáni do správy řecké církve.

Státní dohled nad řeckou církví byl postupně omezován s přijímáním nových církevních zákonů. Přesto označuje poslední ústava (1975) pravoslaví za „převládající náboženství v Řecku“. Ústava zaručuje právo jiných náboženství na bohoslužbu, která však u nepravoslavných nesmí rušit veřejný pořádek. Veškerý proselitismus je zakázán. Na rozdíl od předešlé ústavy nemusí být řecký prezident pravoslavným křesťanem, není také povinen odpřísáhnout ochraňování převládajícího náboženství země. Ústava také stanoví, že Řecká pravoslavná církev „je autokefální a řídí ji posvátný synod všech činných biskupů a stálý synod, který je tvořen ze členů prvního“. Tato struktura vychází přímo z ustanovení tomosu o autokefalitě z roku 1850. Dnes je stálý synod tvořen 13 biskupy včetně aténského arcibiskupa, který jim předsedá. Zamýšlená revize řecké ústavy v roce 1995, iniciovala dialog Řecké církve se státem o možnostech změn ve vzájemných vztazích. Oficiální statistiky ukazují, že 96% obyvatelstva jsou pravoslavní, 1% katolíci a protestanté a 2% jsou muslimové. Pravoslavné eparchie v Řecku jsou spíše malé: v Řecku je jich 80. V jurisdikci Ekumenického patriarchátu je jich 8 na Krétě a 4 na Dodekanésských ostrovech.

Mnišství, které bylo od 19. století v postupném úpadku, vykazuje dnes mírné oživení. V roce 1986 bylo v Řecku asi 2000 pravoslavných mnichů a 2000 mnišek. Mnišská republika hora Athos, ačkoli se nachází v Řecku, je v jurisdikci ekumenického patriarchátu. (viz III.A.1.).

Po II. světové válce proběhlo v řecké církvi významné obnovné hnutí. Prosazovalo se jako „nový monasticismus“ nebo jako laická bratrstva na začátku století. Nejvýznamější z těchto skupin bylo *Zoi*, které dosáhlo svého vrcholu v polovině 60. let. Tehdy mělo asi 130 členů, téměř výlučně teologů, 34 z nich byli kněží. Společenství se snažilo ovlivnit postoj Řeků k pravoslavné církvi zdůrazňováním osobní zbožnosti. *Zoi* spojovalo monastickou duchovnost s aktivním apoštolátem. V určitém smyslu připomínalo apoštolské řádové komunity pracující v západní církvi. V roce 1960 se od *Zoi* odtrhli více tradiční členové a založili menší bratrstvo nazvané *Sotir*. Ačkoli dnes jsou tato hnutí na ústupu a většina jejich členů jsou starší, připravila nový model pravoslavného náboženského života a měla hluboký vliv na řeckou církev.

Církev je také vážně zapojena do filantropických činností, a to nejen vydáváním stanovisek, vyjadřujících církevní učení o sociální spravedlnosti, ale také provozováním mnoha sirotčinců, domovů pro přestárlé, nemocnic atd.

Teologické vzdělávání je soustředěno do dvou teologických fakult na univerzitách v Aténách a Soluni. Existuje také několik seminářů pro vzdělávání farních kněží. Mnozí z nejlepších teologů řecké církve jsou laici. Řečtí pravoslavní v diaspoře jsou v jurisdikci konstantinopolského patriarchátu (viz III.A.1).

Území jurisdikce : Řecko

Hlava : Arcibiskup Serafim (nar.1913, zvolen 1974)

Titul : Arcibiskup aténský a celého Řecka

Residence : Atény, Řecko Počet věřících : 9 025 000

III. A.12. Polská pravoslavná církev

Když bylo bezprostředně po I. světové válce obnoveno nezávislé Polsko, nacházely se v nových hranicích asi 4 mil. pravoslavných křesťanů. Většinu z nich tvořili etničtí Bělorusové a Ukrajinci na východě země, kteří předtím byli v jurisdikci moskevského patriarchátu.

Polská vláda začala brzy po získání nezávislosti razit myšlenku vytvoření autokefální pravoslavné církve, nezávislé na Moskvě, pro věřící v Polsku. Tato pozice byla podpořena prvním pravoslavným metropolitou varšavským Jiřím Joroševským, který byl nedlouho před tím jmenován Moskvou a získal i jistý stupeň autonomie. Byl však roku 1923 zavražděn ruským mnichem zastávajícím opačné mínění.

Polská vláda poté podala žádost konstantinopolskému patriarchátu. Ten po delším zvažování vydal dokument, zaručující polské pravoslavné církvi autokefální status (13. 11. 1924). V roce 1927 udělil Konstantinopol varšavskému metropolitovi titul „Blaženstvo“. Moskevský patriarchát považoval tyto akty za vměšování do svých záležitostí a odmítal uznat autokefalitu polské církve.

V meziválečném období existovala určitá napětí uvnitř polské pravoslavné církve, způsobená tím, že všichni její biskupové byli Rusové, 70% věřících však byli Ukrajinci. Biskupové odmítali požadavky o ukrajinské biskupy a zavedení ukrajinštiny do liturgie, činili však opatření, aby uspokojili mnohé požadavky. V tomto období existovalo pět eparchií, dva semináře (ve Vilně a Křemenci) s 500 studenty, 1624 farností a 16 monastýrů.

Ve třicátých letech vzniklo také několik nešťastných konfliktů mezi pravoslavnými a katolíky. Varšavský metropolita Dionýsij formálně protestoval proti antipravoslavným incidentům, když prohlásil, že pravoslavní kněží jsou nuceni kázat polsky. Pravoslavné chrámy byly násilně zavírány, mnoho jich bylo zničeno, byl činěn nátlak na věřící k přijetí katolictví. Ukrajinský katolický metropolita Andrej Šeptický potvrdil tato obvinění a přidal svůj hlas k protestům pravoslavných ve svém pastoračním listu k věřícím.

Když bylo východní Polsko v roce 1939 anektováno Sovětským Svazem, octla se většina polských pravoslavných v Sovětském Svazu a byla opět zahrnuta do moskevského patriarchátu. Tak byla polská pravoslavná církev so do počtu velmi zredukována.

Po komunistickém převratu v Polsku roku 1948 byl varšavský pravoslavný metropolita za svůj odpor proti komunismu zbaven funkce. Téhož roku se na požadavek polských pravoslavných biskupů zrušila autokefalita udělená roku 1924 Konstantinopolem a moskevský patriarchát udělil církvi vlastní prohlášení autokefality. Úřad varšavského metropolity zůstal nicméně neobsazen až do roku 1951, kdy synod polských biskupů požádal moskevský patriarchát o jmenování nového metropolity. Moskva jmenovala novým metropolitou arcibiskupa Makaria Oksaniuka ze Lvova, který v letech 1946-47 vedl rozpuštění Ukrajinské katolické církve. Od této doby udržuje Polská pravoslavná církev těsné vztahy s moskevským patriarchátem.

Existují tři malé polské pravoslavné monastýry v Jabločiné, Supraslu (blízko Bialystoku) a na hoře Grabarce. Komplex monastýru Suprasl je předmětem sporů mezi pravoslavnou a katolickou církví. Monastýr byl založen v 15. století, několikrát se v jeho držení vystřídali římskokatolíci, pravoslavní a řeckokatolíci. V roce 1944 byla jeho část dána pravoslavným jako monastýr, v září 1993 rozhodl polský ministerský kabinet odevzdat celý komplex pravoslavné církvi. Římskokatolická a řeckokatolická církev shodně protestovaly proti tomuto rozhodnutí, avšak někteří polští katolíci doporučovali zřici se nároku k tomuto majetku, jako gesto smíření s pravoslavnými.

V posledních letech se polská pravoslavná církev více integruje do polské kultury, polština je stále častěji užívána v liturgii. Jsou vydávána čtyři církevní periodika. Církev se stále více zapojuje do charitativních činností. Aktuálně existuje šest eparchií, 250 farností se 410 chrámy, obsluhovanými 259 kněžimi a diakony. Pravoslavný teologický seminář ve Varšavě má okolo 80 studentů. V tomtéž městě je i pravoslavná teologická fakulta na Křesťanské teologické akademii, která má 35 posluchačů.

Území jurisdikce : Polsko

Hlava : Metropolita Vasilij (nar.1914, zvolen 1970)

Titul : Metropolita varšavský a celého Polska

Residence : Varšava, Polsko

Počet věřících : 570 000

III. A.13. Albánská pravoslavná církev

Do Albánie dorazilo křesťanství před začátkem 4. století, a to ze dvou směrů. Ghegové na severu přijali latinské křesťanství, zatímco mezi Tosky na jihu převládla byzantská tradice. V důsledku tureckého záboru v 15. století se stala většina Albánců muslimskou. Zůstatek pravoslavné populace v Albánii podléhal jurisdikci konstantinopolského patriarchátu.

Po balkánských válkách v letech 1912-1913 se stali Albánci nezávislým národem, vzápětí na to vzniklo v albánské církvi hnutí za samosprávnost. Po roce 1918 bylo toto hnutí vedeno o. Fan Noli, albánským pravoslavným knězem ze Spojených států. V roce 1922 se konal pravoslavný kongres v Beratu, který jednostranně vyhlásil autokefalitu albánské církve. Řeční biskupové opustili zemi. V roce 1926 Konstantinopol nabídl smír, zachovávající autokefalitu, albánská vláda jej však odmítla. V roce 1929 vysvětil biskup Bessarion, za asistence srbského pravoslavného biskupa, dva další albánské biskupy. Tak byl vytvořen synod, sídlící v Tiraně, a církev se opětovně prohlásila za autokefální.

V reakci na to Konstantinopol prohlásil albánské biskupy za sesazené, albánská vláda na oplátku vyhostila jeho představitele ze země. Tak byl de facto vytvořen rozkol. Následně 12. dubna 1937 Konstantinopol uznal autokefální status Albánské pravoslavné církve a normalizoval situaci.

V meziválečném období existovaly kromě tiranského arcibiskupství ještě biskupství v Beratu, v Argyrokastro a v Korytse. V liturgii byla stále široce používána řečtina, v roce 1930 se však započalo s překlady textů do albánštiny. Pravoslavný seminář byl založen roku 1934 ve městě Korytsa.

Komunistický převrat v Albánii v roce 1945 znamenal začátek krvavého pronásledování církve. V té době bylo v albánské populaci asi 22% pravoslavných a 10% katolíků. Mnoho vlivných duchovních bylo popraveno, arcibiskup tiranský Christofor Kissy byl zbaven funkce. Do roku 1951 byli všichni biskupové nahrazeni lidmi akceptujícími režim.

Albánská vláda uplatňovala proti náboženství mnohem tvrdší metody než ostatní vlády ve východní Evropě. V roce 1967 bylo oznámeno, že všechna náboženská zařízení, včetně 2169 chrámů, mešit, monastýrů a dalších institucí, budou uzavřena. Veškerá náboženská praxe byla prohlášena za nelegální. Téhož roku byl tiranský pravoslavný arcibiskup Damianos poslán do vězení, kde roku 1973 zemřel.

Když se roku 1990 počala rozpadat komunistická vláda v Albanii, skončilo i dlouhé období pronásledování náboženství. Protože v zemi nebyl ani jeden pravoslavný biskup, jmenoval konstantinopolský patriarchát, zaručuje se zachováním autokefality, svého exarchu. Stal se jím androusský metropolita Anastasios, profesor aténské university. Jeho úlohem bylo dohlédnout na kanonickou obnovu albánské církve. 24. června jej zvolil posvátný synod ekumenického patriarchátu arcibiskupem tiranským a celé Albánie. Současně jmenoval další tři biskupy pro zbývající eparchie v Albánii. I když vláda odmítla tyto tři biskupy, byl arcibiskup Anastasios v srpnu téhož roku intronizován. Pozice arcibiskupa Anastasia jako hlavy církve byla ohrožena koncem roku 1994. V říjnu vyhlásil president Berischa, že byl jmenován arcibiskupem pouze dočasně. Vláda připravila nový návrh ústavy, které požadoval, aby vůdci velkých náboženských komunit byli rodilí albánští občané, žijící zde nepřetržitě nejméně 20 let. 6. listopadu 1994 se konalo referendum o nové ústavě, 60% hlasů však návrh odmítlo. V prosinci se vztahy církve a státu zlepšily, pozice arcibiskupa se ale i nadále zdá nejistá. Napětí mezi řeckou a albánskou vládou ohledně postavení řecké menšiny v zemi dále komplikuje arcibiskupovo postavení, neboť on sám je etnickým Řekem. Sčítání z roku 1989 ukázalo, že v Albánii je ještě asi 60 000 Řeků, velká většina místních pravoslavných jsou však etničtí Albánci.

Do konce roku 1994 církev opravila nebo nově postavila 123 chrámů, 62 je jich v rekonstrukci. Pro srovnání: 324 chrámů bylo konfiskováno komunistickým režimem. V únoru 1992 byl v opuštěném hotelu v Durres založen seminář, studuje zde 60 kandidátů kněžství. Začátkem roku 1995 bylo v zemi 75 kněží, 63 z nich byli vysvěceni ve třech předchozích letech. Avšak drastický nedostatek kněží přetrvává : O Velikonocích 1995 se ve městech shromáždilo velké množství pravoslavných věřících z vesnic, kteří zpívali velikonoční hymny, většinou však zde nebyli kněží

vysluhující sv. eucharistii. Od října 1992 vychází oficiální církevní měsíčník *Ngjallia* („Vzkříšení“), od března 1995 se objevuje také v anglické verzi.

V Severní Americe jsou dvě samostatné albánské pravoslavné jurisdikce. Albánská pravoslavná arcidieceze v Americe je jako jedna z národních eparchií součástí Pravoslavné církve v Americe (viz více o OCA III.A.15). Eparchie má v současnosti 13 farností a je spravována metropolitou Theodosiem. Eparchiální úřad je na 519 East Broadway, South Boston, Massachusetts 02127.

Konečně Albánská pravoslavná dieceze v Americe má dvě farnosti a je pod duchovním vedením Řecké pravoslavné arcidieceze Severní a Jižní Ameriky (viz III.C.4).

Území jurisdikce : Albánie a malá diaspora

Hlava : Metropolita Anastasios (nar.1929, zvolen 1992)

Titul : Arcibiskup tiranský a celé Albánie

Residence : Tirana, Albánie

Počet věřících : 160 000

III. A.14. Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku

Československo bylo v době vyhlášení nezávislosti po I. světové válce převážně katolickou zemí. Brzy po získání samostatnosti se mnozí katoličtí kněží a věřící rozhodli přijmout Pravoslaví. Zvolený vůdce hnutí, o. Matěj Pavlík, byl roku 1921 vysvěcen na biskupa srbskými hierarchy v Bělehradě. Přijal jméno Gorazd. Větší část vzpomenutého hnutí se však oddělila a vytvořila protestantskou církev. V tom čase čítala skupina pravoslavných asi 40 000 členů. Jejich počet brzy narostl, a to když se někteří byzantští katolíci na Podkarpatsku stali pravoslavnými.

Další vývoj vedl k rozdělení skupiny pravoslavných v zemi. Konstantinopolský patriarchát udělil církvi v Českoslovenku autonomní status a správou věřících pověřil arcibiskupa Sawatie a v roce 1930 vyslal svého biskupa na Podkarpatskou Rus. Většina pravoslavných Čechů byla a zůstala v jurisdikci biskupa Gorazda.

Za II. světové války byla církev prakticky zničena. Biskup Gorazd a jeho blízcí spolupracovníci byli v roce 1942 popraveni. Všichni kněží byli posláni do německých pracovních táborů.

Podle statistiky za rok 1931 bylo v zemi 145 583 pravoslavných, z toho 117 897 na Podkarpatsku. Anexi toho území (Podkarpatské Rusi) Sovětským svazem se počet věřících v Českoslovenku snížil asi na 40 000. V roce 1946 se odevzdali českoslovenští pravoslavní pod záštitu ruského patriarchy Alexia a požádali jej o vyslání biskupa. Všichni pravoslavní ve státě byli nyní sjednoceni pod jedinou hierarchií.

Roku 1950 byli do pravoslavné církve v Československu absorbováni byzantští katolíci na Slovensku. To přivedlo kolem 200 000 nových členů do církve, která byla téhož roku reorganizována do čtyř eparchií. Většina z těchto nových členů byla znovu ztracena během tzv. „Pražského jara“ v roce 1968, kdy byla byzantským katolíkům opět povolena činnost. Církevní budovy však zůstaly většinou v rukou pravoslavných.

9. prosince 1951 udělil moskevský patriarchát církvi v Československu autokefalitu, která však nebyla potvrzena Konstantinopolem.

Prvním počinem svého druhu byla kanonizace biskupa Gorazda v září 1987 místní pravoslavnou církví. Vladyka Gorazd měl ústřední roli ve formování pravoslaví v zemi a zemřel mučednický za víru.

Zhroucení komunistické vlády v roce 1989 a následné rozdělení Československa 1.1.1993 na dvě nezávislé republiky Českou a Slovenskou, si vyžádalo úpravy ve struktuře církve. V listopadu 1992 se posvátný synod rozhodl pro rozčlenění do dvou metropolitních provincií se dvěma eparchiemi v každé z nových republik. V tomto uspořádání je arcibiskup prešovský hlavou pravoslavné církve na Slovensku. Společný posvátný synod se však schází pravidelně jako dříve pod předsednictvím metropolity pražského Doroteje.

Vláda na Slovensku rozhodla předat většinu řeckokatolických chrámů, konfiskovaných roku 1950, jejich dřívějším vlastníkům. Výsledkem tohoto rozhodnutí bylo vydání nařízení z března 1993, podle kterého bude 135 ze 170 pravoslavných chrámů na Slovensku předáno řeckokatolické církvi.

Doposud bylo postaveno více než 50 nových pravoslavných chrámů. Kandidáti kněžství jsou vzděláváni teologickou fakultou v Prešově. Ta byla nově integrována do Šafaříkovy university a proto má nárok na finanční podporu ze strany státu. Koncem roku 1994 zde studovalo 130 posluchačů.

Území jurisdikce : Česká a Slovenská republika

Hlava : Metropolita Dorotej (nar. 1913, zvolen 1964)
Titul : Meropolita pražský , českých zemí a Slovenska
Residence : Praha, Česká republika
Počet věřících : 55 000

III. A.15. Pravoslavná církev v Americe

Pravoslaví dorazilo do Ameriky, když roku 1794 dosáhla skupina pravoslavných misionářů z Valaamského monastýru Aljašky. V té době byla Aljaška provincií Ruské říše. Na ostrově Kodiak byl postaven první chrám, pokřtilo se mnoho Eskymáků a Indiánů. V roce 1840 byla ustavena eparchie pro Kamčatku, Kurilské a Aleutské ostrovy se sídlem v Sitce. Jejím prvním biskupem byl Inokentij Veniaminov, který se později stal moskevským metropolitou. Do roku 1868, kdy byla Aljaška prodána Spojeným státům, se ruská misie rozšířila mezi Eskymáky, byla přeložena bible a pravoslavná liturgie do domácího aleutského jazyka.

V roce 1872 bylo přenesen úřad eparchie ze Sitky do San Franciska. V roce 1890 obdržel pastorační pověření pro Aljašku pomocný biskup. Sitka se stala místem samostatné ruské eparchie opět roku 1906. V roce 1905 přemístil biskup Tichon (pozdější vězněním zahubený moskevský patriarcha), biskupský stolec ze San Franciska do New Yorku. V roce 1907 obdržel hodnost arcibiskupa a podřízenými biskupy v Brooklynu a na Aljašce.

Koncem 19. století se v Americe spojilo s Ruskou pravoslavnou církví značné množství byzantských katolíků. Stalo se tak v důsledku nesouhlasu některých římskokatolických biskupů s přítomností ženatých duchovních byzantského obřadu ve svých diecezích. Například arcibiskup John Ireland ze St. Paul odmítl akceptovat otce Alexise Tótha jako duchovního rusínské katolické farnosti v Minneapolisu, protože byl vdovec. Výsledkem toho bylo, že Tóth se svými farníky vstoupil do Ruské pravoslavné církve (1891). Postupně o. Tóth založil z bývalých rusínských katolíků v USA 17 pravoslavných farností. Americká pravoslavná církev jej prohlásila v roce 1994 za svěťce.

Po bolševické revoluci roku 1917 v Rusku proudil do Ameriky velký příliv imigrantů. Mnozí z těchto pravoslavných Rusů byli kritičtí ke své mateřské církvi, a to kvůli její politice spolupráce

se sovětskou mocí. Z toho důvodu prohlásili v dubnu 1924 Severoamerickou eparchii za dočasně samosprávnou církev při zachování duchovního společenství s ruskou církví.

V roce 1935 bylo dosaženo dohody s Ruskou pravoslavnou církví v zahraničí (viz III.D.2), oddělenou od moskevského patriarchátu. Tak byla severoamerická „metropolie“ považována za jeden její obvod, zůstala však v praxi nezávislou.

Od roku 1946 však bylo jasné, že Ruská pravoslavná církev v zahraničí ztratila v očích většiny pravoslavných církví kanonickou legitimitu. Proto se „metropolie“ rozhodla opět uznat moskevský patriarchát za svou duchovní hlavu za podmínky ponechání kompletní správní samostatnosti.

Moskevský patriarchát udělil v roce 1970 metropolii autokefální status a nazval ji Pravoslavná církev v Americe, (je též známa jednoduše jako „OCA“). Farnostem, které si přály zůstat pod přímou jurisdikcí Moskvy, to bylo umožněno (viz III.A.5). Tento akt vyvolal výměnu dopisů mezi Moskvou a Konstantinopolem, kde je ekumenický patriarchát vyzván Moskvou ke schválení udělení autokefálního statusu její dceřinné církvi. Autokefalita „OCA“ byla následně uznána, avšak jen církvemi Bulharska, Gruzie, Polska a Československa. Spor není dodnes vyřešen. OCA má nicméně s ekumenickým patriarchátem čilé kontakty. Delegace OCA navštívila v letech 1990-1991 Istanbul, uskutečnila se další čtená setkání během návštěvy patriarchy Dimitriose v červnu 1991 ve Spojených státech. Delegaci k patriarchovi vedl v prosinci 1992 sám metropolita Teodosius. Byla přijata patriarchou Bartolomějem a měla setkání se synodní komisí pro mezipravoslavné záležitosti. Obě strany se vyslovily pro sestavení komise, pracující k nastolení kanonické jednoty a řádu v Americe. Další krok v tomto směru byl učiněn, když se ve dnech 30. listopadu až 2. prosince 1994 sešli téměř všichni pravoslavní biskupové Spojených Států a Kanady v Ligonier, Pensylvanie. Shromáždění biskupové odmítli termín diaspora jako charakteristiku staleté přítomnosti Pravoslaví v Americe. Učinili konkrétní kroky ke koordinaci svých činností a přispěli k jednotě Pravoslaví na kontinentě.

„OCA“ je v činném společenství se zbývajícími pravoslavnými církvemi, její biskupové se účastní zasedání Řádné konference kanonických pravoslavných biskupů v Americe. OCA se však nemůže podílet na všepřavoslavných aktivitách, jako jsou třeba mezinárodní teologické dialogy s jinými křesťany. Není totiž úplné shody o jejím autonomním či autokefálním statusu ze strany ostatních pravoslavných církví.

OCA má v plném kanonickém svazku tři další pravoslavné jurisdikce různého etnického původu. To jí dává mnohonárodnostní charakter. Jsou to: albánská eparchie se 13 farnostmi, bulharská eparchie se 16 farnostmi a rumunská eparchie s 59 farnostmi.

Pod přímou jurisdikcí OCA je 6 monastýrských společenství. Nevětšími jsou New Skete Monastery (11 monachů) se svou filiálkou Monastery of Our Lady of The Sign (13 monašek) v Cambridge, stát New York a St. Tikhons Monastery se 14 mnichy v South Canaanu, stát Pennsylvánie. Seminář sv. Tichona v South Cannanu byl založen roku 1937 a je sloučen s monastýrem sv. Tichona. Největší a nejvýznamější školou je St. Vladimir s Orthodox Theological Seminary v Crestwoodu, stát New York. V prosinci roku 1994 byl dán Americké pravoslavné církvi do užívání chrám sv. Kateřiny v Moskvě, jako oficiální zastoupení pro Ruskou pravoslavnou církev.

Ve Spojených Státech je celkem 12 eparchií a 510 farností. Národní eparchie zasahují i do Kanady, kde je i jedna nenárodní (smíšená) eparchie vedfená biskupem Serafimem (P.O. Box 179, Spencerville, Ontario K0E 1X0). Celkem existuje 91 kanadských farností. OCA má mexický vikariát s 9 farnostmi a 5 farností v Jižní Americe. Nakonec v Austrálii jsou 3 farnosti pod kanonickou záštitou OCA. Administrátorem je archimandrita Veniamin (Garshin), Box 190, Everton Road, 18th Floor, Strathfield, Sydney, NSW 2135.

Území jurisdikce : Severní Amerika

Hlava : Metropolita Teodosius (nar.1933, zvolen 1977)

Titul : Arcibiskup washingtonský, metropolita celé Ameriky a Kanady

Adresa : P.O. Box 675, Syosset, New York 11791

Počet věřících : 1 000 000

III. B. Autonomní pravoslavné církve

Existují 4 pravoslavné církve, které ačkoli v denním životě fungují nezávisle, jsou jistým způsobem závislé na jiné pravoslavné církvi. V praxi to obvykle znamená, že hlava autonomní církve musí být ve svém úřadě potvrzena hlavou nebo synodem jiné autokefální církve. Finská

pravoslavná církev je závislá na ekumenickém patriarchátu. Církev Hory Sinaje je podřízena patriarchátu jeruzalémskému. Moskevský patriarchát udělil autonomii svým dceřinným církvím v Japonsku a Číně, to však nebylo uznáno Konstantinopolem.

III. B.1. Pravoslavná církev Hory Sinaje

Kniha Exodus, dává důraz na místo, kde Mojžíš obdržel od Hospodina desky Zákona. Hora Sinaj byla častým poutním místem křesťanských poutníků od starověku. Od 3. století na tomto území začínají žít křesťanští poustevníci. Ve 4. století zde mniši vytvořili jednu nebo více komunit.

Protože se území stalo neklidným a mniši trpěli nájezdy, rozhodl se císař Justinián monastýr opevnit (528). Usídlil zde také 200 rodin z Egypta a Trapezuntu, aby komunitu ochraňovali a pomáhali jí.

Z počátku měl monastýr silně mnohonárodní charakter se slovanskými, arabskými, latinskými, arménskými a syrskými mnichy, stejně jako Řeky. Asi nejznámějším mnichem monastýru byl sv. Jan Klimakos (Lestvičník), který zde byl igumenem v 7. století. V tomto období bylo území obsazeno muslimskými Araby. Islámská vláda byla k monastýru ve všeobecnosti tolerantní, avšak občas byl monastýr pustošen divokými kmeny, které přinutily mnichy monastýr dočasně uzavřít a utéci do Alexandrie nebo Káhiry. Během tohoto období mniši jiných národností než řecké vymizeli.

Monastýr sv. Kateřiny, známý pod tímto jménem od 9. století, tvořil původně část jeruzalémského patriarchátu, konkrétně eparchie Fárán. Poté, co byl fáránský biskup sesazen roku 681 pro monotheletismus, byla biskupská katedra přenesena do monastýru, jehož igumen se stal biskupem fáránským. V důsledku spojení eparchie v Raitho s monastýrem všichni křesťané Sinajského poloostrova připadli pod jurisdikci igumena-arcibiskupa.

V roce 1575 udělil konstantinopolský patriarchát Hoře Sinaj autonomii. Tento status jí byl znovu potvrzen roku 1782. Jediným zůstávajícím spojením s jeruzalémským patriarchátem je to, že igumen, volený shromážděním starších mnichů, musí obdržet biskupské svěcení od jeruzalémského patriarchy, který je rovněž vzpomínán při bohoslužbách.

Knihovna monastýru je světově proslulá svou starobylostí a svými rukopisy. Bylo to právě zde, kde v roce 1859 objevil Tischendorf *Codex Sinaiticus*. V současné době knihovna obsahuje kolem 4 000 rukopisů. Rovněž některé z nejstarších ikon se nacházejí v monastýru, který v době ikonoklasmu už nepatřil do sféry vlivu Byzance, kde bylo mnoho ikon zničeno.

Dnes má monastýr, kromě knihovny, dům pro hosty a nemocnici pro místní obyvatele. Mniši provozují školu v Káhiře. Monastýr má z historie mnoho na něm závislých chrámů a monastýrů (metochií) v různých zemích. V současnosti existuje jedna v Káhiře (kde obvykle přebývá igumen), sedm v Řecku, tři na Kypru, jedna v Libanonu a jedna v Istambulu.

Církev dnes čítá kromě asi 20 mnichů monastýru ještě několik málo stovek beduínů a pastevců, kteří žijí na Sinaji. Mezi řeckou a egypskou vládou byla uzavřena dohoda, která umožňuje přijetí nejvýše 50 nových řeckých mnichů do monastýru. V období po izraelské agresi roku 1967 je asi největším problémem komunity zachování autentického monastýrského způsobu života, omezeného masivním přílivem turistů. Tento problém zde přetrvává i v době po obnově egyptské správy.

Území jurisdikce : Sinajský poloostrov, Egypt.

Hlava : Arcibiskup Damiános (nar.1935, zvolen 1973)

Titul : Igumen monastýru sv. Kateřiny, arcibiskup Sinaje, Fá ránu a Ra itho

Residence : Kahira, Egypt

Počet věřících :900

III. B.2. Finská pravoslavná církev

Ačkoli se zdá, že prvními finskými křesťany byli Byzantinci, většina země dostala křesťanskou víru prostřednictvím činnosti švédských misionářů. Nejvýchodnější finská provincie, Karelie, byla však evangelizována byzantskými mnichy staobylého monastýru Valamo („Valaam“ v ruštině), ležícího na ostrově v Ladožském jezeře.

Ve 13. století bylo Finsko předmětem válek mezi katolickým Švédskem a pravoslavnou Rusí. Švédové postupně získali kontrolu nad většinou Finska, Karelie byla pod ruskou kontrolou.

V roce 1617 byla však i Karelie zabrána Švédskem, které v této době přijalo luteránskou víru. Tak začalo pronásledování pravoslavných, jehož uvolnění nastalo až koncem století. Karelie byla opět získána Ruskem r. 1721. V roce 1809 ovládl car celé Finsko, které se stalo autonomním velkoknížectvím Ruské říše. Koncem 19. století začali pravoslavní Karelové prosazovat svou národní identitu. Liturgie a mnoho pravoslavných teologických a duchovních děl bylo přeloženo do finštiny, která vytrvala jako liturgický jazyk této církve.

V roce 1917 získalo Finsko nezávislost na Rusku a roku 1918 vyhlásila pravoslavná církev ve Finsku vzhledem k Moskvě autonomní status. Patriarcha Tichon uznal tento stav v roce 1921. Finská církev se v roce 1923 uchýlila pod záštitu konstantinopolského patriarchátu.

V tzv. Zimní válce (1939-1940), přišla finská církev o 90% svého majetku, protože většina Karelie byla anektována SSSR. Většina pravoslavných Finů byla evakuována do jiných částí Finska a začala nový život rozroušena po celé zemi.

V roce 1957 uznal moskevský patriarchát Finskou pravoslavnou církev za autokefální v rámci ekumenického patriarchátu. Všeobecný místní sněm finské církve, konaný roku 1980 rozhodl požádat ekumenický patriarchát o autokefální status, v tomto směru však nebyly učiněny praktické kroky.

Finská církev má dlouhou historii mnišství. Monastýry byly v důsledku sovětsko-finské války evakuovány, protože se ocitly na Sověty okupovaném území. Nejproslulejší monastýr Valamo na Ladožském jezeře byl znovu založen v Heinavesi ve středním Finsku a stal se známým jako Nový Valam. Jeho komunita zahrnuje také mnichy jiných karelských monastýrů. Poslední z původních valamských mnichů zemřel v roce 1981. Blízko Nového Valamu, byl také znovu založen ženský monastýr Lintula. Dnes jsou tyto dva monastýry důležitými centry duchovního života finského pravoslaví.

Rozpad Sovětského státu vytvořil podmínky pro rozvoj lepších vztahů mezi finskou a ruskou církví. V roce 1994 bylo vysláno Finskou církví šest pastorálních týmů vedených kněžími, aby zajistili vánoční a velikonoční bohoslužby na farnostech v ruské části Karelie. V září 1994 navštívil Finsko ruský patriarcha Alexij II. a poděkoval místní církvi za poskytnutí útočiště komunitě mnichů z Valamu. Finská církev spolupracuje na obnově původního monastýru Valaam v Rusku.

Hned po získání nezávislosti Finska roku 1918 založila církev pravoslavný seminář v Sortavale v Karelii. Když však bylo město anektováno Sověty (1940), byl seminář přesunut do Helsinek. V

roce 1957 byl přemístěn do Humaljarvi a po čtyřech letech do Kuopio. Jeho činnost byla oficiálně ukončena 31. 6. 1988 proto, aby mohlo vzniknout oddělení pravoslavné teologie v Joensuu, které začalo pracovat na podzim roku 1988.

Nově zvolený finský arcibiskup musí být potvrzen ekumenickým patriarchátem. Finská církev, ačkoli není autokefální, vysílá své zástupce k účasti na všepřavoslavných aktivitách, kde jsou zastoupeni delegáti autokefálních církví.

Finská vláda považuje pravoslavnou církev za druhou národní církev, po většinové evangelicko-luterské církvi. Církev jako jediná z pravoslavných užívá západních dat pro velikonoce a nepohyblivé svátky. V 90. letech probíhá demografický posun pravoslavné populace směrem k Helsinkám a více zalidněnému jihu země. V současnosti existuje okolo 50 chrámů a 100 kaplí s celkově 25 farnostmi.

Území jurisdikce : Finsko

Hlava : Arcibiskup Jan (nar.1923, zvolen 1987)

Titul : Arcibiskup karelský a celého Finska

Residence : Helsinky, Finsko Počet věřících : 57 000

III. B. 3. Japonská pravoslavná církev

Tato církev vznikla v roce 1861, s příjezdem mladého ruského misionáře Nikolaje Kasatina do Japonska. Ten do své smrti v roce 1912 pokřtil asi 20 000 Japonců, přeložil Nový zákon a mnoho liturgických knih do japonštiny. Pro svou klíčovou roli při založení pravoslavné církve v Japonsku byl roku 1970 kanonizován. Pravoslaví se rychle stalo domácím jevem, což mu umožnilo přežít období nepřátelství mezi Japonskem a Ruskem. Proces udomácnění byl dovršen nástupem prvního rodilého Japonce biskupa Teodosia do funkce metropolity roku 1972.

V důsledku kanonických problémů s ruskou pravoslavnou církví po bolševické revoluci nacházela se v letech 1945-1970 církev v Japonsku pod jurisdikcí americké metropole (viz OCA: III.A. 15.). V roce 1970, kdy byla americká pravoslavná církev prohlášena za autokefální, vrátila

se japonská církev pod jurisdikci Moskvy, která ji současně prohlásila za autonomní. Z toho plyne, že zvolený metropolita, musí být potvrzen moskevským patriarchátem. Autonomie japonské pravoslavné církve nebyla uznána ekumenickým patriarchátem ani většinou pravoslavných církví. Metropolita Teodosius se nicméně setkal s ekumenickým patriarchou Bartolomějem I. při jeho návštěvě Japonska v dubnu roku 1995.

V současnosti existují tři eparchie, 27 kněží a 5 diakonů obsluhuje asi 150 církevních obcí. Většina farností je lokalizována na severu ostrova Hokkaido. Všichni duchovní jsou dnes japonského původu, vzdělání obdrželi na církevním semináři v Tokiu.

Území jurisdikce : Japonsko

Hlava : Metropolita Teodosius (nar. 1935, zvolen 1972)

Titul : Arcibiskup tokijský, metropolita celého Japonska

Residence : Tokio, Japonsko

Počet věřících : 30 000

III. B. 4. Čínská pravoslavná církev

Zrod čínského pravoslaví je možno vysledovat v roce 1686, kdy si čínský císař najal za své osobní strážce skupinu ruských kozáků. Jejich potomci byli později postupně zcela pohlceni čínskou kulturou, ve víře však zůstali pravoslavní a stali se jádrem pravoslavné komunity v Číně.

Koncem 19. století začala misionářská činnost ruské pravoslavné církve v Číně. V roce 1914 bylo v Číně asi 5 000 pravoslavných, včetně čínských kněží a semináře v Peking.

Po revoluci v Rusku roku 1917, znásobili ruští emigranti pravoslavné obyvatelstvo Číny. V roce 1939 zde bylo pět biskupů a pravoslavná univerzita v Charbinu. V roce 1949 byl počet věřících 100 000, 60 farností, 200 kněží, 2 monastýry a seminář jenom v Mandžusku, ve zbytku Číny pak bylo ještě 150 farností s 200 000 věřícími.

Po komunistické revoluci v Číně byla většina duchovenstva a věřících buď přesídlena do Sovětského Svazu, nebo uprchla na Západ. Do roku 1955 zde zůstalo pouze 30 ruských kněží.

Moskevský patriarchát udělil čínské pravoslavné církvi v roce 1957 autonomní status a jmenoval jí ruskou hierarchii. Dnes má církev kolem 20 000 věřících a dva biskupy v Šanghaji a v Pekingu. O současné situaci církve je jen málo známo. V květnu 1993 vyslala ruská pravoslavná církev do Číny delegaci, která navštívila pravoslavné v Charbinu.

Území jurisdikce : Čína

Počet věřících : 20 000(?)

III. C. Kanonické církve v jurisdikci konstantinopolského patriarchátu

Jedná se velmi často o církve, které v důsledku politického pronásledování v zemích svého původu obdrželi kanonickou záštitu v rámci ekumenického patriarchátu. Jsou proto považovány za plně legitimní, pro jejich specifické poměry se k nim však musí přistupovat podle zvláštních ujednání. Ekumenický patriarchát pro ně zajišťuje svaté myro, a potvrzuje jejich biskupy.

III. C.1. Americká Karpatoruská pravoslavná řeckokatolická dieceze v USA

Tato církev existuje pouze ve Spojených Státech a byla vytvořena potomky rusínských katolíků (viz Rusínská katolická církev IV.D.3.), imigrantů z území Rakouska-Uherska, známého jako Podkarpatí nebo Zakarpatí, které je nyní částí západní Ukrajiny a východního Slovenska.

Když přišli tito rusínští katolíci na konci 19. století do Ameriky, měli obvykle s sebou své ženaté kněze. Přítomnost ženatých katolických kněží vyvolala často u místních biskupů nesouhlas.

V roce 1929 vydal Vatikán dekret *Cum Data Fuerit*. Ten stanovil, aby nově vysvěcení a nově přichozí kněží východního obřadu v Americe od nynějška žili v celibátě, což je v rozporu s podmínkami unie, zaručující rusínským katolíkům právo na ženaté duchovenstvo. Dekret způsobil všeobecné zděšení v komunitě katolíků východního obřadu.

V roce 1937 se konal v Pittsburghu sjezd dotčených rusínských katolíků pod vedením o. Oresta Čornoka. Tento sjezd rozhodl požádat patriarchu konstantinopolského Benjamina I. o přijetí do pravoslavné církve a vysvětit na biskupa nově ustavené samostatné eparchie o. Čornoka. Konstantinopol požadavek přijal a o. Čornok byl roku 1938 vysvěcen biskupem ekumenického patriarchátu. Nová eparchie byla svěřena pod duchovní dohled Řecké pravoslavné arcidieceze v Severní a Jižní Americe.

Brzy po ustavení eparchie byl založen seminář v New York City. Po několikaterém stěhování byl v roce 1951 trvale umístěn v Johnstownu, Pennsylvanie a byl pojmenován seminářem Krista Spasitele (Christ Savior Seminary).

Území jurisdikce : Spojené Státy Americké

Hlava : Biskup amissoský Nicholas (nar.1936, zvolen 1985)

Residence : 312 Garfield Street, Johnstown,

Johnstown, Pennnsylvania 15906

Počet věřících : 75 farností a 9 misií, 50 000 věřících

III. C.2. Ukrajinská pravoslavná církev v Americe

Tato jurisdikce vznikla ve 20. letech v důsledku postižení některých ukrajinských řeckokatolíků Vatikánským dekretem o povinném celibátu katolického duchovenstva východního ritu v Severní Americe (viz výše).

9. dubna 1929 se konala schůze 15 dotčených duchovních a 24 laiků v ukrajinském katolickém chrámu St. Mary v Allentownu, Pennsylvanie. Bylo v zásadě rozhodnuto o sformování samostatné ukrajinské eparchie pod jurisdikcí ekumenického patriarchátu. Druhé setkání se uskutečnilo v červnu 1931 v New Yorku, kde shromáždění nominovalo o. Josefa Zuka za biskupa. V září 1932 byl kandidát vysvěcen do vedení nové eparchie, avšak brzy na to roku 1934 zemřel.

V roce 1937 byl vysvěcen jeho nástupce o.Bohdan Shpylka biskupem New York City. Světil jej arcibiskup Athenagoras, pozdější ekumenický patriarcha. V určitém okamžiku jeho úřadování měla eparchie 45 farností a misíí. Po smrti biskupa Shpylky v roce 1965, byl roku 1967 vysvěcen biskupem o. Andrei Kuschak. Ten vedl eparchii do své smrti v roce 1986. Získal současnou katedrálu St. Andrew in Jamaica v New Yorku. Dnešní správce biskup Vsevolod byl vysvěcen v roce 1987 arcibiskupem Řecké pravoslavné arcidieceze v Severní a Jižní Americe Iakovosem.

Farnosti eparchie užívají v liturgii různé jazyky, včetně církevní slovanštiny, ukrajinštiny a angličtiny. Církev je pod duchovním vedením Řecké pravoslavné arcidieceze v Severní a Jižní Americe. V současnosti má 21 farností ve Spojených Státech a 7 v Kanadě.

Území jurisdikce : Spojené Státy a Kanada

Hlava : Biskup skopelosský Vsevolod (nar 1927, zvolen 1987)

Residence :90-34 139th Street Jamaica, New York 11435USA

Počet věřících : 35 000

III. C.3. Ruská pravoslavná arcidieceze v Západní Evropě

Po bolševické revoluci v Rusku se v exilu mimo Sovětský Svaz nacházelo mnoho pravoslavných věřících a duchovních. V roce 1920 se setkala skupina ruských pravoslavných biskupů v Konstantinopoli se záměrem zformovat autonomní církev, která obnoví vztahy s Moskevským patriarchátem, jakmile to okolnosti dovolí. Tak se vytvořil zárodek pozdější Ruské pravoslavné církve v zahraničí (viz III.D.2.). Tento synod biskupů zaujal tvrdě antikomunistickou politickou pozici, byl odmítnut patriarchou Tichonem, který jmenoval roku 1921 svým legitimním vyslancem v západní Evropě metropolitu Evlogia, sídlícího v Paříži. V roce 1927 synod suspendoval metropolitu Evlogie a přerušil s ním styky. To vyvolalo rozkol ruské emigrace v Evropě na ty, kteří byli loajální k synodu a na ty, kteří byli prostřednictvím metropolity Evlogia loajální patriarchátu.

V roce 1928 vyzval metropolita Sergij (pozdější patriarcha *locum tenens*), všechny ruské biskupy, aby se zřekli politické činnosti a uznali sovětský režim. Evlogij toto nařízení zpočátku

akceptoval, avšak roku 1930 se účastnil v Londýně anglikánské bohoslužby za pronásledované křesťany v Sovětském Svazu. Odezvou bylo jeho odvolání z úřadu metropolitou Sergiem a jmenování jiného biskupa pro farnosti patriarchátu v Západní Evropě.

Většina ruských pravoslavných biskupů a věřících této jurisdikce zůstala loajální metropolitovi Evlogiovi a považovala výzvu metropolity Sergia k uznání sovětského režimu za neakceptovatelnou. Evlogij se roku 1931 obrátil o pomoc k ekumenickému patriarchátu a patriarcha Fotios II. jej s jeho věřícími přijal do jurisdikce ekumenického patriarchátu. Od toho času se ruská ardieceze stala multikulturní jurisdikcí, zahrnující nyní 60 farností obsluhovanou 58 kněžími a diakony, a čtyři monastýrská společenství. Její centrum je ve Francii, kde je největší počet pravoslavných, má své skupiny v Belgii, Nizozemsku, Německu, Norsku, Švédsku a Itálii.

Vztahy s ruskou pravoslavnou církví se po pádu komunismu zlepšily. Poprvé od roku 1931, kdy obdržela juridicki ekumenického patriarchátu, navštívila delegace arcidiecéze Moskvu v listopadu 1994. V roce 1995 následovala historická návštěva Ruské pravoslavné církve arcibiskupem Sergiem.

Nejnámější institucí patřící této jurisdikci je Teologický Institut ct. Sergie v Paříži. Byl založen roku 1925 metropolitou Evlogiem a je po celém světě považován za intelektuální centrum pravoslavné teologie.

Území jurisdikce : Západní Evropa

Hlava : Arcibiskup Sergij Konovalov (nar. 1941, zvolen 1993)

Titul : Ruský pravoslavný arcibiskup Západní Evropy

Residence : Paříž, Francie

Počet věřících : asi 100 000

III. C.4. Albánská pravoslavná diecéze v Americe

Po ustavení komunistické vlády v Albánii po II. světové válce a likvidaci Albánské pravoslavné církve (viz III.A.13) v roce 1967, se octla albánská diaspora nacházející se hlavně ve Spojených

státech, bez své mateřské církve. Většina postupně vytvořila Albánskou pravoslavnou arcidiecezi v Americe, která je ve svazku Americké pravoslavné církve (viz III.A.15).

Menší skupina však dala přednost přímé jurisdikci konstantinopolského patriarchátu a ta zformovala albánskou pravoslavnou diecezi v Americe. V současnosti existují dvě farnosti (jedna je v Chicagu, druhá v South Bostnu MA), jsou vedeny knězem, vikářem, který je přímo podřízen arcibiskupovi Řecké pravoslavné arcidieceze Severní a Jižní Ameriky Iakovosovi.

Území jurisdikce : Spojené státy

Hlava : Rev.Ilia Katre, generální vikář

Residence : 6455 Silver Dawn Lane, Las Vegas, Nevada 89118

Počet věřících : 5 100

III. C.5. Běloruské sdružení pravoslavných církví v Severní Americe

Toto společenství čtyř běloruských pravoslavných obcí Spojených států a jedné kanadské farnosti se nachází v jurisdikci konstantinopolského patriarchátu. Nemají svého vlastního biskupa a jsou v péči administrátora. Ten je přímo zodpovědný arcibiskupu Řecké pravoslavné arcidieceze v Severní a Jižní Americe.

Území jurisdikce : Spojené Státy a Kanada

Hlava : Very Rev. Sviatoslav Kous, administrátor

Residence : P.O. Box 26 , South River, New Jersey 08892 USA

III.C.6. Ukrajinská pravoslavná církev v Kanadě

V roce 1918 se skupina ukrajinských řeckokatolíků z Haliče, žijících v Kanadě, obávala, že jako katolíci ztratí svou identitu. Společně s menší skupinou pravoslavných z Bukoviny se rozhodla vytvořit ukrajinskou pravoslavnou církev. Situace pravoslavných v Kanadě souvisela s dopady bolševické revoluce v Rusku. Těsně před tím vytvořila kanadská skupina stálou jurisdikci, do které mohli patřit věřící v Kanadě. Koncem roku 1919 byla skupina přijata do společenství antiochijské pravoslavné církve v Severní Americe vedené metropolitou Germanem. Později, roku 1924, přešla církev do jurisdikce samovolně prohlášené Ukrajinské autokefální pravoslavné církve arcibiskupa Johna Todoroviče (viz dále III.D.3). Arcibiskup John se později bez úspěchu snažil o dodatečné uznání své jurisdikce ekumenickým patriarchátem.

Původní skupina ukrajinských řeckokatolíků a pravoslavných byla posílena, když po čase zesílil příliv pravoslavných z Ukrajiny. Stala se nejpočetnější pravoslavnou komunitou v Kanadě, čítající v roce 1928 152 farností, 21 kněží a 64 000 věřících.

V roce 1947 resignoval arcibiskup John. Církevní ústředí se rozhodlo navázat nové vztahy s ukrajinskými exilovými biskupy polské pravoslavné církve, nacházejícími se nyní v západní Evropě. Odtud přišlo několik biskupů do Kanady včetně předního učence a biskupa metropolity Ilariona (Ohienko), který byl po dvě desetiletí (1951-1972) hlavou církve.

V roce 1946 byla založena St. Andrews College pro výchovu duchovních se sídlem ve Winnipegu. V roce 1964 byla přenesena do nového působiště a připojena k universitě v Manitobě. V roce 1955 měla Ukrajinská pravoslavná církev v Kanadě 270 farností a 76 kněží. Nové snahy o regularizaci kanonického statusu církve vyvrcholily v roce 1990 oficiálním přijetím Ukrajinské pravoslavné církve do ekumenického patriarchátu. V současnosti existují tři eparchie s biskupy ve Winipegu, Torontě a Edmontonu. Od roku 1924 vydává církev noviny *Visnyk*.

Církev od počátku užívá obecný ukrajinský jazyk. Nověji jsou činěny pokusy užívat v církevním životě a bohoslužbách angličtinu. Je to postupně přijímáno vedením církve.

ST. Andrews College je stále jedinou pravoslavnou teologickou školou v zemi. K roku 1989 existovalo v Kanadě 293 farností obsluhovaných 99 kněžími.

Území jurisdikce : Kanada

Hlava : Metropolita Wasyly (nar. 1909, zvolen 1985)

Titul : Metropolita Winnipejský a celé Kanady

Residence : 174 Seven Oaks Winnipeg, Manitoba R2V 0K8

Počet věřících : 120 000

III. C.7. Ukrajinská pravoslavná církev ve Spojených státech

Počínaje od 19. století přesídlilo do Ameriky velké množství ukrajinských pravoslavných imigrantů. Uskutečnilo se také několik vln konverzí ukrajinských řeckokatolíků k pravoslaví. S událostmi na Ukrajině roku 1919 zesílilo i národnostní vědomí několika skupin ve Spojených státech. V roce 1924 přijel z Ukrajiny do Spojených států metropolita Joan Todorovič, pozdější metropolita nekanonické ukrajinské autokefální církve (viz III.D. 3.). Byl dobrým organizátorem, úspěšně do své jurisdikce přivedl množství ukrajinských pravoslavných farností.

V roce se toto sdružení obcí sjednotilo s dalším ukrajinským pravoslavným společenstvím a tak vznikla nejpočetnější jurisdikce ukrajinských pravoslavných ve Spojených Státech.

Metropolita Todorovič zemřel r. 1971 a byl nahrazen metropolitou Mstyslavem, který byl roku 1990 zvolen kyjevským pravoslavným patriarchou autokefální ukrajinské církve. Po jeho smrti nastala vážná rozdělení mezi pravoslavnými na Ukrajině. Ukrajínští pravoslavní, žijící mimo Ukrajinu, se však vyvarovali podporovat různé strany zúčastněné ve sporech.

12. března 1995 přijala veškerá ukrajinská hierarchie v zahraničí, která tak dosud neučinila, jurisdikci ekumenického patriarchátu. Tak učinila i ukrajinská pravoslavná církev ve Spojených státech, vedená metropolitou Konstantinem. Celá tato jurisdikce má kolem 150 000 věřících a 200 farností, většinou ve Spojených státech, ale i ve Velké Británii, Austrálii a na Novém Zélandu. Druhá ukrajinská pravoslavná církev v Kanadě byla přijata do jurisdikce ekumenického patriarchátu v roce 1990 (viz III.C. 6). V polovině roku 1995 se zdálo pravděpodobné, že ukrajinská pravoslavná církev ve Spojených státech bude sjednocena s ukrajinskou pravoslavnou církví v Americe (viz III.C. 2).

Ukrajinská pravoslavná církev ve Spojených státech zde má něco přes 100 farností. Ukrajínští pravoslavní jsou ve správě biskupa Ioana Derevjanky, jeho úřad je na 1A Newton Avenue,

Acton, London W3 8AJ. Představeným ukrajinské pravoslavné konzistoře Austrálie a Nového Zélandu je Very Rev. Mykola Serdiuk, 21 Timbury Street, Moorooka, Queensland 4105.

Území jurisdikce : Spojené státy

Hlava : Metropolita irinopulský Konstantin (nar. 1936, zvolen 1995)

Residence : South Bound Brook, New Jersey, USA

III.D. Pravoslavné církve neregulárního statusu

Kanonické postavení všech církví této skupiny je pro pravoslavné jako celek v určitém smyslu sporné. Nejsou všechny kladeny na stejnou úroveň, některé jsou považovány jednoduše za nekanonické, zatímco jiné jsou v úplném rozkolu, vně společenství pravoslavné církve.

III.D.1. Starověrci

Starověrci začali existovat v důsledku rozkolu uvnitř ruské pravoslavné církve v 17. století. Ruská církev postupně přijala vlastní liturgické zvyklosti, které se lišily od odpovídajících zvyklostí řeckých. Patriarcha Nikon (1605-1681) započal změny se záměrem „opravit“ tyto ruské praktiky do souladu s řeckými. To některé pravoslavné Rusy popudilo, tvrdili, že přijetí vlastních liturgických tradic je legitimní záležitostí jejich církve. Opozice se sjednotila okolo kněze jménem Avakum, který byl roku 1682 upálen na hranici. Jeho přívrženci vešli ve známost jako starověrci, to jest ti, kdo užívají staré předreformní obřady.

Starověrci byli za carů tvrdě postihováni. V 18. století jich mnoho uprchlo nebo bylo násilně vysídleno z evropského Ruska do Asie. Četné komunity žily po staletí v téměř dokonalé izolaci. Protože starověrectví nenásledoval ani jeden biskup, postupně jim ubývalo duchovních. To spolu se skutečností rozptýlení komunity po obrovských prostorách způsobilo její rozpad do více než 12 skupin, z nichž každá má svou vlastní charakteristiku.

Dvě nejdůležitější skupiny jsou známé jako popovci, zachovávající kněžství a sv. tajiny. Druhou skupinou jsou tzv. bezpopovci, kteří obojí odmítají. Komunita bez kněžstva je roztroušena po

celém dalekém severu od Karelíe k Uralu. V roce 1847 vysvětil bývalý sarajevský řecký pravoslavný biskup Ambrosios dva biskupy pro komunitu zachovávající kněžstvo a sv. tajiny. Tak povstala hierarchie početnější komunity s kněžstvem.

Teprve roku 1905 byl carem vydán toleranční edikt, zajišťující starověrcům stejné postavení, jaké měly ostatní náboženské skupiny v Rusku. Situace této komunity před revolucí je málo známá, byly však činěny pokusy překonat rozkol. V roce 1929 uskutečnil neúspěšný pokus zacelit roztržku metropolita Sergij spolu s posvátným synodem. Po II. světové válce se uskutečnila vzájemná setkání, jejichž vrcholem bylo slavnostní odvolání anathemat v roce 1971. Ani tento fakt však neznamenal obnovení plného společenství starověrců s ruskou pravoslavnou církví.

Starověrci jsou v Rusku právně uznáváni, má se však za to, že jejich počet po sovětské revoluci podstatně klesl. Ve Spojených státech je pět starověreckých farností a asi 500 členů je v Kanadě. V Austrálii je možno kontaktovat Mr. Moisey Ovchinnikov, Old Orthodox Church of Holy Nativity, 20 Norval Street, Auburn NSW 2144.

Území jurisdikce : Rusko, malá diaspora

Počet věřících : 2 500 000 ?

III.D.2. Ruská zahraniční pravoslavná církve

Po bolševické revoluci roku 1917 roztroušeně v mnoha zemích žilo více než milion Rusů. Mnoho jich uprchlo po porážce bílých armád, které se pokoušely rozbít nový sovětský režim. Přišlo s nimi značné množství duchovenstva.

V roce 1920 se konal sněm více jak 20 ruských pravoslavných biskupů v Konstantinopoli. Rozhodl prozatímně vytvořit pro ruskou emigraci autonomní církve se záměrem znovuobnovit kanonické svazky s moskevským patriarchátem, jakmile to okolnosti dovolí. Byl ustanoven biskupský synod za předsednictví v exilu jsoícího kyjevského metropolity Antonie Chrapovického. Na pozvání srbské pravoslavné církve měl synod své ústředí v jugoslávských Karlovcích.

V roce 1921 synod formálně vyzval k obnovení romanovské dynastie v Rusku, čímž se staly zjevnými jeho monarchistické názory. (Synod později kanonizoval cara Mikuláše II.a jeho rodinu). Patriarcha Tichon kritizoval v květnu 1922 synod za jeho podporu monarchie. V roce 1927 přerušil synod styky s pařížským metropolitou Evlogiem (viz Ruská pravoslavná arcidieceze v západní Evropě : III.C.3.). V roce 1928 karlovacký synod stroze odmítl výzvu metropolity Sergie, požadující od ruských biskupů odřící se všech politických aktivit. Nato Sergij nařídil rozpuštění synodu. V roce 1934 Sergij a ruský synod v Moskvě formálně suspendoval všechny karlovacké biskupy a udělil jim církevní tresty, které se však nikdy neuskutečnily.

Většina biskupů karlovackého synodu buď nepřežila válku nebo se individuálně smířila s moskevským patriarchátem. Skupina však byla opět posílena po válce o biskupy, kteří sloužili na nacisty okupovaném území Sovětského svazu a následně opustili zemi. Ústředí synodu bylo za války přeneseno z Karlovců do Mnichova a v roce 1950 do Spojených států.

Moskevský patriarchát několikrát vyzýval skupinu k navázání kanonického komunikačního, avšak dosud marně. V roce 1974 poslal zahraničnímu synodu poselství posvátného synodu, sboru biskupů, duchovních a laiků, ve kterém vyzývá pouze k uznání právoplatnosti moskevského patriarchátu a k nastolení vzájemného interkomunikačního. Moskva již nežádala podporu Sovětského státu. Synod však dodnes odmítá církevní postavení moskevského patriarchátu a postavení církví, které jsou s ním v plném společenství, jako je Americká pravoslavná církev (OCA). Místní sněm ruské pravoslavné církve, konaný v červnu 1988 u příležitosti milénia křtu Rusi v Zagorsku, vyzval ke kanonické jednotě všech pravoslavných Rusů a vyjádřil naději, že se o tomto problému začne jednat.

Po pádu komunistické moci a rozpadu Sovětského svazu, se začala ruská zahraniční církev prosazovat i ve své vlasti. Dnes má asi 100 obcí v Rusku a dalších státech bývalého Sovětského svazu. Farnosti spravovali čtyři biskupové. Dva z nich přerušili v dubnu 1994 svazky s newyorským metropolitou Vitaliem a ustavili dočasně svou vlastní správu zvanou „ Svobodná pravoslavná církev Ruska“. Vysvětili tři pomocné biskupy. V listopadu 1994 se znovu navrátili, svěcení tří nových biskupů bylo prohlášeno za neplatné, určité napětí však zůstalo.

V roce 1995 vyvolaly plány na usmíření s Moskevským patriarchátem živou diskusii. Synod Ruské zahraniční církve trvá na tom, že souladu nemůže být dosaženo, jestliže se Moskevský patriarchát neodřekne své „apostáze“ způsobené „sergianismem“ (tak je nazýván *modus vivendi*

církve se sovětskou mocí), a také ekumenismu, jenž je charakterizován jako „odmítání čistoty pravoslaví“.

V současnosti existuje asi 115 církevních obcí ve Spojených státech a 19 v Kanadě. Monastýrů existuje několik, nejvýznamější je Holy Trinity Monastery v Jordanville, New York, který má 30 mnichů. Ve Velké Británii je deset obcí pod duchovním vedením biskupa Marka (14 St. Dunstons Road, Barons Court, London W6). Arcibiskup chicagský Alipy je v současnosti správcem 20 farností v Austrálii a dvou na Novém Zélandu (kancelář na 18 Chelmsford Avenue, Croydon, NSW 2132), brzy bude nahrazen biskupem Varnavou, vikářem arcibiskupa v Ženevě, Švýcarsko.

Území jurisdikce : Po celém světě a nově v Rusku

Hlava : Metropolita Vitalij (nar. 1910, zvolen 1986)

Titul : Přestavený Ruské pravoslavné církve v zahraničí

Residence : New York, USA

Počet věřících : 150 000

III.D.3. Ukrajinská pravoslavná církev kyjevského patriarchátu a Ukrajinská autokefální pravoslavná církev

Církev v Kyjevě prožila roku 1240 zničení města Mongoly. Její metropolitové začali brzy potom sídlit v novém sídelním městě Moskvě. Tato situace trvala do roku 1448, kdy byl Kyjev tehdy pod vládou polsko-litevského státu ustaven jako zvláštní metropolie, pod jurisdikcí Konstantinopolu. Brzy nato, roku 1461, přestali moskevští biskupové užívat kyjevský titul a začali se označovat jako moskevští metropolité. Moskva postupně sílila a získala kontrolu nad Kyjevem. Pravoslavná metropolie kyjevská byla v důsledku toho převedena v roce 1686 z konstantinopolské jurisdikce pod moskevskou. Tak byla pravoslavná církev na Ukrajině součástí ruské pravoslavné církve až do vyhlášení nezávislosti Ukrajiny za nepřehledné situace po I. světové válce a revoluci. Vláda nové republiky přijala zákon schvalující zřízení autokefální pravoslavné církve na Ukrajině (1919).

Mezi ukrajinskými pravoslavnými zatím začalo spontánní hnutí, které na sněmu v roce 1920 vyhlásilo ustavení autokefální pravoslavné církve. Této akce se nezúčastnil žádný pravoslavný

biskup, proto se sněm rozhodl vysvětit biskupa vzkládáním rukou přítomných kněží a laiků. Pro zcela nepravoslavnou proceduru svěcení svého prvního biskupa a zanedbání dalších kanonických principů nebyla tato církev nikdy žádnou pravoslavnou církví uznána. Pro velký podíl laiků na vedení církve byla nazývána jako „sobornoprávní“ neboli „konciliární“ církev.

Po pohlcení Ukrajiny do Sovětského svazu, byla ukrajinská pravoslavná církev zpočátku hodnocena pozitivně, ale od konce roku 1920 ji nová vláda již viděla jako nebezpečné vyjádření ukrajinského nacionalismu. Pod tlakem vlády se církev roku 1930 prohlásila za rozpuštěnou a integrovanou do moskevského patriarchátu.

Během německé okupace Ukrajiny za II. světové války byla ukrajinská pravoslavná církev krátce obnovena biskupy, kteří byli platně vysvěceni polskými pravoslavnými biskupy. O těch bylo následně prohlášeno, že nejsou nositeli tradiční apoštolské posloupnosti, což je fakt dodnes sporný pro některé pravoslavné církve. V každém případě byla církev znovu potlačena, jakmile sověti získaly kontrolu na tomto teritoriu. Hlava církve přenesla své sídlo do exilu ve Spojených státech. Tato situace trvala až do doby, kdy v Sovětském svazu nastala větší náboženská svoboda.

Za nových poměrů zvolil ukrajinský pravoslavný sněm, konaný v červnu 1990 v Kyjevě, exilového metropolitu Mstyslava patriarchou. Ten se v říjnu 1990 vrátil na Ukrajinu, aby řídil znovuoobnovení této církve ve své vlasti.

Situace se ještě více zkomplikovala po 21. květnu 1992, kdy byl moskevským patriarchátem sesazen kyjevský metropolita Filaret, později 11. června prohlášený za laika. Byl obviněn Moskvou z pokusů oddělit svou církev od ní. Filaret následně spojil své síly s autokefální ukrajinskou pravoslavnou církví a převzal dokonce titul patriarcha *locum tenens* po patriarchovi Mstyslavovi, který se vrátil do Spojených států. Filaretovy snahy o zformování autokefální církve byly podporovány ukrajinským parlamentem. To vše však probíhalo bez vědomí patriarchy Mstyslava, který v listopadu 1992 přerušil s Filaretem veškeré spojení.

To vyvolalo rozdělení autokefální církve na stoupence Mstyslava a stoupence Filareta, kteří se začali nazývat „Ukrajinská pravoslavná církev-Kyjevský patriarchát“. Po smrti patriarchy Mstyslava 11. června 1993, zvolily obě strany své hlavy. 7. září 1993 zvolila ukrajinská autokefální církev patriarchou 77 letého o. Volodymyra Jaremu. Přijal jméno Dimitrij I. Dne 21. října 1993 zvolila ukrajinská pravoslavná církev-Kyjevský patriarchát o. Vasyla Romaniuka (67) za patriarchu Volodymyra I. Ten zemřel 14. června 1995 a byl nahrazen metropolitou Filaretem, zvoleným za patriarchu 20. října.

V důsledku toho existují na Ukrajině tři oddělené jurisdikce. Ukrajinská pravoslavná církev vedená metropolitou Volodymyrem Sabodanem je ve svazku s Moskvou a je asi s 6 000 farnostmi největší. Její vedení sídlí v monastýru Pečerská Lávra v Kyjevě. Druhou je Ukrajinská autokefální pravoslavná církev-Kyjevský patriarchát s 21 eparchiemi, 14 monastýry, čtyřmi semináři a asi 2 000 farnostmi. Těší se z podpory ukrajinské vlády a sídlí v komplexu chrámu sv. Vladimíra v Kyjevě. Ukrajinská autokefální pravoslavná církev je nejmenší, její farnosti jsou převážně na západní Ukrajině.

Ukrajinská pravoslavná církev má značné zastoupení v diaspoře, kde jsou nyní všechny církve pod jurisdikcí ekumenického patriarchátu. (Viz Ukrajinská pravoslavná církev v Americe III.C.2, Ukrajinská pravoslavná církev v Kanadě III.C.6. a Ukrajinská pravoslavná církev ve Spojených státech III.C.7.).

III.D.4. Běloruská autokefální pravoslavná církev

Bělorus (dříve známá jako Bělorusko nebo „Bílá Rus“), byla po dlouhá staletí částí ruské říše a později Sovětského svazu. Protože bylo toto území spojeno s Ruskem, bylo součástí ruské pravoslavné církve.

Když byla po revolučních zmátcích oslabena autorita Moskvy, uskutečnil se roku 1922 neúspěšný pokus ustavit autokefalitu běloruské pravoslavné církve. Za nacistické okupace podporovali Němci jak náboženské oživení, tak i vytvoření samostatné pravoslavné církve, a to proto, aby oslabili spojení místního obyvatelstva s Moskvou. Pod silným nátlakem nacistů vyhlásil sbor běloruských biskupů v roce 1942 autokefalitu. Tento status skončil s opětovným příchodem sovětů.

Vzpomenutí biskupové emigrovali na Západ a připojili se k ruské zahraniční církvi. Avšak roku 1949 se skupina běloruských biskupů v exilu prohlásila za autokefální. Tato skupina však existovala jenom v diaspoře a nebyla uznána žádnou pravoslavnou církví. Nebyla také ustanovena v Bělorusku po vyhlášení samostatnosti v roce 1991.

Po smrti arcibiskupa Andreje Kryta koncem 70. let došlo v běloruské pravoslavné komunitě, čítající asi 20 farností po celém světě, k roztržce. Jedna komunita je vedena arcibiskupem

Michaelem Maciukevičem (524 St. Clarens Avenue, Toronto, Ontario M6H 3W7, Kanada). Druhá metropolitou Izjaslavem Brucki (401 Atlantic Avenue, Brooklyn, New York 11217-1702 USA). Australskou komunitu lze kontaktovat přes o. Alexandra Kzilakozského, 42 Thornton Drive, St. Albans VIC 3021.

Existují i čtyři běloruské pravoslavné farnosti ve Spojených státech a jedna v Kanadě, pod jurisdikcí ekumenického patriarchátu (viz III.C.5.).

Území jurisdikce : Diaspora

Počet věřících : 140 000

III.D.5. Makedonská pravoslavná církev

Makedonie, od starověku významé geopolitické centrum Balkánu, byla po staletí předmětem rivalizujících snah Turecka, Srbska, Bulharska a Řecka.

Pod otomanskou správou byla místní makedonská pravoslavná církev částí konstantinopolského patriarchátu. Po skončení turecké vlády v důsledku balkánských válek 1912-1913 se stala jižní část Makedonie součástí Řecka. Severní Makedonie, osídlená Slovany, nazývanými se podle země Makedonci, byla však zahrnuta do nově vzniklého království Jugoslávie. Se souhlasem ekumenického patriarchátu byli pravoslavní na severu zahrnuti do srbského patriarchátu a reorganizováni do tří eparchií.

Když komunisté po II. světové válce uchopili moc v Jugoslávii, rozhodli se ji přebudovat na federálním základě, a připravit tak vytvoření samostatné Makedonské republiky. Komunisté, výměnou za podporu nové vlády, podporovali snahy některých Makedonců, usilujících o prosazování samostatné identity.

Současně vláda podporovala pokusy některých pravoslavných v Makedonské republice o vytvoření oddělené makedonské pravoslavné církve. V říjnu 1958 se konal církevní a národní sněm 220 kněží a laiků v Ochridu, který vyhlásil obnovení starobylého ochridského arcibiskupství a autonomii makedonské pravoslavné církve. Sněm rovněž zvolil tři nové biskupy pro tři eparchie církve. To bylo považováno za nezákonnou volbu, protože byl přítomen pouze

jeden biskup. Nová církev vyhlásila jednotu se srbskou církví v osobě srbského patriarchy. V červnu 1959 akceptoval srbský posvátný synod tento *fait accompli* a v dalším měsíci byli tři zvolení biskupové vysvěceni srbskými pravoslavnými biskupy.

Na podzim 1966 požádala makedonská pravoslavná církev formálně srbský patriarchát a udělení autokefálního statusu. Srbský episkopát, který se sešel v květnu 1967, tuto žádost zamítl.

Makedonci nicméně pokračovali a svolali ve dnech 17.-19. 1967 července do Ochridu sněm. 19. července byla podle rozhodnutí sněmu posvátným synodem makedonské církve vyhlášena autokefalita pravoslavné církve v Republice Makedonie. Metropolita dostal nový titul „ arcibiskup ochridský a celé Makedonie“. To vše bylo zjevně podpořeno státní mocí, která vzdala metropolitovi státní poctu a zúčastnila se na jeho instalaci.

V září 1967 označil srbský pravoslavný synod makedonskou pravoslavnou církev za rozkolnou náboženskou organizaci a zrušil kanonické svazky s její hierarchií, nikoli však s věřícími. Toto rozhodnutí bylo podpořeno ostatními pravoslavnými církvemi, z nichž ani jedna neuznala legitimitu makedonské církve.

Rozpad Jugoslávie vedl v roce 1991 k vyhlášení nezávislosti Makedonie. Její jméno bylo předmětem sporu s Řeckem, následně nebyla Makedonie uznána většinou zemí světa.

V prosinci 1991 resignoval arcibiskup Gavril na post hlavy církve, pravděpodobně pro spory v hierarchii ohledně kanonického statusu církve. Když jej však posvátný synod přesvědčil o své důvěře, svou resignaci odvolal. V polovině roku 1992 přijal patriarcha Pavle delegaci makedonských pravoslavných biskupů k projednání statusu církve, jednání však zatím nevedla k obnovení kanonického komunikačního. Současná vláda Makedonské republiky silně podporuje autokefalitu církve. Patriarcha konstantinopolský Bartoloměj prohlásil, že tento status nemůže být pro jasné politické vlivy uznán.

V době vyhlášení autokefality v roce 1967 měla makedonská církev 334 kněží, obsluhujících asi 400 farností. Monasticismus je vážným úpadku. Zprávy z roku 1992 hovoří o celkově 10 monašcích, soustředěných v komunitách v Bitolji a Prilepu. Bratrstvo mladých mnichů je ve starobylém monastýru sv. Naum u Ochridského jezera.

Makedonský pravoslavný biskup sídlící ve Skopje, hlavním městě republiky, má na starosti farnosti církve v zahraničí. Metropolita Stefan je zodpovědnou osobou pro Spojené státy a Kanadu, kde je asi 20 farností, zatímco biskup Timotej vede 18 farností a dva monastýry v Austrálii.

Území jurisdikce : Bývalá jugoslávská republika Makedonie, diaspora v Severní Americe Austrálii

Hlava : Arcibiskup Mihail (nar. 1912, zvolen 1993)

Titul : Arcibiskup ochridský a makedonský

Residence : Skopje, bývalá jugoslávská republika Makedonie

Počet věřících : 1 200 000

III.D.6. Starokalendářní pravoslavné církve

Po začátku století začaly jednotlivé pravoslavné církve v čele s Konstantinopolským patriarchátem opouštět v některých případech starý juliánský kalendář a používat nový gregoriánský, který je o 13 dní dopředu před juliánským. V současnosti používá většina pravoslavných církví (kromě Jeruzaléma, Ruska, Srbska a Hory Athos), pro nepohyblivé svátky nový kalendář. Pro Paschu a pohyblivé svátky na ní závislé je používán juliánský kalendář. Podobná rozdílnost existuje mezi východními katolíky. Pro některé ukrajinské řeckokatolické farnosti ve Spojených Státech bylo vypracováno speciální ustanovení o užívání juliánského kalendáře.

Tato reforma byla zavedena roku 1924 posvátným synodem řecké církve, a to za podpory vlády. Vyvstala však okamžitě tvrdá opozice, hlavně ze strany laiků a nižšího duchovenstva. Ta tvrdila, že takové rozhodnutí (změna kalendáře) může být učiněno pouze na všeobecném církevním sněmu za účasti všech pravoslavných. Opozici podpořili tři biskupové a tak vznikl rozkol.

V roce 1935 posvátný synod řecké církve odvolal tyto tři biskupy, odňal jim biskupskou hodnost a uložil jim pět let pobytu v monastýru. Posvátný synod také požádal vládu, aby buďto učině zakročila proti opozici, nebo souhlasila s restaurací juliánského kalendáře. Státní moc odmítla přijmout rozhodná opatření, částečně také proto, že mnoho odpůrců reformy zároveň podporovalo vrátkou monarchii.

Ti, kdož vystoupili proti novému kalendáři, vešli ve známost jako „Starokalendářní“ nebo „Církev vpravdě pravoslavných křesťanů v Řecku“. V počátečních letech je vedl florinský

metropolita Chrysostomos. Komunita prodělala rozdělení, obvykle pro spory kolem platnosti sv. tajin v řecké pravoslavné církvi. Podle tvrzení menší skupiny prý není blahodati v tajinách oficiální církve. Po smrti biskupa Chrysostoma v roce 1955 skupina zůstala bez biskupa. V roce 1960 byly však pro ni vysvěcení ruskou pravoslavnou církví v zahraničí noví biskupové. Nová rozdělení se oblevila v 70. letech a měla za následek rozdělení do nepřátelených stran.

I když byli v 50. letech starokalendářníci v Řecku aktivně potlačováni, dnes mohou působit svobodně. Podle nich mají v Řecku stovky tisíc věřících, přes 200 kněží a okolo 100 monastýrských komunit v okolí Atén. Jejich chrámy se dají poznat podle nepřítomnosti elektrického osvětlení, lavic a podle jejich liturgických praktik užívajících tradičních byzantských nápěvů a častých všenočních bdění. Malá ultraextrémistická skupina známá jako „Matoušovci“ má v Řecku asi 40 kněží a silnou monastickou tradici soustředěnou v monastýru Uvedení přesvaté Bohorodice v Kerateji (300 monašek) a monastýru Proměnění Páně (60 mnichů). Těchto několik desítek tisíc věřících pevně věří, že jsou posledními pravoslavnými, kteří zbyli na světě.

Řecké starokalendářní prameny uvádí k roku 1991 existenci 30 farností ve Spojených státech, podlehajících jedné jurisdikci v Řecku. Mají zde celkem čtyři monastýry a snad více než 15 000 věřících. Existují také čtyři farnosti v Austrálii.

Podobný vývoj, jako v Řecku, měly události po přijetí gregoriánského kalendáře patriarchou Mironem Cristeou roku 1924 v Rumunsku. Opozice se soustředila okolo igumena monastýru Pokrov v Moldávii jeromonacha Glicheria. Do roku 1936 vybudovali 40 chrámu, většinou v Moldávii. Rumunská vláda přijala tvrdá opatření proti hnutí. Za II. světové války byly všechny chrámy starokaledářníků zavřeny. Po válce Glichérie obnovil své snahy a do roku 1950 byly opět téměř všechny chrámy znovu otevřeny.

Komunisté dovolili hnutí existovat, i když jej občas persekuovali. V roce 1955 se spojil se starokalendářními penzionovaný metropolita Galaction Cordun, který jim začal světit kněze. Samostatně vysvětil také tři biskupy a tak byla zajištěna kontinuita hierarchie. Komunita neprodělala rozdělení sužující starokalendářní církev v Řecku, s níž je ve vzájemném komuniu.

Rumunská starokalendářní církev uvádí, že má dnes 500 000 věřících a osm velkých monastýrů. Od roku 1990 probíhá stavba 60 nových chrámů. První mezi hierarchy, metropolita Vlasie (zvolen 1992), sídlí v monastýru Proměnění Páně ve Slatoiře, duchovním a administrativním centru komunity.

IV. VÝCHODNÍ KATOLICKÉ CÍRKVE

Rozkol mezi latinskou a byzantskou církví, který byl vyjádřen vzájemnou exkomunikací biskupů Říma a Konstantinopolu v roce 1054, se v myslích obyčejných lidí na Východě stal definitivním po křížáckých výpravách a dobytí Konstantinopolu latiníky v roce 1204. Pokusy o znovusjednocení se uskutečnily na Druhém koncilu v Lyonu roku 1274 a na sněmu Feraro-Florentském (1439), žádný však nebyl úspěšný.

Následně pokračovala římskokatolická eklesiologie v rozvíjení teologie, která důrazně prosazovala nezbytnost přímé jurisdikce papeže nad všemi místními církvemi. To znamenalo, že církve, které nebyly v přímé jurisdikci papeže, mohly být považovány za předmět misionářské činnosti, jejímž záměrem bylo přivést je do společenství s římskokatolickou církví. Současně se začalo užívat uvádění „obřadů“, podle kterých byly skupiny východních křesťanů, kteří vešli do jednoty s Římem, zařazeny do jedné církve s povolením vlastnit své liturgické tradice a kanonickou disciplínu.

Misionářská činnost, doprovázená někdy podporou katolických vlád v zemích s pravoslavnými menšinami, byla namířena ke všem východním církvím. Části prakticky všech z nich přešly postupně do unie s Římem. Budiž však poznamenáno, že ne všechny tyto unie byly výsledkem působení katolických misionářů. Například bulharská byzantská katolická církev je přímým důsledkem spontánního hnutí pravoslavných směrem k Římu. Maronité v Libanonu tvrdí, že nikdy nebyli mimo společenství s římskou církví.

Tyto unie vedly nevyhnutelně k určitému stupni latinizace, závislém na situaci jednotlivých skupin, nebo k přijímání některých praktik a postojů vlastních latinské církvi. V důsledku toho unionované církve někdy ztratily kontakt se svými duchovními kořeny. Monašská tradice, tak ústřední pro pravoslavnou duchovnost, ve většině východních katolických církví vymřela, ačkoli řádový život pokračoval ve formě kongregací převzatých z latinských apoštolátních komunit. Od Druhého vatikánského sněmu jsou činěny pokusy tento proces zvrátit.

Všechny tyto církve podléhají jurisdikci papeže prostřednictvím Kongregace pro východní církve, jednoho z úřadů římské Kurie. Ta byla založena roku 1862 jako sekce „Propagandy Fide“, autonomní kongregací se stala za Benedikta XV. v roce 1917. Má vzhledem k biskupům, duchovenstvu, řeholníkům a věřícím východní katolické církve stejnou funkci, jakou mají ostatní úřady Kurie ve vztahu k latinské církvi. Orientální kongregace také dohlíží na prestižní Orientální

institut v Římě, který je veden jezuitou a má jednu z nejlepších knihoven pro studia východního křesťanství na světě.

Budiž poznamenáno, že výraz „uniaté“, často v minulosti užívaný k označování východních katolických církví je dnes obecně považován za ponižující a proto se dnes přestává užívat.

Mnoho pravoslavných vidí tyto církve jako překážku na cestě k usmíření mezi katolickou a pravoslavnou církví. Samu jejich existenci pocítují jako nerespektování církevní reality pravoslavných církví katolíky. Mají za to, že tyto unie povstaly ze snah po rozkolu v místních pravoslavných komunitách. Považují východní katolíky buď za pravoslavné, jejichž přítomnost v katolické církvi je nenormální situací způsobenou donucovacími prostředky, nebo za římskokatolíky, vydávající se v zájmu proselitismu za pravoslavné.

Východními katolickými církvemi se zabývá jeden z dokumentů Druhého vatikánského koncilu *Orientalium Ecclesiarum*. Ten potvrzuje jejich stejnocennost s latinskou církví a vyzývá východní katolické církve k opětovnému objevení svých autentických tradic. Prohlašuje se v něm také to, že východní katolíci mají zvláštní povolání pěstovat ekumenické vztahy s pravoslavnými.

Církevní život východních katolických církví se řídí směrnicemi Kanonického kodexu východních církví, který byl vydán papežem Janem Pavlem II. 18. října 1990 a nabyl právní účinnosti 1. října 1991. Podle nového orientálního kodexu se rozlišují čtyři kategorie východních katolických církví:

1. Patriarchální (církve chaldejská, arménská, koptská, syrská, maronitská a melchitská).
2. Přední arcibiskupství (církve ukrajinská a syrsko-malabarská).
3. Metropole sui juris (církve etiopská, syrsko-malankarská, rumunská a americko rusínská).
4. Ostatní církve sui juris (bulharská, řecká, maďarská, italsko-albánská a slovenská, jakož i diecéze pokrývající celou bývalou Jugoslávii). Běloruská, albánská, gruzínská a ruská východní katolické církve nemají hierarchii.

Východní katoličtí patriarchové jsou voleni synodem biskupů jednotlivých církví. Jednou zvolený patriarcha je bezprostředně představen a intronizován. Následně pak žádá od papeže přijetí do církevního společenství. Synod patriarchálních církví volí rovněž biskupy pro území patriarchie a to ze seznamu, který byl schválen Svatou stolicí, jestliže některý nebyl předem schválen, musí obdržet papežův souhlas ještě před vysvěcením na biskupa. Přední arcibiskup je volen stejně jako patriarcha, jeho volba však musí být potvrzena římským veleknězem před tím, než je intronizován. Metropolitě jsou jmenováni papežem na základě seznamu nejméně tři

kandidátů navržených sněmem biskupů určité církve. V předloženém textu jsou východní katolické církve uspořádány podle svého vzniku. Začíná se od těch, které nemají přímý nekatolický protějšek. Potom jsou uvedeny východní katolické církve, které korespondují s asyrskou církví východu, s orientálně ortodoxními církvemi a nakonec ty, které korespondují s církvemi pravoslavnými.

Kongregace pro východní církve

Achille kardinál Silvestrini, prefekt

(narozen 1923, na biskupa vysvěcen 1979, kardinálem jmenován 1988, prefektem 1991)

arcibiskup Miroslav Stefan Marusyn, sekretář

Via della Conciliazione, 34

00120 Vatikánský městský stát

IV. A. Církve, které nemají přímý nekatolický protějšek

Existují dvě východní katolické církve které, díky zvláštním historickým okolnostem, nemají bezprostřední protějšek mezi ostatními východními církvemi.

IV.A.1. Maronitská katolická církev

Maronité v Libanonu odvozují svůj původ z konce 4. století, kdy se shromáždila skupina následovníků kolem charismatické osoby svatého Marona. Ta později založila monastýr v půli cesty mezi Aleppem a Antiochií. Ačkoli to bylo na území antiochijského patriarchátu, komunita se rozvíjela podle svých vlastních tradic. V pátém století monastýr energicky podporoval christologické učení chalcedonského sněmu.

V 8. století mniši se skupinou svých následovníků přesídlili do odlehlých hor v Libanonu, kde po staletí přebývali v určité izolaci. Tehdy se také začala přetvářet jejich zvláštní identita do podoby církve, která si volila za svou hlavu biskupa, který uchwátí titul patriarchy antiochijského a celého Východu.

Maronité se dostali do kontaktu s latinskou církví ve 12. století, kdy vzniklo panství latinských křižáků v Antiochii. V roce 1182 potvrdila celá maronitská komunita svou unii se Svatou stolicí. Mezi maronity však existuje přesvědčivé podání, že jejich církev nikdy společenství se Svatým stolcem neztratila.

Patriarcha Jeremiáš II. Al-Amshitti (1199-1230) se stal prvním maronitským patriarchou, který navštívil Řím, když se roku 1215 zúčastnil Čtvrtého lateránského sněmu. To znamenalo začátek těsnějších vztahů se Svatou stolicí a pokračující latinizační tendence. V 16. století se i vlast maronitů stala turecký zábořem a tak začalo dlouhé období otomanské vlády.

Od 18. století začaly západní mocnosti, zvláště Francie poskytovat ochranu maronitům na území otomanské říše. Masakry tisíců z nich vyvolaly ozbrojenou intervenci francouzských ozbrojených sil. Po První světové válce se jak Libanon, tak Sýrie, dostaly pod vojenskou kontrolu Francie.

Když roku 1944 udělila Francie Libanonu plnou nezávislost, pokusila se zajistit bezpečnost maronitského etnika zůstavením ústavy navždy zaručující funkci presidenta maronitům. Občanská válka, která v Libanonu vypukla v roce 1975 však ukázala, že postavení komunity zůstává i do budoucna obtížné. Mnoho tisíc maronitů skutečně opustilo Libanon a buduje si nový domov na Západě.

Maronitský patriarcha sídlí od roku 1790 v Bherke, asi 25 mil od Bejrútu. Dnes existuje v Libanonu deset diecezí s asi 850 farnostmi k těm patří ještě jurisdikce v šesti oblastech na Středním východě. Je to největší církev v Libanonu, která zahrnuje 37% všech zdejších křesťanů a 17% celkové populace.

Maronitský patriarchální seminář sídlí v Ghaziru a diecezní seminář v Karm Sadde, poblíž Tripolisu. Následné teologické vzdělání je zajišťováno Universitou Svatého Ducha v Kasliku. Maronitská kolej v Římě byla založena v Římě roku 1584.

Maronitská liturgie je západosyrského původu, byla však ovlivněna východosyrskou a latinskou tradicí. Vysluhování eucharistie je svou podstatou upravenou syrskou liturgií sv. Jakuba. Původně se liturgie sloužila syrsky, po arabské ivazi je její největší část sloužena v arabštině.

Pokračující stálá emigrace maronitů z Libanonu v posledních letech vytvořila vzkvétající komunity v diaspoře. Ve Spojených státech jsou dvě diecéze celkově s 60 farnostmi a 84 kněžími obsluhujícími 55 000 věřících. Diecéze sv. Marona v Brooklynu je vedena arcibiskupem Francisem Zayekem (8120 15th Avenue, Brooklyn, New York 11228), biskup John Chedid je hlavou nové diecéze Our Lady of Lebanon v Los Angeles, založené roku 1994 (333 South San Vincente Blvd, Los Angeles, CA, 90048). Diecéze sv. Marona v Montreálu vedená biskupem George Abi-Saberm, (12475 Grenet Street, Montreal, Quebec H4J 2K4), má 11 farností s asi 45 000 věřícími. Biskupu Josephu Hitti je podřízena diecéze sv. Marona v Sydney (105 The Boulevard, P.O. Box 385, Strathfield , NSW 2135 Austrálie), která má devět farností s 150 000 maronity žijícími v Austrálii.

Území jurisdikce : Libanon, Syrie, Kypr, Egypt, Brazílie, USA, Kanada, Austrálie.

Hlava : Patriarcha Nasrallah Sfeir (narozen 1920, zvolen 1986)

Titul : Maronitský patriarcha antiochijský

Sídlo : Bherke, Libanon

Počet věřících : 3 304 000

IV. A. 2. Italsko-albánská katolická církev

Jižní Itálie a Sicílie měly ve starověku pevné spojení s Řeckem a po mnoho století zde bylo mnoho řecky mluvících obyvatel. V prvních stoletích křesťanské éry bylo toto území, přesto že většina křesťanů byla byzantské tradice, součástí římského patriarchátu a začínal zde postupný částečný proces latinizace.

Během osmého století je císař Lev III. vyňal z papežské jurisdikce a podřídil je konstantinopolskému patriarchátu. Následovalo velké oživení byzantské tradice na tomto území. Normanský zábor začátkem 11. století měl za následek návrat k latinskému patriarchátu. V této době místní byzantská církev vzkvétala, podél pobřeží jižní Itálie byly stovky monastýrů. Normané však na svých územích potlačovali byzantské struktury a řecké biskupy nahrazovali

latinskými. To znamenalo začátek postupného procesu téměř úplného pohcení věřících latinskou církví.

Úpadek byl v 15. století přerušen příjezdem dvou velkých skupin albánských imigrantů, kteří opustili svou vlast v důsledku nastolení tureckého panství. Ti, kteří pocházeli ze severu země, kde převládal latinský obřad, byli rychle pohlceni místním obyvatelstvem. Ti, kteří pocházeli z pravoslavného jihu, zůstávali věrni svým byzantským tradicím. Zprvu se setkali ze strany místních latinských biskupů s malým pochopením. Přestože se v 16. století papežové zasazovali ve prospěch byzantských věřících, v roce 1595 jim byl jmenován a vysvěcen biskup, úpadek komunity pokračoval.

Situace se začala zlepšovat v 18. století. V roce 1742 vydal papež Benedikt XIV. bulu *Etsi pastoralis*, se záměrem podepřít pozice italo-albánců ve vztahu k latiníkům., Připravil tak cestu příznivější legislativě, uznání stejnocennosti byzantského obřadu s latinským v následujícím století.

V roce 1732 byl založen seminář v Kalábrii a v roce 1734 v Palermu. Seminaristé, kteří měli možnost studovat v Římě, přebývali zde v Řecké koleji (založené roku 1577). Dnes existují dvě diecéze stejné kategorie pro italo-albánské věřící. Diecéze v Lungro v Kalábrii byla založena v roce 1919, má 27 farností s jurisdikcí po pevninské Itálii. Diecéze v Piana degli Albynesi, založená v roce 1937, pokrývá Sicílii a čítá 15 farností. Mimo těchto diecézí stojí klášter Santa Maria di Grottaferrata, vzdálený jen několik mil od Říma. Byl založen v 11.

století a je posledním zbytkem kdysi kvetoucí italsko-řecké mnišské tradice. V roce 1937 byl dán klášteru status územního opatství, jehož opat vykonává jurisdikci nad mnichy a věřícími podobně jako diecézní biskup.

Většina italo-albánských věřících v diaspoře byla pohcena do místních latinských farností. Ve Spojených státech není ani jedna farnost, avšak identita komunity je zachována Sdružením italo-albánského byzantského obřadu milostivé Panny Marie, založeném na Staten Island, New York.

Území jurisdikce : Jižní Itálie

Počet věřících : 62 000

IV.B. Církev, vzniklé z asyrské církve východu

IV.B.1. Chaldejská katolická církev

Od začátku 13. století působili mezi věřícími asyrské církve Východu katoličtí misionáři, především dominikáni a františkáni. To mělo za následek řadu individuálních konverzí a kráce trvajících unií, nebyla však zformována žádná stálá komunita.

V polovině 15. století stále platila v asyrské církvi tradice dědičného nástupnictví patriarchy (ze strýce na synovce). Mělo to za následek dominanci jedné rodiny nad církví a to, že byli na patriarchální trůn voleni nezkušení mladíci.

Když byl takto roku 1552 zvolen nový patriarcha, odmítla jej akceptovat skupina asyrských biskupů a rozhodla se vyhledat unii s Římem. Svým novým patriarchou zvolili rebelujícího igumena monastýru Juhannana Sulaku, kterého vyslali do Říma k uzavření unie s katolickou církví. Už roku 1553 jej papež Julius II. prohlásil „chaldejským“ patriarchou Simonem VIII. a 9. dubna 1553 jej v basilice sv. Petra vysvětil na biskupa.

Koncem roku 1553 se nový patriarcha vrátil do vlasti a začal uskutečňovat řadu reforem. Avšak opozice vedená rivalizujícím asyrským patriarchou byla silná. Simon byl zanedlouho zajat amadyjským pašou, byl mučen a v lednu 1555 popraven. Tak začal dlouhý konflikt mezi chaldejskými a asyrskými, ve kterém postupně získali navrch chaldejští. Dnes se má obecně za to, že Chaldejská katolická církev je podstatně větší než Asyrská církev Východu.

Chaldejští katolíci mnoho vytrpěli za masakrů během První světové války (1918), kdy zemřeli čtyři biskupové, mnoho kněží a asi 70 000 věřících. Sídlo patriarchátu bylo během staletí několikrát přemístováno, po roce 1830, kdy bylo přeneseno do Mosulu požívalo již větší míry stability. V roce 1950 bylo přeneseno do svého současného sídla v Bagdádu, kam se přemístila podstatná část chaldejských katolíků ze severního Iráku. Od 19. století má patriarcha titul „chaldejský patriarcha Babylonu“.

Chaldejští kandidáti kněžství studují v semináři sv. Petra v Bagdádu. Ten zatím neuděluje vyšší teologické hodnosti. V Bagdádu a v Mosulu fungují přednáškové kursy teologie pro laiky. Uvažuje se o plánu založit v Iráku katolickou universitu.

Dnes je největší koncentrace chaldejských katolických věřících v iráckém Bagdádu. V Iráku existuje deset chaldejských diecezí, čtyři v Iránu a pět jinde na Středním východě. Užívá se

chaldejská (východosyrská) liturgie s mnoha přídavky latinských obřadů. Liturgickým jazykem je syrština.

Přibližně 60 000 chaldejských věřících ve Spojených státech má 12 farností v detroitské diezi sv. Tomáše apoštola, která je vedena biskupem Ibrahimem Ibrahimem (25585 Berg Road, Southfield, Michigan 48034). V ostatních zemích jsou chaldejští křesťané pod duchovním vedením místních latinských správců. V Austrálii může být chaldejský katolický kaplan zastižen na adrese 564 Sydney Road, Coburg VIC 3058.

Území jurisdikce: Irák, Irán, Sýrie, Libanon, Turecko, Izrael, Egypt, Francie, USA

Hlava : Patriarcha Raphael I Bidawid (narozen 1922, zvolen 1989),

Residence : Bagdád, Irák,

Počet věřících : 313 000

IV. B. 2. Syrsko-malabarská katolická církev

Členové této církve jsou přímými potomky Tomášových křesťanů, se kterými se roku 1498 setkali Portugalci při objevování malabarského pobřeží Indie (nyní stát Kerala). Jak bylo zmíněno shora (viz kap. I. Tomášovi křesťané), byli tito v plném společenství s asyrskou církví Východu v Persii. Uvítali však Portugalce jako spolu křesťany a jako zástupce římské církve, jejíž zvláštní status, navzdory stoletím izolace, nepřestali uznávat.

Portugalci však obecně neuznávali legitimitu místních malabarských tradic a začali Tomášovým křesťanům vnucovat latinské zvyklosti. Množství takovýchto latinismů bylo přijato na synodu v Diamper roku 1599, jemuž předsedal portugalský arcibiskup z Goa. Usnesení obsahovalo jmenování portugalských biskupů, změny v eucharistické liturgii, užívání římských ornátů, vyžadování celibátu kněží a zřízení inkvizice. To vyprovokovalo obecný nesouhlas, který nakonec rozhodnutím většiny malbarských roku 1653 vyvolal v roztržku s Římem. V odpověď na to, poslal papež Alexander VII. do Malabaru karmelitánské bratry, aby se situací zabývali. Roku 1662 se většina odpůrců vrátila do společenství s římskokatolickou církví.

Karmelitáni z Evropy pokračovali v biskupském sloužení do roku 1896, kdy Svatá stolice založila pro Tomášovi křesťany tři vikariáty (Trichur, Ernákulam a Changanacherry), vedené domorodými syro-malabarskými biskupy. Čtvrtý apoštolský vikariát byl zformován v Kottayamu roku 1911. V roce 1923 jmenoval Pius XI. plnoprávnou syrsko-malabarskou katolickou hierarchii.

Tato nová autonomie iniciovala velké oživení církve. Zatímco v roce 1876 bylo přibližně 200 000 syrsko-malabarských katolíků, do roku 1931 se jejich počet více než zdvojnásobil. V roce 1960 zde bylo asi 1.5 milionu věřících, dnes jejich počet přesahuje tři miliony. Povolání ke kněžství a řeholnímu životu jsou velmi četná. V listopadu 1994 bylo v syrsko-malabarské církvi 27 869 řeholníků a navíc bylo ještě 20 022 syro-malabarských řeholníků, kteří patří k latinským komunitám. Existuje zde 16 různých ženských kongregací, pět s pontifikálními právy. Velké semináře jsou v Alwaye (pro několik obřadů), Kottayamu, Satně, Bangalore a Ujjainu.

V roce 1934 zahájil papež Pius XI. proces liturgických reforem se záměrem obnovit orientální původnost silně latinizovaného syro-malabarského obřadu. Obnovená eucharistická liturgie převzatá z původních východosyrských pramenů byla v roce 1957 schválena Piem XII. a zavedena v roce 1962. Nehledě k opětnému schválení základní podoby obřadů sestavených roku 1962 Orientální kongregací, přetrvává k této reformě odpor. Většina syrsko-malabarských diecezí dodnes užívá obřadu, který je vnějškově jen ztěžší rozeznatelný od latinské mše.

Ve vztazích mezi Syrsko-malabarskou katolickou církví a latinskou církví v Indii existují častá napětí, a to zvláště v otázce formování syrsko-malabarské jurisdikce v jiných částech Indie, která by pečovala o mnoho malabarců, kteří se přestěhovali. V roce 1977 začala Svatá stolice zakládat syrsko-malabarské diecéze po celé Indii, a to i tam, kde vždy existovaly latinské diecéze. Donedávna neexistovala jedna hlava Syrsko-malabarské katolické církve, nýbrž dvě diecéze shodné kategorie (Ernakulum a Changanacherry). 16. prosince 1992 však papež Jan Pavel II. povýšil církev na úroveň předního arcibiskupství a jmenoval kardinála Antonia Padiaru předním arcibiskupem Ernakulumu-Angamaly. Současně papež jmenoval arcibiskupa Abrhama Kattumanna pontifikálním vyslancem vypomahajícím přednímu arcibiskupovi s řízením syrsko-malabarské církve. Arcibiskup Kattumana neočekávaně zemřel 4. dubna 1995.

Území jurisdikce : Indie, především stát Kerala

Hlava : Antony kardinál Padiara (narozen 1921, předním arcibiskupem jmenován 1992)

Residence : Ernakulam, Indie

Počet věřících : 3 155 000

IV.C. Církev odvozené z orientálních ortodoxních církví

VI.C. 1. Arménská katolická církev

Bezprostřední vztahy s arménskou apoštolskou církví navázali ve 12. století křižáci, když procházeli skrze arménské království v Cilicii na své cestě do Svaté země. Spojenectví mezi křižáky a arménským králem přispělo ke zformování unie mezi dvěma církvemi v Cilicii roku 1198. Tato unie, která nebyla akceptována Armény, žijícími mimo území Cilicie, skončila dobytím arménského království Tatary v roce 1375.

Dekret o znovusjednocení s Arménskou apoštolskou církví Exultate Deo byl vydán na koncilu ve Florencii 22. listopadu 1439. Acožli neměl okamžitých výsledků, představoval tento dokument doktrinní základnu pro mnohem pozdější zformování Arménské katolické církve.

Činnost katolických misinářů mezi Armény začala velmi brzy, zpočátku byla vedena tzv. Bratrstvy unie, nově získanou arménskou komunitou spřízněnou s dominikány, založenou roku 1320. Časem rozptýlené, ale rostoucí arménské katolické komunity si začaly vyžadovat příslušné církevní struktury a svého vlastního patriarchu. V roce 1742 potvrdil papež Benedikt XIV. bývalého arménského apoštolského biskupa Abrhama Ardziviana (1679-1749) jako arménského patriarchu Cilicie, se sídlem v Libanonu. Jeho správní autorita se vztahovala na arménské katolíky jižních provincií otomanského imperia. V severních oblastech zůstávali arménští katolíci pod správou latinského apoštolského vikáře v Konstantinopoli. Nový patriarcha přijal jméno Pierre I, jeho nástupci tak mají ve svém církevním titulu jméno Pierre.

Otomanský správní systém, který zajišťoval administrativní autonomii menšin pod vedením jejich náboženských vůdců, podřídil arménské katolíky civilní jurisdikci arménského apoštolského patriarchy v Konstantinopoli. To působilo arménským katolíkům až do roku 1829 vážné potíže. Tehdy jim otomanská vláda pod nátlakem Francie, umožnila, aby byli organizováni ve samostatné správní jednotce, se svým vlastním arcibiskupem v Konstantinopoli. Tomu byla v

roce 1846 svěřena i civilní správa. Abnormalita současné civilní a náboženské vlády arcibiskupa hlavního města otomanské říše, proti výlučně duchovní moci patriarchy v Libanonu byla překonána v roce 1867, když papež Pius IX. spojil oba stolce a přenesl sídlo patriarchy do Konstantinopole.

Krvavé pronásledování Arménů na konci První světové války v Turecku zdecimovalo arménskou katolickou komunitu v zemi: zemřelo 7 biskupů, 130 kněží, 47 řeholnic a více než 100 000 věřících. Jelikož komunita v Turecku byla drasticky početně umenšena, rozhodl arménský katolický sněm přenést patriarchát zpět do Bejrútu v Libanonu, a přeměnit Konstantinopol (dnešní Istanbul) v arcibiskupství.

Mnoho arménských katolických komunit existovalo také na územích historické Arménie, která připadla roku 1828 pod kontrolu Ruska. V roce 1850 zřídil Pius IX. diecézi v Artvinu pro všechny arménské katolíky v ruském imperiu. Avšak carská opozice proti katolíkům východního obřadu skončila po 40 letech rozpuštěním artvinské diecéze. V roce 1912 byli arménští katolíci podřízeni latinskému biskupu ve vzdáleném Tiraspolu. Arménská katolická církev byla za komunismu zcela zakázána, komunity arménských katolíků se začaly objevovat až s nezávislostí Arménie roku 1991. 13. června 1991 byl Svatou stolicí zřízen Ordinariát pro arménské katolíky ve Východní Evropě, jehož sídlo je v arménském Gyumri. V listopadu 1992 se v Římě konal arménský katolický sněm, který se zabýval potřebami církve v nové situaci.

Zajímavý příklad náboženského života arménských katolíků představují otcové mechitaristové, založení roku 1701 v Konstantinopoli. Roku 1717 přesídlili na ostrov San Lazzaro v Benátkách. V roce 1811 založili mechitaristové svou druhou fundaci ve Vídni. Tyto dvě komunity dlouho sloužily celému arménskému národu svou vzdělaností a to jak v Evropě, tak i na Blízkém východě.

Kněžské bratrstvo v Bzoumaru v Libanonu má rozsáhlou knihovnu a seminář, které se datují už od roku 1771. V Římě byla roku 1883 zřízena arménská kolej pro vyšší teologické studium. Dnes vykazují největší koncentraci arménských katolíků libanonský Bejrút a syrské Aleppo. Církev má na Předním východě sedm diecezí: dvě v Syrii, po jedné v Libanonu, Iráku, Iránu, Egyptě a Turecku.

Arménští katolíci v Británii, Austrálii a na Novém Zélandu jsou v duchovní péči místních latinských správců. V Austrálii sídlí arménský kaplan na 41 Station Street, Ferntree Gully, VIC

3156. Ve Spojených státech a v Kanadě však existuje osm farností, které tvoří apoštolský exarchát v pravomoci biskupa Hovhannese Tersakiana (110 East 12th Street, New York, New York 10003).

Území jurisdikce : Libanon, Syrie, Irák, Turecko, Egypt, Irán, diaspora.

Hlava : Patriarcha Jean Pierre XVIII. Kasparian (narozen 1927, zvolen 1982)

Titul : Arménský patriarcha Cilicie

Residence : Bejrút, Libanon

Počet věřících : 249 000

IV.C.2. Koptská katolická církev

Formální unie mezi katolickou a koptskou ortodoxní církví se uskutečnila podpisem dokumentu Cantate Domino, podepsaným koptskou delegací na florentském sněmu 4. února 1442. Ten však, protože nebyl podporován v Egyptě, nedosáhl konkrétních výsledků.

První významné aktivity katolických misionářů mezi Kopty se uskutečnily v 17. století a byly vedeny v čele s františkány. Kapucínská misie v Kairu byla založena roku 1630, v roce 1675 zahájili v Egyptě svou činnost jezuité. V průběhu století se uskutečnila řada dlouhých avšak neplodných rozprav mezi Římem a koptskou církví.

V roce 1741 se koptský biskup v Jeruzalémě Amba Athanasius stal katolíkem. Papež Benedikt XIV. jej jmenoval apoštolským vikářem malé skupiny egyptských koptských katolíků, kterých tehdy nebylo více než dva tisíce. Ačkoli se Athanasius nakonec vrátil do komunie s koptskou ortodoxní církví, linie katolických vikářů po něm pokračovala.

V roce 1824 zřídila Svatá stolice, v mylné představě, že si tak bude přát i otomanský vicekrál, patriarchát pro koptské katolíky, ten však nyní existoval pouze na papíře. Otomanská vláda dovolila koptským katolíkům stavět vlastní chrámy až roku 1829.

V roce 1895 znovuobnovil papež Lev XIII. patriarchát a roku 1899 jmenoval biskupa Cyrila Makariose „alexandrijským koptským“ patriarchou, jako Cyrila II. Roku 1898, ještě jako patriarchální vikář, předsedal biskup Cyril koptskému katolickému sněmu, který přijal mnohé

latinské praktiky. Začal se však zaplétat do sporů a v roce 1908 byl donucen k resignaci. Úřad zůstal neobsazen do roku 1947, kdy byl konečně zvolen novópatriarcha a tak začala posloupnost pokračující až dodnes.

Úřady patriarchátu jsou situovány v Kairu, zatímco největší hustota koptských katolíků byla vždy v Horním Egyptě. V nejnovější době však existuje určitá migrace do jiných částí země. Nejvíce kandidátů kněžství je vzděláváno v patriarchálním semináři sv. Lva v Maadi, na předměstí Kaira. Existují ještě malé semináře v Maadi, Tathě a Alexandrii. Více než 100 koptských katolických farností provozuje základní školy, některé mají také střední školy. Církev vlastní nemocnici v Assiutu, řadu jednotlivých lékařských zařízení a několik sirotčinců.

Koptské katolické monastýry, srovnatelné s koptskou ortodoxní monastickou tradicí neexistují, jsou zde však řády přizpůsobené západním apoštolským společenstvím, které se zabývají vzděláváním, medicínou a charitativními činnostmi.

V roce 1990 koptské katolické prameny uváděly asi 10 000 věřících v diaspoře, jsoucích v péči latinských biskupů. Celkem existuje šest farností: v Paříži, Montréalu (Kanada), Brooklynu a Los Angeles (USA), a v Sydney a Melbourne (Austrálie).

Území jurisdikce : Egypt

Hlava : Patriarcha Stephanos II. Ghattas (narozen 1920, zvolen 1986)

Titul : Koptský alexandrijský patriarcha

Residence : Kairo, Egypt

Počet věřících : 190 000

IV. C. 3. Etiopská katolická církev

Po jistých nezdařených misionářských pokusech dominikánů, vyvinuli v 16. století portugalští jezuité větší úsilí, které mělo přivést Etiopskou ortodoxní církev do unie s Římem (viz kap.II.C). Převážně díky úsilí otce Pedra Paeze SJ, vyhlásil etiopský negus (král) Susenyos roku 1622 římský katolicismus za státní náboženství. Následujícího roku jmenoval papež Řehoř XV. jiného portugalského jezuitu Alffonso Mendeze patriarchou Etiopie. Formálně byla unie dvou církví

vyhlášena po Mendezově příjezdu do Etiopie roku 1626. Mendez však prosazoval řadu latinizací v liturgii, zvycích a disciplíně, které se Susenyos pokoušel podporovat s krvavou bezohledností. To vyvolalo odpor veřejnosti. Suseynos zemřel roku 1632 a jeho nástupce sympatizoval s odpůrci unie. V roce 1636 byl Mendez vyhoštěn, unie byla rozpuštěna a mnozí katoličtí misionáři byli zabiti. Země byla na 200 let uzavřena katolické misionářské činnosti.

V roce 1839 byla obnovena omezená činnost lazaristů a kapucínů, avšak nepřátelství veřejnosti bylo dosud silné. Katoličtí misionáři mohli svobodně pracovat až po zvolení krále Menelika II. v roce 1899. Katolická misionářská činnost se v Etiopii rozvinula v letech italské okupace v letech 1935-1941, když již předtím působila v Eriteji, jsoucí pod italskou kontrolou od roku 1889.

Současná církevní struktura etiopské katolické církve se datuje od roku 1961, kdy byla zřízena metropolitní katedra v Addis Abebě s podřízenými diecézemi v Asmaru a Adigratu. Největší soustředění katolíků etiopského obřadu je v Addis Abebě a v Asmaru. S vyhlášením nezávislosti Eritreje 24. května 1993 se však asi polovina věřících ocitla na území této nové země.

Etiopská katolická církev disponuje semináři v každé ze třech diecezí. V roce 1919 založil papež Benedikt XV. ve zdech Vatikánu etiopskou kolej a dal upravit kostel svatého Štěpána přímo za svatopetrskou basilikou pro potřeby koleje.

Území jurisdikce : Etiopie a Eritrea

Hlava : Kardinál Paulos Tzadua (narozen 1921, jmenován 1977, kardinálem od r.1985)

Titul : Etiopský arcibiskup addis abebský

Residence : Addis Abeba, Etiopie

Počet věřících : 141 000

IV. C. 4. Syrská katolická církev

Z období křížových výprav existuje mnoho příkladů o navázání vřelých vztahů mezi katolickými a syrskými ortodoxními biskupy. Někteří syrští biskupové se zdáli být nakloněni unii s Římem, žádného rozhodného výsledku však dosaženo nebylo. Na florentském sněmu byl vydán dekret o

unii mezi syrskými ortodoxními a Římem, (*Multa et admirabilia* ze 30. listopadu 1444), tím se však také ničeho nedocílilo.

V roce 1626 zahájili svou misijní činnost mezi syrskými ortodoxními věřícími v Aleppu jezuitští a kapucínští misionáři. Pro společenství s Římem bylo získáno tolik syřanů, že když se roku 1662 patriarchát ocitl vakantní, byla katolická strana schopna sama zvolit svého kandidáta Ondřeje Akhidjana patriarchou. To vyvolalo rozkol komunity, po smrti Akhidjana roku 1677, byli zvoleni dva rivalizující patriarchové strýc a synovec, kteří representovali dvě strany. Když roku 1702 katolický patriarcha zemřel, vymřela jím i krátká posloupnost syrských katolických patriarchů.

Otomaská správa podporovala orientálně ortodoxní proti katolíkům, celé 18. století tak byli katoličtí syřané vystaveni mnohým strádáním a pronásledováním. Bylo to dlouhé období, kdy syrští katoličtí biskupové, nemohli působit a komunita byla řízena tajně.

V roce 1782 zvolil syrský ortodoxní synod patriarchou allepského metropolitu Michaela Jarweha. Ten se však krátce po své intronizaci prohlásil za katolíka, uprchl do Libanonu a založil zde dodnes existující klášter Panny Marie ve Sharfehu. Po Jarwehovi pokračuje nepřerušovaná posloupnost syrských katolických patriarchů.

V roce 1829 turecká vláda uznala legalitu syrské katolické církve a roku 1831 bylo zřízeno sídlo patriarchy v Aleppu. Činnost katolických misionářů se obnovila. Z důvodu krutého pronásledování křesťanské komunity v Aleppu byl patriarchát roku 1850 přenesen do Mardinu (na jihu dnešního Turecka).

Postupná expanze syrského katolictví na úkor syrských ortodoxních skončila za masakrů První světové války. Na začátku dvacátých let dvacátého století bylo sídlo patriarchy přemístěno do Bejrútu, kam uprchlo mnoho syrských katolíků.

Syrský katolický patriarcha nese vždy jméno Ignátius jako doplněk svého jména. Ačkoli se syrští katoličtí kněží na synodu v Sharfehu v roce 1888 zavázali k celibátu, existuje dnes mnoho ženatých kněží. Patriarchální seminář a vydavatelství jsou situovány v klášteře Sharfeh v Libanonu.

Největší soustředění syrských katolíků se nachází v Syrii, Libanonu a Iráku. Společným jazykem je arabština (syrsky se mluví pouze v několika vesnicích východní Syrie a severního Iráku). 18. listopadu 1995 zřídil papež Jan Pavel II. pro syrské katolíky ve Spojených státech a Kanadě diecézi Panny Marie v Newarku, stát New Jersey. Jejím prvním okružním biskupem jmenoval Josepha Younana.

Území jurisdikce : Libanon, Syrie, Irák

Hlava : Patriarcha Ignatius Anthony II. Hayek (narozen 1910, zvolen 1968)

Residence : Bejrút, Libanon

Počet věřících : 109 000

IV.C. 5. Syrsko-malankarská katolická církev

V 18. století byly učiněny nejméně čtyři formální pokusy smírně sjednotit římskokatolickou a malankarsko-syrskou ortodoxní církev (viz II.E.), všechny z nich selhaly.

V roce 1926 pověřila skupina pěti malankarsko-syrských ortodoxních biskupů oponujících syrskému ortodoxnímu patriarchovi jednoho ze svých členů Mar Ivanose, aby otevřel jednání s Římem a to za podmínky, že bude zachována původní liturgie a biskupům bude dovoleno ponechat si své diecéze. Řím v odpověď biskupům vzkázal, že vyznají-li víru, bude jejich křest a jejich svěcení v každém případě uznáno platným.

Nakonec akceptovali novou dohodu s Římem pouze dva biskupové, včetně Mar Ivaniose, který založil první klášterní komunity pro muže a ženy z malankarské ortodoxní syrské církve. Dva vzpomnutí biskupové, kněz, diakon a laik byli společně přijati do katolické církve 20. září 1930. Později byli ve 30. letech přijati do společenství s Římem další dva biskupové, kteří dříve dali přednost jurisdikci syrského patriarchy.

To spustilo značný příliv věřících do této nově vzniklé Syrsko-malankarské katolické církve. V roce 1955 bylo přibližně 65 588 věřících, v roce 1960 112 478 a v roce 1970 již 183 490. Dnes existují v indickém státě Kerala tři diecéze pro něco více než 300 000.

Zajímavým výsledkem rozvoje této církve bylo založení Kurisumala Ashran v roce 1958. Tato klášterní komunita je založena na striktním cisterciáckém výkladu benediktinských řádových pravidel, užívání syrské liturgické tradice a asketických forem užívaných hinduistickými askety. Stala se duchovním střediskem jak pro křesťany, tak pro hinduisty.

V Severní Americe existují malankarské katolické misie v Chicagu, Dallasu, Houstonu, New Yorku, Philadelphii, Washingtonu a Torontu.

Území jurisdikce : Stát Kerala, Indie

Hlava : v říjnu 1995 vakantní, (arcibiskup Benedict Mar Gregorios Thangalathil zemřel 10. října 1994)

Titul : Metropolita syro-malankarců v Trivandrum

Residence : Trivandrum, stát Kerala, Indie

Počet věřících : 310 000

IV. D. Unie z pravoslavné církve

Největší skupina východních katolických církví je ta, která je odvozena z byzantské liturgické, duchovní a teologické tradice východního pravoslaví, ze kterého byla většina z nich odštěpena. Ačkoli je ze skutečných etnických Řeků složena jen malá diecéze v Řecku původně se, z historických důvodů, většina z těchto církví sama nazývala „řeckokatolickými“. Takové bylo i jejich úřední pojmenování v rakouském mocnářství, otomanské říši a v ostatních státech Východní Evropy. Toto pojmenování však téměř vyšlo z užívání ve Spojených státech, kde je mnoho obcí zvané jako „byzantskokatolické“, starší termín „řeckokatolíci“ je ještě užíván v tradičním prostředí většiny z těchto církví. V následujícím přehledu jsou tyto termíny užívány jako stejnocenné.

IV. D.1. Melkitická katolická církev

Slovo „melkitický“, pochází ze syrského a arabského slova „král“, a původně označovalo skupinu křesťanů, na územích starobylých patriarchátů alexandrijského, antiochijského a jeruzalémského, která přijala christologické učení chalcedonského sněmu později prosazované byzantským císařem. Nyní se však termín častěji používá k označování byzantských katolíků, pocházejících z těchto tří patriarchátů.

Od poloviny 17. století působili na území pravoslavného antiochijského patriarchátu svou misijní činností jezuité, kapucíni a karmelitáni. Ačkoli mnoho pravoslavných (včetně biskupů) formálně vstoupilo do katolické církve, většinou setrvali ve svých pravoslavných společenstvích. Melkitská církev vznikla, přísně vzato až v důsledku rozdělení uvnitř antiochijského patriarchátu na začátku 18. století. Tento rozkol bylo zjitřeno rivalitou mezi městy Aleppo a Damašek.

Patriarcha Athanasios III. Debas, který zemřel 5. srpna 1724, ustanovil svým nástupcem kyperského mnicha jménem Sylvester. Jeho kandidatura byla podporována městem Aleppo a patriarchou konstantinopolským. Avšak 20. září zvolila damašská strana rozhodně prokatolického člověka, který přijal jméno Cyril VI. O týden později vysvětil patriarcha konstantinopolský Sylvestera patriarchou antiochijským. Otomanská vláda uznala Sylvestera, zatímco Cyril byl sesazen, exkomunikován Konstantinopolem a donucen uprchnout do Libanonu.

V roce 1729 byla Cyrilova volba antiochijským patriarchou uznána za platnou papežem Benediktem XIII. Paliem, jako znak společenství s Římem obdržel Cyril až roku 1744.

V začátcích byla tato katolická komunita omezena na území dnešní Sýrie a Libanonu. Později však začali melkitští katolíci migrovat do Palestiny, kde měly melkitské obce dlouhého trvání, potom, když tato země povstala proti turecké nadvládě, migrovali zvláště do Egypta. V roce 1838 byly, v důsledku nové demografické situace, melkitskému katolickému patriarchovi uděleny dodatečné tituly patriarchy alexandrijského a jeruzalémského.

Ze začátku byla otomanská vláda k této nové církvi velmi nepřátelská a uplatňovala proti ní přísná opatření. Během času se však podmínky zlepšovaly. V roce 1848 vláda formálně uznala melkitskou katolickou církev. Vlastní patriarchát byl přenesen z libanonského kláštera Nejsvětějšího Spasitele ležícího blízko Sidonu, kde jej po svém příchodu založil Cyril, do Damašku. Potom následovalo období růstu, jenž byl ještě podporován lidovým názorem, že melkitská církev je hnutím arabského odporu proti Turkům. Pravoslavný antiochijský patriarchát byl na druhé straně mnohými spatřován jako závislý na Konstantinopoli a tím na otomanské moci.

V 19. století zakoušela melkitská církev napětí ve vztazích s Římem, mnoho melkitů pociťovalo ohrožení vlastní byzantské identity ze strany těch, kdo prosazovali širší integraci do římskokatolické církve. Tyto neshody byly patrné na Prvním Vatikánském koncilu, který melkitský patriarcha Řehoř II. Joussef opustil před hlasováním o konstituci Pastor Aeternus, definující papežskou neomylnost a universální jurisdikci. Později patriarcha na urgenci Říma

dokument schválil. Avšak udělal to s klausulí která zní: „všechny pravomoci, privilegia a neodvolatelná práva patriarchů východních církví budou respektována“.

Na Druhém Vatikánském sněmu se melkitský patriarcha silně vyjadřoval proti latinizaci východních katolických církví a dožadoval se širšího přijímání východních křesťanských tradic, zvláště v oblasti eklesiologie. Melkitští biskupové, včetně patriarchy Maxima IV, vyjádřili názor, že v případě usmíření mezi pravoslavnou a katolickou církví, by měla být jejich církev znovu zapojena do antiochijského pravoslavného patriarchátu.

V roce 1967 byl v důsledku politické situace uzavřen seminář sv. Anny v Jeruzalémě, vedený tzv. Bílými Bratry (nyní se nazývají Afričtí Misionáři). V současnosti studují kandidáti kněžství v patriarchálním semináři v Raboué v Libanonu. Navíc melkitští paulisté vedou významný teologický institut v Harrisse a řídí známé publikační středisko.

Po maronitech je melkitská katolická církev největší a nejvíce prosperující katolickou komunitou na Středním východě. Většina věřících žije v Syrii, Libanonu, Izraeli, na Okupovaných územích a v Jordánsku.

Značná emigrace ze Středního východu vytvořila vzkvétající komunity na Západě. Biskup Jan Adel Elya vede melkitskou diecézi v Newtonu ve Spojených státech (19 Dartmouth Street, West Newton, Massachusetts 02165). Ta má 42 farností s 25 200 členy. V Kanadě má dieceze Saint-Sauver de Montréal pod vedením arcibiskupa Michela Hakima, (34 Maplewood, outremont, Quebec H2V 2M1), devět farností a 40 000 věřících. Biskup George Riashi je hlavou diecéze Saint Michael v Sydney (25 Golden Grove Street, Darlington, NSW 2008). Diecéze má šest farností s 10 000 melkitskými katolíky. Existují ještě tři farnosti v Londýně.

Území jurisdikce : Syrie, Libanon, Izrael, Egypt, Jordánsko, obě Ameriky, Evropa, Austrálie

Hlava : Patriarcha Maximos V Hakkim (narozen 1908, zvolen 1967)

Titul : Melkitský řecký katolický patriarcha Antiochie a cekého Východu, Alexandrie a Jeruzaléma

Residence : Damašek, Sýrie

Počet věřících : 1 099 000

IV.D. 2. Ukrajinská katolická církev

Ukrajinci přijali křesťanskou v její byzantské podobě a jejich církev byla původně svázána s konstantinopolským patriarchátem. Ve 14. století byla však většina Ukrajinců pod politickou správou katolické Litvy. Kijevský metropolita Isidor navštívil Florentský koncil a odsouhlasil roku 1439 akt unie mezi katolíky a pravoslavnými. Ačkoli tuto unii zpočátku přijalo mnoho Ukrajinců na Litvě, za několik desetiletí ji odmítli.

V roce 1569 byly Litva a Polsko spojeny v jednu unii a většina Ukrajiny připadla Polsku. V tom čase se na území Ukrajiny rychle šířil protestantismus a tak jezuité, aby omezili vliv protestantismu, začali pracovat na unii mezi katolíky a pravoslavnými. Brzy začalo také mnoho pravoslavných hledět na takovou unii vztřícně, jako na způsob, jak zlepšit situaci ukrajinského duchovenstva a uchovat vlastní byzantské tradice, za nastupujícího latinského polského katolicismu.

Tento vývoj vyvrcholil na synodu pravoslavných biskupů v Brestu v letech 1595-1596, který vyhlásil unii mezi Římem a metropolitní provincií kyjevskou. Tato událost vyvolala prudký konflikt mezi těmi, kdo unii přijali a těmi, kdož ji odmítali. Diecéze v nejzápadnější haličské provincii, která nyní leží v centru dnešní ukrajinské katolické církve, přešly k unii mnohem později (v Přemyšlu r. 1692 a ve Lvově r. 1700). Do 18. století se byzantskými katolíky stali dvě třetiny křesťanů na západní Ukrajině.

Když však na Ukrajinu rozšířilo svou správu pravoslavné Rusko, byla unie postupně potlačena. V roce 1839 ji na všech územích pod ruskou správou, s výjimkou eparchie v Chelmně (na Polském území), zrušil car Mikuláš I. Chelmská eparchie byla integrována do ruské pravoslavné církve roku 1875. Na konci 19. století tak byzantský katolicismus prakticky v říši vymizel.

Ukrajinská katolická církev však přetrvávala na území Haliče, která se dostala roku 1772 pod Rakouskou správu a po První světové válce připadla Polsku. Pod energickým vedením metropolity Andreje Šeptického, Lvovského arcibiskupa v letech 1900-1944 církev vzkvétala. Situace se dramaticky změnila na začátku Druhé světové války, kdy byla většina Haliče anektována Sovětským svazem.

Nová sovětská vláda se rozhodla k likvidaci ukrajinské katolické církve. V dubnu 1945 byli všichni její biskupové zatčeni a následujícího roku byli odsouzeni k mnoha letům nucených prací. V březnu 1946 se konal v Lvově sněm, který oficiálně rozpustil unii a integroval ukrajinskou

katolickou církev do ruské pravoslavné církve. Ti, kteří to odmítali, byli uvězněni, včetně 1 400 kněží a 800 řeholnic. Hlava církve metropolita Josif Slipyj byl poslán do vězení na Sibiři. V roce 1963 byl propuštěn a emigroval do Říma. Téhož roku mu byl udělen titul ukrajinský „ přední arcibiskup“ Lvova. Kardinálem se stal roku 1965, zemřel roku 1984.

I když nebylo přesně vymezeno, jakou roli hrál při potlačení unie moskevský patriarchát, otrávil události z roku 1946 atmosféru mezi ukrajinskými katolíky a pravoslavnými. Vše vyšlo na povrch koncem 80. let, kdy byla sovětským prezidentem Michailem Gorbačovem nově vyhlášena náboženská svoboda, umožňující ukrajinské katolické církvi vyjít z katakomb.

1. prosince 1989 bylo ukrajinským katolickým farnostem dáno právo registrace státem. S podporou místních samospráv získali postupně byzantští katolíci do vlastnictví část svých někdejších chrámů. To vše znamenalo začátek mohutného oživení ukrajinského katolictví v zemi. Po těchto událostech si moskevský patriarchát stěžoval na násilí, které bylo užito při znovuzabírání některých chrámů (taková tvrzení katolíci popírají). Ukrajínští katolíci se také prý snažili rozrůstat se na úkor pravoslavných. Situace byla komplikována také silnou přítomností ukrajinské autokefální pravoslavné církve na západní Ukrajině. Ačkoli do roku 1995 přetvárá mnoho majetkových sporů , zdá se, že již funguje nový smírný modus vivendi.

30. března 1991 bylo již možno, aby exilová hlava církve, Myroslav kardinál Ivan Lubačivski, opustil Řím a přesídlil do své residence ve Lvově. V květnu 1992 se sešli ukrajínští katoličtí biskupové z celého světa na sněmu ve Lvově, poprvé po mnoha desetiletích. V srpnu 1992 byly z Říma do Lvova převezeny tělesné pozůstatky kardinála Josifa Slipeje a uloženy na místo, kde byl před ním pohřben metropolita Andrej Šeptický,

V červnu 1993 byly vytvořeny čtyři nové diecéze v oblastech Lvov a Ivano-Frankovsk a sekce pro Ukrajince v polské diecezi Přemyšl. Koncem roku 1994 měla církev 3 147 chrámů s obcemi a farnostmi, 14 biskupů, 1239 kněží, 387 mnichů, 876 řeholnic 1074 seminaristů. Církevní jurisdikce je v současnosti omezena na původní provincii Halič na západní Ukrajině. Avšak ukrajinské katolické úřady ve Lvově mají za to, že více než šest milionů členů jejich církve je rozptýleno po celé zemi. V dubnu 1995 byl jmenován kněz Rafael Turkoniak vizitátorem pro věřící v Kijevě a na východní Ukrajině. Semináře byly zřízeny ve Lvově a v Ivano-Frankovsku. V září 1994 byla znovuotevřena lvovská teologická akademie, která byla zavřena sověty v roce 1946.

Významná je i přítomnost ukrajinských katolíků v Polsku. Když za Druhé světové války anektoval většinu Haliče Sovětský svaz zůstalo v Polsku kolem 1 300 000 Ukrajinců. V roce 1946 vysídlila nová polská komunistická vláda většinu těchto Ukrajinců do Sovětského svazu, také pronásledovala ukrajinskou katolickou církev. Přibližně 145 000 ukrajinských katolíků rozptýlených po celé zemi mohlo volně navštěvovat pouze bohoslužby v latinském obřadu. Pastorační střediska, která by je obsluhovala, byla otevřena až v roce 1957. V roce 1989 jmenoval papež Jan Pavel II. ukrajinského biskupa pomocným biskupem polského primase. 16. ledna 1991 byl jmenován biskup Ivan Martyniak přemyšlským ukrajinsko-katolickým biskupem, byzantští katolíci v Polsku tak získali prvního diecézního biskupa od války. V roce 1992 se uskutečnila úplná transformace polských církevních struktur, církev byla podřízena varšavskému arcibiskupství formálním přesunem z Lvovské metropole, kam patřila do roku 1818. Od tohoto roku byla podřízena přímo Svatému stolci.

Ukrajinská katolická církev má početnou diasporu. Ve Spojených státech existují čtyři diecéze s 204 farnostmi a 145 000 členy. Metropolitou je filadelfský ukrajinský arcibiskup Stephen Sulyk (827 North Franklin Street, Philadelphia, Pensylvanie 19123). V Kanadě je pět diecézí s 348 farnostmi a 180 000 věřícími. Metropolitou je winipežský ukrajinský arcibiskup Michael Bzdel (235 Scotia Street, Winnipeg, Manitoba R2V 1V7). Osm farností v Austrálii obsluhuje 35 000 ukrajinských katolíků. Jsou podřízeny pastoračnímu vedení biskupu msgr. Peteru Stasiuku, biskupu u Petra a Pavla v Melbourne (35 Canning Street, North Melbourne, Vic. 3051). Existuje apoštolský exarchát pro ukrajinské katolíky ve Velké Británii, který je veden biskupem Michaellem Kuchmiakem (22 Binney Street, London W1Y 1YN), má 14 farností s přibližně 15 000 členy.

Největší ukrajinské semináře v diaspoře jsou ve Washingtonu DC, kanadské Ottawě a brazilské Curitiba. Navíc existuje od roku 1897 v Římě pontifikální ukrajinská kolej sv. Josafata.

Území jurisdikce : Ukrajina, Polsko, Spojené státy, Kanada, Brazílie, Argentina, Austrálie, Západní Evropa

Hlava : Kardinál Myroslav Ivan Lubachivsky (nar. 1914, zvolen 1984, kardinálem 1985)

Titul : Přední ukrajinský arcibiskup Lvova.

Rezidence : Lvov, Ukrajina

Počet věřících : 5 093 000

IV. D. 3. Rusínská katolická církev

Mateřskou zemí rusínských katolíků je západní okraj Ukrajiny jihozápadně od Karpat. Území bylo v minulosti známo jako Karpatská Ukrajina, Karpatská Ruthenie, Karpatská Rus, Podkarpatsko, nyní jako Zakarpatsko. Ačkoli se termín „rusínský“ dříve užíval jako rozšiřující, označující také Ukrajince, Bělorusy a Slováky, nyní je církevními autoritami užíván v užším slova smyslu k označení této zvláštní byzantské katolické církve. Jako termín označující etnicitu preferují rusínští katolíci označení „Rusíni“. Jsou blízce příbuzní s Ukrajinci a hovoří dialektem stejného jazyka. Tradiční rusínská vlast se rozkládá ze Zakarpatí na severovýchodní Slovensko, území Lemků je okrajem jihovýchodního Polska.

Konce 9. století se většina tohoto území dostala pod kontrolu katolického Uherska, které ovšem až mnohem později, podněcovalo aktivity katolických misí mezi místním pravoslavným obyvatelstvem, zahrnující i Rusíny. Tyto aktivity vyvrcholily 24. dubna 1646 v Užhorodu přijetím 63 pravoslavných kněží do katolické církve. Užhorodská unie zasáhla obyvatelstvo na území zhruba odpovídajícím dnešnímu východnímu Slovensku. V roce 1664 se uskutečnila unie v Mukačevě, která zahrнула pravoslavné v nynějším Zakarpatsku a maďarské diecézi Hajdúdorog. Třetí unie, která zasáhla pravoslavné v dnešním rumunském kraji Maramures východně od Mukačeva, se uskutečnila okolo roku 1713. Tak za 100 let od Užhorodské unie roku 1646, pravoslavná církev v regionu prakticky přestala existovat.

Brzy potom nastaly jurisdikční spory o to, kdo bude na tomto území spravovat rusínské katolíky. Navzdory přáním rusínských katolíků mít vlastní církevní organizaci, byl více než století rusínský mukačevský biskup pouhým vikářem pro obřad latinského biskupa v Egeru. Rusínští kněží sloužili jako pomocníci na latinských farnostech. Tento stav byl překonán roku 1771 papežem Klementem XIV., který požádal císařovnu Marii Terezii o zřízení rusínské diecéze v Mukačevě, podřízené uherskému primasovi. V roce 1778 byl v Užhorodě zřízen seminář pro rusínské katolíky.

Po první světové válce se Zakarpatsko stalo částí nové Československé republiky. Existovaly dvě byzantsko-katolické diecéze, v Mukačevě a v Prešově. Ačkoli se ve dvacátých letech část rusínských katolíků vrátila do pravoslaví, zůstala rusínská etnická identita úzce svázána s rusínskou katolickou církví.

Koncem Druhé světové války bylo Zakarpatsko, včetně Užhorodu a Mukačeva, anektováno Sovětským svazem jako součást Ukrajinské sovětské socialistické republiky. Prešov však zůstal součástí Československa. Sovětská vláda brzy zahájila na nově zabraném území kruté pronásledování rusínské církve. V roce 1946 byl zavřen seminář v Užhorodě, v roce 1949 byla rusínská katolická církev integrována do ruské pravoslavné církve. Rusíni na druhé, československé straně hranice byli také nuceni k tomu, aby se stali pravoslavnými, zatímco polské území Lemků bylo hromadně vysídlováno buď do Sovětského svazu, nebo do jiných částí Polska. Ve všech třech zemích byly činěny pokusy vymazat všechny zbytky rusínské národní identity tím, že byli všichni prohlášeni za pravoslavné a Ukrajince.

Zhroucení komunismu mělo v celém regionu dramatický vliv na rusínské katolíky, první změny se uskutečnily v polovině osmdesátých let v Polsku, kde se objevily organizace Lemků, usilující o uznání svých práv a zvláštního statutu. V Československu začala nejvíce umenšená rusínská minorita po listopadu 1989 usilovat o své uznání v rámci převážně slovenské řeckokatolické diecéze v Prešově. Konečně v samotném Zakarpatsku potvrdila Svátá stolice 16. ledna 1991 biskupa s dvěma pomocníky, kteří působili neveřejně a to pro rusínskou katolickou diecézi v Mukačevě. V roce 1995 měla tato eparchie 92 farností s celkem 129 chrámy, obsluhovanými 109 knězi. V Užhorodě byla zřízena teologická akademie, která měla v roce 1995 43 studentů. Staví se nové budovy.

Stálým problémem jsou pro rusínské katolíky jejich vztahy s mnohem větší ukrajinskou katolickou církví. Mukačevská dieceze poprvé existuje nezávisle v téže zemi jako ukrajinská katolická církev. Ačkoli není oficiální součástí ukrajinské katolické církve a je stále přímo podřízena Sváté stolici, navštěvují rusínští katoličtí biskupové v současnosti ukrajinské katolické synody. Mukačevský biskup však dal najevo, že je proti integraci do ukrajinské katolické církve a upřednostňuje zachování zvláštní národní a náboženské identity rusínského lidu.

Koncem 19. a začátkem 20. století imigrovalo mnoho rusínských katolíků do Severní Ameriky. V důsledku napjatých vztahů s místní latinskou hierarchií a nerespektování některých legitimních rusínských katolických tradic, jakou je i ženaté kněžstvo, se velké množství těchto katolíků vrátilo do pravoslavné církve. V roce 1982 bylo spočteno, že ve Spojených státech je na 690 000 lidí rusínského původu. 225 000 bylo stále rusínskými katolíky, 95 000 patřilo ke Karpato-ruské pravoslavné eparchii, 250 000 k pravoslavné církvi v Americe (OCA), 20 000 k farnostem přímo

pod moskevským patriarchátem, 100 000 z nich patřilo k různým pravoslavným, ukrajinským katolickým, římskokatolickým a protestantským obcím.

V mnoha oblastech diaspory, včetně Austrálie, Velké Británie a Kanady se rusínští katolíci neodlišují od ukrajinských katolíků. Ve Spojených státech však mají oddělené církevní struktury se čtyřmi diecézemi, 241 farnostmi, deseti misemi a asi 200 000 členy. Metropolitou pittsburské arcidiecéze je arcibiskup Judson Procyk (54 Riverview Avenue, Pittsburgh, Pennsylvania 15214). Tato církev, obecně známá jednoduše jako „byzantští katolíci“, zdůrazňuje svůj americký charakter, slouží liturgii ve většině farností v angličtině. Kandidáti kněžství studují v semináři svatých Cyrila a Metoděje v Pittsburghu.

Biskup Semedi z mateřské mukačevské diecéze je zde uváděn jako hlava rusínské katolické církve, metropolitní provincie ve Spojených Státech mu však nepodléhá.

Území jurisdikce : Ukrajina, Spojené státy

Hlava : Biskup Ivan Semedi

Titul : Byzantský biskup mukačevský

Residence : Užhorod, Ukrajina

Počet věřících : 493 000

IV.D.4. Rumunská katolická církev

Transylvánie, v současnosti spolu s Valašskem a Moldávií jeden ze tří velkých regionů Rumunska, se stala součástí Uher již v 11. století. Ačkoli bylo její území domovem také velkého počtu převážně latinsko-katolických Maďarů a Němců, většinu populace tvořili pravoslavní Rumuni. V 16. století, brzy potom kdy bylo území zabráno Turky, se mezi Maďary začal šířit kalvinismus a mezi Němci luteranismus.

V roce 1687 vyhnal habsburský císař Leopold I. Turky z Transylvánie a anektoval ji do svého císařství. Byla to jeho politika, která podpořila přestup pravoslavných na jeho území k byzantskému katolicismu. Stímto záměrem začali roku 1693 své misie mezi pravoslavnými

Rumuny jezuité. Jejich snahy spolu s popřením plných občanských práv pravoslavným a se šířením protestantismu, byly důvodem zvýšeného zájmu mezi pravoslavným duchovenstvem, vše přispělo k přijetí unie s Římem pravoslavným metropolitou transylvánským Atanásiem v roce 1698. Ten potom svolal sněm, který dal 4. září 1700 formální souhlas.

Tato unie zprvu zahrnuje většinu rumunských pravoslavných v oblasti. Avšak roku 1744 vypuklo lidové povstání vedené pravoslavným mnichem Visarionem, které podnítilo rozsáhlé hnutí zpět k pravoslaví. Navzdory vládním snahám podpořit, dokonce vojenskými prostředky, unii s Římem, byl odpor takový, že císařovna Marie Terezie, ač s nechtí, povolila roku 1759 jmenování biskupa pro pravoslavné Rumuny v Transylvánii. Nakonec se k pravoslaví vrátila asi polovina transylvánských Rumunů.

To vyvolalo nesnáze nové byzantské katolické komunitě, lidově známé jako „řecko katolická církev“, aby v praxi získala náboženská a občanská práva, která ji byla zajištěna tehdy, když unie byla byla úplná. S velkým zápalem bojoval za práva své církve a práva všech Rumunů v mocnářství biskup Ion Inochentie Micu-Klein, který byl hlavou církve v letech 1729-1751.

Rumunská řeckokatolická diecéze byla podřízena maďarskému latinskému primasovi v Ostřihomi. V roce 1853 však papež Pius IX. zřídil zvláštní metropolitní provincii pro řeckokatolíky v Transylvánii. Dieceze ve Fagaras Alba Julia byla zřízena jako metropolie se třemi podřízenými diecézemi. Od roku 1737 setrval biskup fagarašský ve městě Blaj, které se stalo centerem církevní správy a střediskem kultury. Rumunské řeckokatolické synody konané v Blaj v letech 1872, 1882 a 1900 zkoncipovaly legislativu, kterou se řídí život církve.

Koncem První světové války, byla Transilvánie začleněna do Rumunska a řeckokatolíci se tak poprvé ocitli v převážně pravoslavném státě. V roce 1940 bylo pět diecézí, okolo 1500 kněží (90 % z nich ženatých) a asi 1,5 milionu věřících. Velké semináře existovaly v Blaj, Oradea Mare a Gherle. Rumunská pontifikální kolej obdržela své první studenty v roce 1936.

Zřízení komunistické vlády v Rumunsku po Druhé světové válce vyzkoušelo rumunskou katolickou církev pronásledováními. 1. října 1948 se pod státním nátlakem sešlo 36 řeckokatolických kněží ve městě Cluj-Napoca. Rozhodli se skoncovat unii s Římem a požádat o znovusjednocení s rumunskou pravoslavnou církví. Ta byla 21. října formálně zrušena obřadem v Alba Julia. 1. prosince 1948 vydala vláda zákon, který rozpustil

řeckokatolickou církev a dal většinu jejího majetku pravoslavné církvi. V noci z 29. na 30. prosince bylo zatčeno šest řeckokatolických biskupů. Pět z nich zemřelo později ve vězení. V

roce 1964 byl biskup ze Cluj-Gherla Juliu Hossu propuštěn ze žaláře do domácího vězení v klášteře, kde roku 1970 zemřel. Papež Pavel VI. v roce 1973 oznámil, že v roce 1969 učinil biskupa Hossu kardinálem in pectore.

Po 41 letech v ilegalitě se, po svržení Ceausescova režimu v prosinci 1989, osud řeckokatolické církve v Rumunsku dramaticky změnil. 2. ledna 1990 byl zrušen dekret z roku 1948 rozpouštějící církev. Řeckokatolíci se začali opět otevřeně shromažďovat k bohoslužbám, objevili se tři tajně vysvěcení biskupové. 14. března 1990 obnovil papež Jan Pavel II. hierarchii církve tím, že jmenoval biskupy pro všech pět diecézí.

Znovuzřízení řeckokatolické církve bylo bohužel doprovázeno konfrontací s rumunskou pravoslavnou církví ohledně restitucí církevních budov. Katolíci trvají natom, že všechnen majetek má být právní cestou navrácen, pravoslavní prosazují to, aby u každého přesunu majetku byly vzaty v úvahu dnešní pastorační potřeby obou komunit. V polovině roku 1995 nebyla ještě vzrušená nálada překonána, řeckokatolíci tvrdili, že pravoslavní vrátili do roku 1994 pouze 35 z jejich původních chrámů. Semináře však fungují ve Cluji, Baia Mare a Oradeji, teologické instituty byla zřízeny v Blaji, Cluji a Oradei. V Rumunsku nazývá církev samu sebe jako „Rumunskou církev sjednocenou s Římem“.

Velikost rumunské řeckokatolické církve je velice sporná. Sama tvrdí, že je jejich členů je něco málo přes dva miliony (viz počet udávaný níže). Některé publikace tvrdí, že může mít něco kolem tří milionů. Rumunské sčítání prováděné v lednu 1992 však uvádí pouze 228 377 členů, toto číslo řeckokatolíci odmítají.

Existuje malá diaspora rumunských řeckokatolíků. Všichni rumunští věřící ve Spojených státech jsou zahrnuti do jediné diecéze St. George v Cantonu. Ta v současnosti nemá biskupa, reprezentuje ji apoštolský administrátor archimandrita John Michael Botean, sede vacante et ad nutum Sanctae Sedis (1121 44th Street NE, Canton, Ohio 44714). Diecéze má 15 farností s asi 5 200 věřícími.

Území jurisdikce : Rumunsko, USA, Kanada

Hlava : Metropolita Lucian Muresan (narozen 1931, jmenován 1994)

Titul : Arcibiskup fagarašský a alba julijský

Residence : Blaj, Rumunsko

Počet věřících : 2 012 000

IV.D.5. Řecká katolická církev

V roce 1829 vyňal otomanský sultán Mohamed II. své poddané, kteří nebyli latinskými katolíky z civilní jurisdikce konstantinopolského patriarchy. Tehdy byla poprvé možná formace byzantské katolické komunity na území říše.

Latinský kněz o. John Marangos započal misionářskou práci mezi pravoslavnými Řeky roku 1856 v Konstantinopoli, postupně vytvořil velmi malou skupinku byzantských katolíků. V roce 1878 zemřel, na jeho místo nastoupil o. Polycarp Anastasiadis, někdejší student pravoslavné teologické školy na Chalki. V osmdesátých letech 19. století byly zformovány také dvě skupiny byzantských katolíků ve dvou vesnicích v Thrácii.

V roce 1895 začali misionářskou práci v Konstantinopoli francouští assumptionisté, zbudovali seminář a dvě malé řecké byzantsko-katolické farnosti. Tito assumptionisté se vyznamenali především hodnotnými vědeckými studiemi týkajícími se východních církví.

11. června 1911 vytvořil papež Pius X. apoštolský exarchát pro katolíky byzantského obřadu v Turecku a jmenoval o. Isaise Papadopoulose jeho prvním biskupem. Ten byl roku 1920 nahrazen biskupem Geogem Calavassim (zemřel 1957). Jeho úlohou bylo dohlížet na imigraci prakticky celé komunity byzantských katolíků z Konstantinopole do Atén, jakož i na imigraci obyvatel dvou thráckých vesnic do Makedonie. To bylo součástí všeobecné výměny obyvatelstva mezi Řeckem a Tureckem ve dvacátých letech našeho století. S ohledem na novou situaci zřídila Svátá stolice v roce 1923 v Aténách zvláštní apoštolský exarchát pro byzantské katolíky v Řecku.

Ačkoli svou přítomností v Řecku vyvolala komunita zlobu místní pravoslavné hierarchie, byli tito řečtí katolíci odhodláni sloužit svým spoluobčanům charitivní a sociální pomocí. V roce 1944 založili Pammakaristos, nemocnici v Aténách, která se stala známou jako jedna z nejlepších v zemi.

Řecká pravoslavná církev zůstala velmi nepřátelskou k samotné myšlence existence této církve, kterou vnímá jako svévolné vytvoření katolické církve na pravoslavném území. V Řecku je stále nelegální pro katolické kněze oblékat se tak, jak je to typické pro pravoslavné duchovenstvo. V roce 1975 byl přes ostré námitky aténské pravoslavného arcibiskupa jmenován nový biskup pro byzantské katolíky v Řecku.

Komunita zůstává velmi malá. V Řecku žije většina věřících v Aténách, v Turecku existuje jedna malá farnost v Istanbulu. V současnosti slouží v církvi 12 kněží, všichni jsou celibátní a původně latinského obřadu.

Území jurisdikce : Řecko a Turecko

Hlava : Biskup Anarghyros Printesis (narozen 1937, jmenován 1975)

Titul : Apoštolský exarcha pro katolíky byzantského obřadu v Řecku

Residence : Atény, Řecko

Počet věřících : 2 350

IV.D.6. Byzantští katolíci v bývalé Jugoslávii

Prvními byzantskými katolíky v pozdější Jugoslávii byli již počátkem 17. století Srbové žijící v Chorvatsku, ovládaném Maďary. V roce 1611 jim byl dán biskup, který sloužil jako byzantský vikář záhřebského latinského biskupa. Své ústředí měl v klášteře Marcha, který se stal centrem snah o převedení srbských pravoslavných věřících v Chorvatsku do společenství s Římem.

Po období napjatých vztahů s místními latinskými biskupy, byl dán papežem Piem VI. 17. června 1777 Srbům v Chorvatsku vlastní diecézní biskup, který sídlil v Kričevaci nedaleko Záhřebu. Zprvu byl podřízen uherskému primasovi, později (roku 1853) záhřebskému latinskému arcibiskupovi.

Diecéze v Kričevaci se rozrostla po První světové válce, kdy vznikla Jugoslávie, a zahrnula všechny byzantské katolíky v zemi. Diecéze obsáhla pět různých komunit: etnické Srby v Chorvatsku. Rusíny a emigranty ze Slovenska, kteří přišli kolem roku 1750, Ukrajince, kteří emigrovali z Haliče kolem roku 1900, slovanské Makedonce na jihu země, kteří se stali katolíky v důsledku misionářské činnosti v 19. století a ještě nemnoho Rumunů z jugoslávského Banátu.

Byzantští katolíci bývalé jugoslávské republiky Makedonie jsou, ačkoli patří do kričevacké diecéze, v jurisdikci latinského biskupa ve Skopje, jakožto svého apoštolského vizitátora. Jejich počet je 6 100 věřících a jsou rozděleni do pěti farností.

Kričevacká diecéze stále oficiálně zahrnuje všechny byzantské katolíky v republikách bývalé Jugoslávie. Stále ještě, (1995), není jasné, zda toto uspořádání bude pokračovat po rozpadu země na několik nezávislých národů.

Území jurisdikce : Republiky bývalé Jugoslávie

Hlava : Biskup Slavomir Kiklovš (narozen 1934, jmenován 1983)

Titul : Biskup kričevacký

Residence : Záhřeb, Chorvatsko

Počet věřících : 49 000

IV.D.7. Bulharská katolická církev

Bulharští pravoslavní křesťané, kteří měli v historii již dvakrát svůj patriarchát, byli za otomanské vlády postupně převedeni pod správu etnicky řeckých biskupů, což bylo součástí všeobecné helenizace jejich církevního života. V roce 1767 byli podřízeni přímo jurisdikci řeckého konstantinopolského patriarchy.

V 19. století, když snaha po získání církevní nezávislosti získala na důležitosti, měli někteří vlivní bulharští pravoslavní za to, že unie s Římem bude řešením jejich problému. Domnívali se, že by jako katolíci byli schopni znovu nabýt své národní církevní tradice, které, jak pocíťovali, jim Konstantinopol upíral.

V roce 1861 vyslali do Říma vyjednávací delegaci vedenou archimandritou Josefem Sokolským. Rozhovory se Svatou stolicí byly úspěšné: 8. dubna, téhož roku papež Pius IX. osobně vysvětil Sokolského na biskupa a jmenoval ho arcibiskupem pro bulharské katolíky byzantského obřadu. V červnu byl již jako takový uznán otomanskou vládou.

V červnu 1861, bezprostředně po svém návratu do Konstantinopole, se Sokolský za velmi podivných okolností ztratil. Byl přinucen k odjezdu na ruské lodi do Oděsy a ztrávil zbývajících 18 měsíců svého života v pečerském monastýru v Kijevě. Přesné podrobnosti těchto událostí nebyly nikdy objasněny.

Bulharská byzantsko-katolická církev se však úspěšně identifikovala s bulharským nacionalistickým hnutím a v počátcích získala asi 60 000 členů. Ruská vláda se proto rozhodla podpořit pokusy o ustavení samostatné bulharské pravoslavné církve na území otomanského imperia. Tato snaha přinesla ovoce v roce 1870, kdy byl ustaven zvláštní bulharský pravoslavný exarchát. To spolehlivě přivedlo prokatolické hnutí k jeho zániku, před koncem století se tři čtvrtiny bulharských byzantských katolíků vrátili k pravoslaví.

Většina z těch, kdo zůstali byzantskými katolíky, žila ve vesnicích v Thrákii a Makedonii. V roce 1833 byla proto pro ně Svatou stolicí vytvořena nová církevní organizace. V Soluni byl zřízen apoštolský vikariát pro Makedonii a v Adrianopoli pro Thrákii. Apoštolský administrátor s titulem arcibiskup setrval v Konstantinopoli. Komunita však krutě utrpěla za balkánských válek v letech 1912 – 1913, přeživší členové uprchli z bezpečnostních důvodů do nového bulharského království.

V důsledku této nové situace byli bulharští katolíci byzantského obřadu v roce 1926 organizačně reorganizováni. Předchozí církevní úřady byly zrušeny a byl vytvořen nový apoštolský exarchát v Sofii. Ten byl posílen apoštolským vizitátorem (1925-1931) pro Bulharsko, arcibiskupem Angelo Roncalli, pozdějším papežem Janem XXIII. Ten také podpořil otevření interobřadového semináře roku 1934 v Sofii. Ten byl do svého zavření v roce 1945 veden jezuitou.

Bulharská katolická církev byzantského obřadu velice trpěla za nedávného komunistického režimu: byzantský katolický biskup zemřel za podivných okolností v roce 1951, mnoho kněží bylo vězněno. Situace se poněkud zlepšila po zvolení Jana XXIII. Na rozdíl od většiny ostatních byzantských katolických církví ve Východní Evropě nebyla tato církev za komunistického režimu oficiálně zrušena, mohla však působit s mnoha omezeními.

Po pádu komunistického režimu nabyla byzantská katolická církev některý svůj majetek. V roce 1995 existovalo celkem 25 farností s pouhými 10 kněžími a třemi kandidáty kněžství. Navíc sloužilo v apoštolském exarchátu 16 mužských a 35 ženských řeholníků.

Území jurisdikce : Bulharsko

Hlava : Biskup Christo Proykov (narozen 1946, jmenován 1975)

Titul : Apoštolský exarcha pro katolíky byzantsko-slovanského obřadu v Bulharsku

Residence : Sofie, Bulharsko

Počet věřících : 20 000

IV.D.8. Slovenská katolícká cirkev

Církevní historie byzantských katolíků na Slovensku je úzce spjata s dějinami Rusínů. Po staletí, která se odvíjela po Užhorodu roku 1646, byla tato unie skutečně téměř bez výhrad prosazena právě na území dnešního východního Slovenska.

Na konci první světové války byla většina byzantských katolických Rusínů a Slováků včleněna do území nové Československé republiky. V meziválečném období existovalo v této církvi značné hnutí směrem k pravoslaví. V roce 1937 byla prešovská diecéze, vytvořená 22. září 1818, vyňata z jurisdikce maďarského primase a stala se bezprostředně podřízenou Svaté stolici.

Na konci Druhé světové války bylo anektováno Zakarpatí Sovětským svazem. Všichni byzantští katolíci v Československu tak byli organizováni prešovskou diecézí.

V dubnu 1950, brzy po komunistickém převratu v Československu, byl do Prešova svolán „sněm“, na kterém pět kněží a množství laiků podepsalo dokument prohlašující unii s Římem za rozpouštění a žádající přijetí do jurisdikce moskevského patriarchátu (později pravoslavná církev v Československu). Řeckokatolický biskup Gojdič se svým auxiliářem byli uvězněni. Biskup Gojdič zemřel ve vězení v roce 1960.

Tato situace přetrvávala až do roku 1968, kdy pod vlivem „pražského jara“ vedeného Alexandrem Dubčekem, bylo bývalým byzantským katolíkům dovoleno, aby se, přejí-li si to, vrátili ke katolicismu. Ze 292 zainteresovaných farností zvolilo návrat do unie 205. Byla to jedna z mála Dubčekových reforem, které přežila sovětskou invazi v roce 1968. Většina řeckokatolických budov však zůstala v rukou pravoslavných. Za vlády nové nekomunistické nezávislé slovenské vlády byla však většina z nich vrácena slovenské byzantsko-katolické církvi. To se stalo v roce 1993. Církev také znovu nabyla teologickou fakultu v Prešově, kterou předtím měli pravoslavní.

Prešovská diecéze zahrnuje značný počet byzantských katolíků a to Slováků, stejně jako Rusínů. V poslední době jsou však tito ve značné míře absorbováni slovenskou kulturou, protože v rusínštině je dostupných jen velmi málo náboženských knih. Liturgie je téměř vždy sloužena buď církevněslovansky nebo slovensky. Podle sčítání v roce 1990 se k rusínské národnosti přihlásilo 17 000 lidí.

Existuje i malá diaspora této církve. Ve Spojených státech a ve většině dalších zemí se členové neodlišují od Rusínů. V Kanadě však mají zvláštní diecezi vedenou biskupem Michaellem

Rusnakem (Diocese Sts. Cyril and Methodius of Toronto, PO Box 70, 223 Carlton Road, Unionville, Ontario L3R 2L8). Existuje zde 28 farností s přibližně 30 000 slovenskými katolíky.

Území jurisdikce : Slovensko, Česká republika, Kanada

Hlava : Biskup Ján Hirka (narozen 1923, jmenován 1989)

Titul : Biskup prešovský katolíků byzantského obřadu

Residence : Prešov, Slovensko

Počet věřících : 238 000

IV.D.9. Maďarská katolická církev

Většina členů této církve pochází z byzantských křesťanů několika národností, kteří se po staletí usazovali v Maďarsku a postupně přijali maďarský jazyk. Existuje nicméně mnoho jistých návazností, mezi dnešní komunitou a velkou byzantskou církví, která byla ve středověku přítomna v Maďarsku. V 11. a 12. století v Maďarsku skutečně existovalo několik byzantských monastýrů, všechny však byly zničeny za tatarské invaze ve 13. století.

V 15. a 16. století přišly v důsledku turecké invaze a pohybu národů na toto území skupiny byzantských Srbů, Rusínů, Slováků a Řeků. Většina z nich se postupně stala katolíky, podžely si však své byzantské dědictví. V 18. století se množství maďarských protestantů stalo katolíky a zvolilo si byzantský obřad. Tak byl opět posílen počet byzantských katolíků v Maďarsku. Byli však podřízeni jurisdikci nemaďarských byzantských biskupů.

Protože je početná komunita byzantských katolíků v Maďarsku byla jinak plně integrována do soudobé maďarské společnosti, začali někteří prosazovat užívání maďarského jazyka v liturgii. Tyto plány však narazily na odpor církevních autorit. První maďarský překlad liturgie sv. Jana Zlatoústého byl vydán soukromě roku 1795. Během 19. století bylo publikováno několik dalších liturgických knih v maďarštině, jejich užívání nebylo však stále schváleno církevními autoritami.

V roce 1900 navštívila papeže Lva XIII. velká skupina maďarských katolických poutníků s peticí žádající ustavení samostatné byzantské diecéze v zemi s právem užívání maďarštiny v

liturgii. 8. června 1912 ustavil konečně papež Pius X. diecézi Hajdúdorog pro byzantské katolíky. Závazným liturgickým jazykem však učinil řečtinu a dal kněžím tři roky na to, aby se jí naučili. Přišla však První světová válka a nařízení o užívání řečtiny již nebylo nikdy prosazeno. Užívání maďarštiny získalo pevný základ a do třicátých let byly již tak jako tak přeloženy všechny hlavní liturgické texty.

4. června 1924 byl v Miškolci ustaven apoštolský exarchát pro 21 rusínských farností, které byly původně součástí prešovské diecéze a zůstaly po vytvoření Československa na maďarském území. Ty požívaly zvláštní identity, pro užívání slovanského jazyka v liturgii. Od 40. let však všechny začaly užívat maďarštinu, apoštolský exarchát je od té doby řízen biskupem v Hajdúdorogu.

Dieceze Hajdúdorog pokrývala původně jen území, kde byli soustředěni byzantští katolíci. V roce 1980 byla jeho jurisdikce rozšířena na všechny byzantské katolíky v Maďarsku. Seminář je ve městě Nyiregyháza. Poměrně malý počet maďarských katolíků východního obřadu, kteří emigrovali do Severní Ameriky má několik málo farností, které jsou všechny součástí rusínské diecéze v USA nebo ukrajinské diecéze v Kanadě.

Území jurisdikce : Maďarsko

Hlava: Biskup Szilárd Keresztes (narozen 1932, jmenován 1988)

Titul : Biskup hajdúdorozský, apoštolský administrátor Miškolce

Residence : Nyiregyháza, Maďarsko

Počet věřících : 279 000

IV.D.10. Východní katolické komunity bez hierarchie

Rusové: Od začátku 19. století do roku 1905 byl byzantský katolicismus v ruském imperiu ilegální. Po tom, co car Mikuláš II. vydal edikt o svobodě náboženství vznikly jen malé skupinky byzantských katolíků. V roce 1917 byl pro ně vytvořen apoštolský exarchát. Brzy však následovala bolševická revoluce, která skupinu prakticky zničila. Druhý apoštolský exarchát byl pro pár ruských byzantských katolíků vytvořen 28. května 1928 se sídlem v čínském Charbinu.

Jednalo se vždy o velmi malou skupinu, dnes čítající asi 3 500 věřících v diaspoře. V Římě byla v roce 1929 založena ruská kolej „Russicum“, je vedena jezuitou a vychovává duchovní pro práci s ruskou emigrací a v samotném Rusku. Apoštolské exarcháty v Rusku a v Číně stále oficiálně trvají, do poloviny roku 1995 však ještě nebyly rekonstituovány. Existují dvě ruské byzantsko-katolické farnosti ve Spojených státech, po jedné v kanadském Montreálu a australském Melbourne.

Bělorusové: Stejně jako ukrajinští i běloruští katolíci vznikli brestskou unií (1595-1596). Běloruská byzantská katolická církev byla stejně jako ukrajinská katolická církev potlačena ruskou carskou vládou v 19. století.

Po První světové válce se na běloruském území, které tehdy patřilo Polsku, objevila skupina asi 30 000 byzantských katolíků. Byl pro ně roku 1931 jmenován apoštolský vizitátor a roku 1940 exarcha. Avšak po Druhé světové válce, kdy bylo území pohlceno Sovětským svazem, byla církev opět potlačena a stala se součástí ruské pravoslavné církve.

Po kolapsu komunismu a vyhlášení nezávislosti Běloruska (Belarus) v roce 1991, se začali znovu objevovat běloruští byzantští katolíci. Začátkem roku 1992 pracovali tři kněží a dva diakoni, sloužící na rozdíl od svých římskokatolických a pravoslavných kolegů liturgii v běloruštině. Ačkoli získání právního uznání bylo obtížné, k registraci se přihlásilo neméně 10 farností. Množství příslušníků církve bylo potvrzeno i běloruskou státní universitou, která v roce 1992 uvedla, že se přibližně 100 000 Bělorusů identifikuje jako byzantští katolíci.

V diaspoře je asi 5 000 běloruských byzantských katolíků. Farnost mají v Chicagu v americkém státě Illinois, církevní a kulturní centrum v Londýně.

Gruzínci: Katolická misionářská činnost začala na území gruzínského království ve 13. století a vytvořila malé latinské komunity. Od roku 1329 do roku 1507 existovala ve Tbilisi latinská diecéze. V roce 1626 začali misionáři pracovat specificky s gruzínskými pravoslavnými věřícími. V roce 1845 vyhostila katolické misionáře ruská vláda, která kontrolovala Gruzii od roku 1801. V roce 1848 však car Mikuláš I. souhlasil s vytvořením latinské diecéze v Tiraspolu s jurisdikcí na rozsáhlých jižních územích říše, včetně Gruzie.

Od 18. století existovala v Gruzii malá skupina arménských katolíků. Protože carové zakázali katolíkům užívat byzantský obřad a Svatá stolice nemohla prosadit jeho užívání mezi Gruzínci,

neexistovala nikdy gruzínská byzantská katolická církev. V roce 1920 bylo v Gruzii napočítáno 40 000 katolíků, 32 000 bylo latinského obřadu, zbývající arménského obřadu. Dlouhý čas však existovala malá byzantsko-katolická farnost v Istanbulu. V současnosti je bez kněze. Roku 1861 zde byla založena dvojice mužského a ženského řádu „Neposkvrněného početí“, ty však již vymřely.

Když roku 1991 získala Gruzie znovu nezávislost, může zde katolická církev působit mnohem svobodněji. Značný počet arménských katolických komunit byl již schopen obnovit pravidelný církevní život.

Albánci: První skupinou albánských byzantských katolíků byla malá misie podél pobřeží Epiru, která existovala v letech 1628 až 1765. Kolem roku 1900 založil bývalý albánský pravoslavný kněz o. George Germanos druhou skupinku. V roce 1912 čítala tato komunita 120 lidí, její centrum bylo ve vesnici Elbasan. V roce 1938 přišli pomáhat komunitě mniši z 112klášteřa Grottaferrata. V roce 1945 měla již 400 členů. Po roce 1967, kdy byla Albánie vyhlášena ateistickým státem skupinka zmizel. Zatím nejsou známky toho, že bude po pádu komunismu znovu obnovena. Apoštolská administrativa pro byzantské katolíky v jižní Albánii však stále existuje a je od prosince 1992 vedena apoštolským nunciem v Tiraně.